

Republic of the Philippines
Department of Environment and Natural Resources
MIMAROPA Region
PROVINCIAL ENVIRONMENT AND NATURAL RESOURCES OFFICE

MAR 10 2023

MEMORANDUM

FOR : The Regional Executive Director
DENR MIMAROPA Region
1515 DENR By the Bay Building, Roxas Boulevard,
Barangay 668, Ermita, Manila

THRU : The ARD for Management Services

FROM : The OIC, PENR Officer

SUBJECT : **SUBMISSION OF APPROVED MINUTES AND ONE (1) RESOLUTION OF THE 1ST QUARTER PROTECTED MANAGEMENT BOARD MEETING HELD ON 15 FEBRUARY 2023 OF MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY IN PALUAN, OCCIDENTAL MINDORO**

Forwarded is the memorandum dated March 06, 2023 regarding submission of approved minutes and one (1) resolution of the 1st Quarter Protected Management Board Meeting held on 15 February 2023 of Mt. Calavite Wildlife Sanctuary in Paluan, Occidental Mindoro.

Please be informed that one (1) resolution was passed by the PAMB members during the meeting entitled "Kapasiyahan Blang. 2023, Serye ng 2023, Kapasiyahang Nagpapahayag ng Pagtanggap at Pag-apruba sa Manual of Operations" ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary Protected Area Management Board base sa komento at suhestiyon ng DENR-Regional Office ng MIMAROPA"

Attached herewith are other pertinent documents such as minutes of meeting, PAMB Resolution No. 2023-001, Series of 2023, photos and presentation during the meeting. (Please see list of attachments)

For information and record.

ERNEST E. TAÑADA

TSD-CDS3/9/2023

Copy furnished:

1. Planning Section
2. File

Republic of the Philippines
Department of Environment and Natural Resources
MIMAROPA Region
COMMUNITY ENVIRONMENT AND NATURAL RESOURCES OFFICE

March 06, 2023

RECORDED

Date: 2-6-23

By: g

MEMORANDUM

FOR : The Regional Executive Director
DENR MIMAROPA Region
1515 DENR By the Bay Building, Roxas Boulevard,
Barangay 668, Ermita, Manila

THRU : The PENR Officer
Mamburao, Occidental Mindoro

FROM : The CENR Officer

SUBJECT : SUBMISSION OF APPROVED MINUTES AND ONE (1)
RESOLUTION OF THE 1ST QUARTER PROTECTED AREA
MANAGEMENT BOARD MEETING HELD ON 15 FEBRUARY
2023 OF MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY IN PALUAN,
OCCIDENTAL MINDORO

Respectfully submitted is the minutes of the Protected Area Management Board (PAMB) regular meeting for the first quarter CY 2023 of Mt. Calavite Wildlife Sanctuary (MCWS) held on February 15, 2023 at MCWS Ranger Station, Sitio Ulasan, Brgy. Harrison, Paluan, Occidental Mindoro.

One (1) resolution was passed by the PAMB members during the said meeting.

Attached with the minutes of meeting are photos and other pertinent documents which are itemized in the List of Attachments.

For your information and record.

FOR ANASTACIO A. SANTOS, MPA

RECORDS	
RECEIVED BY: <u>n</u>	
DATE: <u>3/7</u>	TIME: <u>10:00 AM</u>
RELEASED BY:	
DATE:	TIME:

PENRO	
RECEIVED BY: <u>A</u>	
DATE: <u>3/7</u>	TIME: <u>4:00 PM</u>
RELEASED BY:	
DATE:	TIME:

TSD	
RECEIVED BY: <u>no</u>	
DATE: <u>3/8/23</u>	TIME: <u>10:00 AM</u>
RELEASED BY:	
DATE:	TIME:

National Road, Brgy. Sto. Niño, Sablayan, Occidental Mindoro
E-mail: centralpalawan@denr.gov.ph

CDS	
RECEIVED BY: <u>Q</u>	
DATE: <u>3/8/23</u>	TIME: <u>3:00 PM</u>
RELEASED BY: <u>Q</u>	
DATE: <u>3/9/23</u>	TIME: <u>3:35 PM</u>

Republic of the Philippines

Department of Environment and Natural Resources

MIMAROPA Region

COMMUNITY ENVIRONMENT AND NATURAL RESOURCES OFFICE

MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY

PROTECTED AREA MANAGEMENT OFFICE

March 03, 2023

MEMORANDUM

FOR : The Regional Executive Director
DENR MIMAROPA Region
1515 DENR By the Bay Building, Roxas Boulevard,
Barangay 668, Ermita, Manila

THRU : The PENR Officer
Mamburao, Occidental Mindoro

The CENR Officer
Sablayan, Occidental Mindoro

FROM : The Protected Area Superintendent

SUBJECT : SUBMISSION OF APPROVED MINUTES AND ONE (1)
RESOLUTION OF THE 1ST QUARTER PROTECTED AREA
MANAGEMENT BOARD MEETING HELD ON 15 FEBRUARY
2023 OF MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY IN PALUAN,
OCCIDENTAL MINDORO

Submitting herewith the minutes of the Protected Area Management Board (PAMB) regular meeting for the first quarter CY 2023 of Mt. Calavite Wildlife Sanctuary (MCWS) held on February 15, 2023, at MCWS Ranger Station, Sitio Ulasan, Brgy. Harrison, Paluan, Occidental Mindoro.

Among the action taken by the board during the meeting is the passing of one (1) resolution to wit:

1. PAMB Resolution No. 2023-001, Series of 2023 (Kapasiyahan Blng. 2023-001, Serye ng 2023) "Kapasyahang Nagpapahayag ng Pagtanggap at Pag-Apruba sa Manual of Operations" ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary Protected Area Management Board base sa komento at suhestiyon ng DENR-Regional Office ng MIMAROPA"

Attached herewith for your perusal are pertinent documents, photos and resolutions passed which are itemized in the List of Attachments

For your information, evaluation and approval.

ARLENE V. FRANCISCO

3rd Floor Espejo Bldg. DENR Compound, Mamburao, Occidental Mindoro

E-mail: mcws.denr@gmail.com

Republic of the Philippines

Department of Environment and Natural Resources

MIMAROPA Region

COMMUNITY ENVIRONMENT AND NATURAL RESOURCES OFFICE

MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY

PROTECTED AREA MANAGEMENT OFFICE

LIST OF ATTACHMENTS

(Re: February 15, 2023 MCWS PAMB Meeting)

1. Minutes of MCWS PAMB Meeting held on February 15, 2023
2. Figure 1. Photos taken during the MCWS PAMB Meeting held on February 15, 2023
3. Annex A. Attendance of MCWS PAMB Meeting held on February 15, 2023
4. Annex B. Order of Business of MCWS PAMB Meeting held on February 15, 2023
5. Annex C. Corrected Minutes of 4th Quarter MCWS PAMB Meeting held on November 9, 2022
6. Annex D. Approval of MCWS PAMB Manual of Operation as per comments of Regional Office and Protected Area Management Board
7. Annex E. Presentation of approved Work and Financial Plan for CY 2023
8. Annex F. Presentation to the Protected Area Management Board Meetings of Mts. Iglit Baco Natural Park and Mt. Calavite Wildlife Sanctuary of the BD Corridor Project
9. Annex G. PAMB Report of Project MATAPAT
10. Annex H. Photos presented by Municipal Tourism Officer Victor John Quiñones for 5-Day Expedition (Ablaw Liwas)
11. Annex I. Copy of edited MCWS-PAMB Manual of Operations as per comments of the Regional Office
12. PAMB Resolution No. 2023-001, Series of 2023 (Kapasiyahan Blng. 2023-001, Serye ng 2023) "Kapasyahang Nagpapahayag ng Pagtanggap at Pag-Apruba sa Manual Of Operations" ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary Protected Area Management Board base sa Komento at Suhestiyon ng DENR-Regional Office ng MIMAROPA"

Republic of the Philippines
Department of Environment and Natural Resources
MIMAROPA Region
PROTECTED AREA MANAGEMENT BOARD (PAMB)
MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY
Paluan, Occidental Mindoro

MGA DUMALO: *(Tingnan ang Attendance of PAMB Meeting sa Annex A).*

A. Pagsisimula

1. Pambungad na Pananalangin

Nagsimula ang pagpupulong sa ganap na ika-9:52 ng umaga sa pamamagitan ng isang panalangin sa pangunguna ni PAMB Member Piling Villanueva.

2. Pag-awit ng Pambansang Awit ng Pilipinas

Ang panalangin ay agad namang sinundan ng Pambansang Awit ng Pilipinas sa pamamagitan ng isang "video presentation".

3. Pambungad na pananalita

Bumati ng isang magandang araw sa lahat si PASu Arlene V. Francisco at hiniling nito na bago ganap na mag-umpisa ang pagpupulong ay hiningian niya ng isang pambungad na pananalita si Mayor Michael O. Diaz. Agad naman itong pinaunlakan ng Punong Bayan.

Bumati ng isang maganda at makakakalikasang araw si Mayor Diaz sa lahat at lalo't higit sa mga panauhin mula sa iba't-ibang ahensya na dumalo sa pagpupulong. Binigyang pansin din niya at pinasalamatan ang personal na pagdalo ni PAMB Grace Diamante sa pagpupulong. Dagdag pa niya, ito ang unang pagkakataon na nakilala niya ito ng personal. Isa-isang binati ni Mayor Diaz ang bawat kasapi ng PAMB at ang mga bisita. Sinabi niya na simula noong naupo siya bilang Punong Bayan ng Paluan, ito ang pangalawang pagkakataon na nakadalo siya sa pagpupulong ng PAMB. Binanggit din niya na alam naman ng lahat na bilang kasapi ng PAMB ay napaka-importante ng bawat pagpupulong nito. Ayon sa kanya, nakasalalay sa bawat kasapi ang magiging maayos na resulta ng pagpupulong na iyon at lubos na umaasa na sana ay mapag-pulungan ng maayos kung ano pa ang mga bago o ideya na maaaring makatulong pa sa tuluyang pagpapaganda ng ating Mt. Calavite Wildlife Sanctuary (MCWS). Sinabi din niya na kasama niyang dumalo sa pagpupulong na iyon ang kanyang "Tourism Officer" at mamaya ay hihilingin niya sa Board na ito ay mabigyan ng oras upang mai-presenta nito ang kanilang panukala tungkol sa turismo para sa "protected area". Dinagdag din niya na ang MCWS ay isa sa mga iniingatang yaman nila sa bayan ng Paluan dahil napakaraming potensyal sa loob nito lalo na para sa tursimo, pero hindi din lingid sa kaniyang kaalaman na sa loob ng isang "protected area" ay mayroong mga gawain na may limitasyon, kung kaya't hiniling niya na sana ay mabigyan sila ng pagkakataon na mai-presenta sa "board" ang kanilang panukala. Hiniling pa niya na sana ay mabigyang pansin din ng mga kasapi at miyembro ng PAMB ang mga problema ng ating mga kapatid na katutubo, ganoon din ay sinabi niya na sana sa mga kapatid nating katutubo na dumalo sa pagpupulong ay

huwag silang mahihiya at matatakot na sabihin ang kanilang problema sa kani-kanilang mga pamayanan.

Nagpasalamat si PASu Francisco sa mensahe ni PAMB Diaz.

Pagpapakilala sa mga kasapi ng PAMB, mga tanging tagapagsalita at mga panauhin

Ipinakilala ni PASu Francisco ang bawat kasapi ng PAMB at isa-isa niyang binanggit ang mga ito kabilang dito ang mga dumalo “via zoom”. Sunod na ipinakilala niya ang mga magpi-presinta sa PAMB at iba pang mga panauhin sa pagpupulong.

Karampatang Pagpupulong

1. Pagtawag sa mga kasapi at pagpapatunay sa Korum

Matapos ang “roll call”, ay sinabi PASu Francisco na sa kabuuan na labinglimang (15) miyembro ng PAMB ay labing dalawa (12) ang dumalo kasama ang mga naka “connect via zoom” at ito ay nangangahulugan na nasa korum ang pagpupulong (*Tingnan ang Attendance sa Annex A*). Kaya pinatunayan at idineklara niya na may korum ang pagpupulong.

2. Pagtawag para sa Kaayusan ng Pagpupulong

Pagpili ng opisyal na mamumuno (Presiding Officer) sa pagpupulong.

Sinabi ni PASu Francisco na kailangang pumili ng isa mula sa kasapi ng PAMB upang mamumuno (Presiding Officer) sa pagpupulong dahil hindi nakadalo ang Regional Executive Director ng DENR MIMAROPA na siyang Chairperson. Ang pagpili ay ayon sa isinasaad sa “Rule 11, paragraph 11.6, ng DAO 2008-26, “The revised Implementing Rules and Regulations of RA 7586, otherwise known as the NIPAS Act of 1992 as amended by RA 11038 o ang ENIPAS Act at ang BMB Technical Bulletin No. 2017-04.

Kaya’t sa mungkahi ni Bb. Grace Diamante (PAMB member, Executive Director, MBCFI), na agad namang pinangalawahan ni Mayor Michael O. Diaz, (PAMB Member, Punong Bayan, Paluan, Occidental Mindoro), na si Domingo A. Tamayo, Jr. (PAMB member, Punong Barangay, Brgy. Alipaoy) ang siyang naitalagang mamuno sa pagpupulong.

Bumati ng isang magandang umaga sa lahat si PAMB Tamayo at sinabi na sa bisa ng kapangyarihan na pinagkaloob sa kanya ng Protected Area Management Board (PAMB), ay kaniya nang pormal na binubuksan o idenedeklara ang opisyal na pagsisimula nito.

3. Pagpapatibay sa listahan ng nakahaing usapin o agenda (Order of Business)

Sinabi ni PAMB Tamayo na bago umpisahan ang pagpupulong ay nais muna niyang basahin ang nakahaing usapin o agenda ng pagpupulong upang ito ay maaprubahan na. Humingi ng pahintulot si PASu Francisco na makapagsalita at ito naman ay agad na inaprubahan ni PAMB Tamayo. Sinabi ni PASu Francisco na nais niyang ihingi ng pahintulot na maipasama sa nakahaing usapin ang presentasyon ni G.

John Carlo Santos mula sa “project MATAPAT” para sa ilang mga “updates” tungkol sa kasalukuyang nilang proyekto sa loob ng MCWS. Tinanong ni PAMB Tamayo kung payag ba ang “board” na mapasama ito sa usapin, kaya iminungkahi ni PAMB Diamante na pahintulutang ng “board” na maisama ito sa mga nakahaing usapin at agad naman itong pinangalawahan ni PAMB Josue C. Delfin. Sunod ay binasa ni PAMB Tamayo ang mga nakahaing usapin para sa pagpupulong at tinanong niya kung may nais pa bang idagdag dito at kung wala na ay hiniling niya na aprubahan na ito upang ganap ng maipagpatuloy ang pagpupulong.

Ang pagpapatibay sa nakahaing listahan ng Order of Business para sa pagpupulong ay pinagtibay sa mungkahi ni PAMB Diamante (PAMB Member, Executive Director, MBCFI) na pinangalawahan ni PAMB Delfin (PAMB Member, Campus Director, OMSC). (Tingnan ang Order of Business sa Annex B).

4. Pagbasa at pagpapatibay sa katitikan ng nakaraang pagpupulong

Tinanong ni PAMB Tamayo kung ang katitikan ng nakaraang pagpupulong ay kailangan pang basahin. Sinabi naman ni PAMB Diamante na dahil ang kopya naman ng nakaraang katitikan ay naibigay ng “Secretariat” noong ika-7 ng Pebrero taong kasalukuyan ay inaasahan na nabasa na ito ng mga miyembro. Gayunpaman, ay tinanong niya kung nabasa na ito ng bawat isa at ganundin ang mga kapatid na katutubo. Ayon naman kay PAMB Bariso Cubil (*Punong Balayan ng Sitio Ulasan*), hindi pa nila ito nababasa. Kaugnay nito sinabi ni PAMB Diamante na dahil hindi pa ito nababasa ng iba, humiling siya ng lima (5) hanggang sampung (10) minuto upang basahin muli ito ng mga kasapi. At ito naman ay pinahintulutan ni PAMB Tamayo at sinabi na kung may mga nais baguhin o itama sa nakaraang katitikan ay sabihin lamang ito sa Secretariat upang ito ay mabago o maitama.

Humingi naman ng pahintulot si PAMB Menardo T. Toriana upang makapagsalita at agad naman itong pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na sa line 50 “Alamazan sa halip na Almazan. Humingi naman ng pahintulot si PAMB Diaz upang makapagsalita at pinaunlakan ito ni PAMB Tamayo. Sinabi ni PAMB Diaz na tungkol sa presentasyon ng Biodiversity Monitoring System (BMS) na sana sa susunod ay magkaroon din ng kopya nito ang Munisipyo. Sumagot naman ni PASu Francisco na maaari naman silang mabigyan ng kopya ng mga ito. Nagbigay naman ng suhestiyon si PAMB Diamante na mas mabuti kung “via email” itong ibigay sa bawat miyembro at sumang-ayon naman dito ang “board”. Kaugnay nito ay sinabi ni PASu Francisco na mayroong Group Chat (GC) ang mga PAMB members kasama ang PAMB Secretariat at dagdag pa niya ay kailangan na itong ma-update dahil mayroon pang ilang miyembro ang GC na hindi na nararapat mapabilang dito. Sumang-ayon naman dito ang lahat. Hiniling naman ni PAMB Diamante sa secretariat na dapat bago matapos ang pagpupulong na ito ay dapat makuha lahat ng “email address” o “Facebook account” ng lahat ng PAMB members upang mas mapabilis ang komunikasyon ng bawat-isa.

Muling humingi ng pahintulot si PAMB Diamante na makapagsalita at agad naman itong inayunan ni PAMB Tamayo. Sinabi ni PAMB Diamante na napansin niya sa presentasyon ng Work and Financial Plan para sa taong 2023, na nabanggit ang budget tungkol sa lahat ng “target activities” maliban sa imbentaryo ng “tenurial instrument” gayundin din ang pondo para sa cave assessment at wetland profiling. Hiniling niya na sana sa susunod ay lahat dapat kasama sa minutes gayundin ang mga “slides” ng presentasyon ng mga “presenter” sa bawat meeting. Sinabi naman ni PASu

Francisco na kanila itong gagawin. Humingi ng pahintulot si PAMB Toriana na makapagsalita at agad naman itong pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na kung wala ng ibang nais itama o baguhin sa nakaraang katitikan, iminumungkahi niya na ito ay aprubahan na, agad naman itong pinangalawahan ni PAMB Diamante.

Kung kaya't sa mungkahi ni PAMB Toriana na pinangalawahan naman ni PAMB Diamante, ay pinagtibay ang iwinastong katitikan ng nakarang pagpupulong noong ika-9 ng Nobyembre taong 2022. (Tingnan ang iwinasto na Katitikan ng pagpupulong sa Annex C.)

A. Approval of MCWS PAMB Manual of Operation as per comments of Regional Office and Protected Area Management Board

Ang presentasyon ay ginampanan ni PASu Francisco. Nagbigay ng tig-iisang kopya ng PAMB Manual of Operation ang "Secretariat". Kasunod nito ay pinakita ni PASu Francisco ang mga komento na nagmula sa Regional Office. Sa umpisa ng presentasyon ay hiniling ni PAMB Diaz na dapat ay nakalipat ito sa wikang tagalog ng sa ganoon ay lubusan itong maintindihan lalo na ng ating mga kapatid na katutubo. Sinabi naman ni PASu Francisco na iyon talaga ang gagawin ng PAMO, kaya kapag ito ay naaprobahan at nagawan na ng Resolusyon, ito ay isasalin sa wikang Tagalog.

Sinabi ni PASu na mayroong anim (6) na komento ang Regional Office tungkol dito pero ito ay mga "minor errors" lamang. Ayon din sa kanya, ang alam niya ay mayroon na din itong naunang Resolusyon noong panahon ni PASu Orlando Ramos, subalit matapos masuri ito ng Regional Office, mayroon silang mga komento na nararapat talakayin sa PAMB. Sinabi naman ni PAMB Diaz na baka hindi ito ipinaliwanag ni PASu Ramos sa PAMB noon ng maayos dahil tulad nga ng nasabi dati na nakahanda na kaagad ang mga resolusyon sa tuwing pagpupulong at pinapipirmahan na lamang nila ito. Sinabi naman ni PASu Francisco na kailangan itong pag-usapan upang maunawaan at malinaw ito sa bawat isa.

Pinaliwanag isa-isa ni PASu Francisco ang komento ng Regional Office sa draft PAMB Operations Manual ng MCWS.

Una sa naging komento ay ang bahagi ng Section 4.1 (Composition) Sa Item 11, dapat hindi na banggitin kung ano ang pangalan ng "Non-Government Organization (NGO)" sa komposisyon ng PAMB. Sa halip ay isulat nalang ito na "three (3) representatives from NGO or PO", ayon sa Section 11 (h) ng RA 11038. Sa bilang na 6,7 at 10 at sa pangalawang talata ng Item 4.1 naman ay nilinaw sa komento kung sinu-sino ang mga "ex-officio members" na maaring magtalaga ng kanilang representante at may kapangyarihan bumoto katulad ng DA, NEDA at DND, na kung saan ito ay nakasaad sa Rule 11.1 ng DAO 2019-05. Ang "Regional Executive Director" ng DENR at "Regional Directors" ng DOST at PNP, ganun din ang mga Punong Barangay ay maaring magtalaga ng kanilang representante subalit hindi sila maaaring makaboto. Samantala sa ikatlong talata, nilinaw na sa pagkakataong hindi makadalo ang "Chairperson" sa katauhan ng RED ng DENR, ang mga miyembro ng PAMB na dumalo sa pagpupulong ay maaring pumili ng kanilang "Presiding Officer" sa pamamagitan ng botohan at mananatiling "Chair" ng PAMB ang RED ng DENR.

Pangalawa ay sa bahagi ng "Section 4.2 (Powers and functions of the PAMB)." Ang "Item 12 (*Recommend and concur on any DENR initiated changes in PASu and*

other staff positions in the MCWS PAMO)” ay pinapatanggal dahil ayon sa “Section 11-A ng RA 11038, hindi na ito sakop ng kapangyarihan ng PAMB. Ayon pa sa komento, napasama na sa Item 11 ang “intervention” ng mga PAMB members pagdating sa pagpili ng PASu. Gayunpaman, ang pagtatalaga ng mga staff positions sa PAMO ay nasa ilalim ng responsibilidad ng DENR at naaayon sa batas at regulasyon ng “Civil Service Commission (CSC).”

Kaugnay nito ay humingi ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Ayon sa kanya ang natatandaan niya, hindi lang sa MCWS nangyari na nagka-problema ang “protected area” kapag nagkakaroon ng palitan ng PASu. Idinagdag pa niya na, kung kailan maayos na ng operasyon at nasusunod naman ang lahat ng mga patakaran pagkatapos biglang magpapalit ang DENR ng mga tao o ng PASu. Nais umano niyang “i-challenge” ang “DENR Regional Office” kung bakit nila gustong tanggalin ang Item 12 sa PAMB “Operations Manual”. Sinabi din niya na kung sila bilang miyembro ng PAMB ay kuntento sa pinapakitang “performance” ng PASu at nagagawa naman ang lahat ng “targets” ay bakit kailangang palitan. Pinaliwanag din niya na sila ang bumubuo ng management body ng PAMB, ang hindi niya maintindihan ay kung ano iyong “delineation” ng PAMB pagdating sa pagpili ng PASu at pati ng mga “staff”. Ayon din sa kanya, hindi niya alam kung ano ang naging basehan ng DENR patungkol dito at kung ito ba ay may DENR “Administrative Order” dahil magkaiba ang “recommend” at “concur”. Nilinaw din niya na kung “recommendatory” lamang ang PAMB, ay dapat mayroong maipakitang polisiya ang DENR na nagsasabing hindi puwedeng makialam ang PAMB sa pagpili ng uupong PASu at tatanggapin niya iyon bilang “valid reason”. Subalit kung wala naman mai-bibigay na basehan ang DENR ukol sa usapin na ito at hindi sila papayagan na mag-endorso ay para umanong hindi na kapani-paniwala ang nakasaad sa batas. Ang ikinakabahala niya ay baka “trip” lang nilang magpalit ng PASu ay hindi naman maaari ang ganoon. Nagsalita naman si Mr. Reuben James C. Salazar, representate ni PAMB Anthony Dantis, na base sa komento ng “Regional Office” ang nasabing “Item 12” ay nakapaloob na don sa “Item 11”. Humingi naman ng pahintulot si SB Elorde A. Marasigan upang makapagsalita at agad naman itong pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na tama ang sinabi ni PAMB Diamante dahil kung maayos naman ang dating PASu pagkatapos ay biglang papalitan, na hindi naman nito alam kung paano pamamahalaan ng maayos ang isang “protected area”. Hinalintulad niya ang pangyayari noong nakaraang palitan ng PASu at pati ang mga “staff” ay pinalitan din lahat kaya . Idinagdag din niya na, kung madalas ang ganitong sitwasyon ay magiging paulit-ulit lamang ang problema at sa halip na ma-solusyunan ito ay baka mas lumala pa ito. Sinabi din niya na dapat kung maganda at maayos ang “performance” ng PASu ay maaaring i-rekomenda ng PAMB na manatili sya sa ating PA upang ang usapin ay natatapos. Sumang-ayon naman dito si PAMB Tamayo at sinabi na dapat ay tingnan nila ang karapatan ng PAMB pagdating sa usapin, dahil ayon sa kanya simula 2010 ay miyembro na siya ng PAMB. Ayon sa kanya, nagugulat na lamang sila na may dumadating na kapalit na PASu at may “Special Order” na galing sa Regional Office kung kaya’t wala na silang magawa upang ito ay pigilan. Aniya pa, wala na silang “choice” palagi kapag nagpapalit na ng PASu. Pinaliwanag naman ni PASu Francisco na may iba’t-ibang “management strategies” ang mga “leaders” at may sinusunod din namang mga batas kung paano patatakbuhan ang protected area. Tungkol naman sa nakaraang PASu, aniya ay hindi lamang siguro ito na-guide ng maayos at sana ay nagtanong ito kanila bilang sila ang pinalitan, pero hindi naman ito lumapit man lang sa kanila. Sinabi din ni PASu Francisco, na “noted” ang mga sinabi ni PAMB Diamante upang maiparating ito sa kinaukulan at malaman kung ano ang kanilang magiging

desisyon tungkol dito. Sumang-ayon naman si PAMB Diaz kay PAMB Diamante. Aniya pa, kung maaari sana ay huwag ng papalit-palit ng PASu dahil ang nangyayari lamang ay nawawala sa ayos ang PAMB. Sinabi din niya na ang PAMB lalo't higit ang mga nasa Local Government at nasa Barangay ang mas nakakaalam kung sino ang nagta-trabaho ng tunay at kung halimbawang ang pagpapalit ng PASu ay "request" ng mataas na opisyal ay paano naman ang operasyon ng LGU at ng PAMB. Humingi ng pahintulot si PAMB Dimante upang makapagsalita at agad naman itong pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Ayon naman kay PAMB Diamante, base sa Section 11-A (k) ng RA 11038 (*Powers and functions of PAMB*), ang PAMB ay may "power to recommend among a short list of qualified candidates the designation or appointment of the PASu" na ang ibig sabihin aniya pa ay hindi basta dapat mapalitan agad ng DENR ang PASu kung hindi pa nai-presenta sa PAMB. Sinabi pa niya na kung may nakalagay sa probisyon ng RA 11038 na ganoon, ibig sabihin lamang nito ay may "recommendatory power" ang PAMB pero bakit gustong ipatanggal doon sa PAMB Operations Manual. Sinabi naman ni PASu Francisco na ang PAMB members ay maaari ngang mag-rekomenda ng PASu sa pamamagitan ng resolusyon. Agad namang sumagot si PAMB Diamante na kahit kailan ay hindi nangyari na may "qualified candidate" na ni-rekomenda ang PAMB dahil ang parati lamang nangyayari ay bigla na lamang may uupong PASu at tatanggapin na lang nila ito. Dagdag pa niya, sana sa susunod ay dumaan din sa tamang proseso ang pagpapalit ng PASu. Humingi naman ng pahintulot si PAMB Zernan Toledo (*PA MB Member, kumakatawan kay Congressman Leody Tarriela*) upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Ayon sa kanya tungkol sa mismong pangalan ng organisasyon na "Management Board", ibig sabihin lamang nito ay mayroon talagang "say" ito sa desisyon sa kung sino ang uupong PASu. Aniya pa, kung ang "Board" ay isang ordinaryong "unit" sa ilalim ng DENR at sila ang nagpapasahod, si DENR ang maglalagay kung sino ang mamumuno diyan, pero "in this case" wala silang "management board" dahil ang "management board" ay "composed of some volunteers and other agencies" kung kaya't dapat talaga ay may "recommendatory power" ang PAMB pagdating sa pagpili ng PASu. Sinabi naman ni PAMB Tamayo na dapat ang mga pahayag ng mga PAMB members tungkol sa usapin ay maitala ng Secretariat sa katitikan. Sinabi naman ni PASu Francisco na "noted" ang lahat ng komento at suhestiyon ng "body". Dagdag pa niya ay gusto talaga niya na maayos na ang PAMB Manual of Operation upang ito ay mai-print na ng pinal.

Pangatlo ay ang Section 4.3 (*Terms of Office PAMB Members*). Sinabi ni PASu Francisco na ayon sa komento ay magdagdag ng panibagong "clause" na nagsasabing ang mga itinalagang representante sa PAMB ng Congressman, Governor at ng Mayor ay i-a-appoint ng Secretary ayon sa isinasaad sa Rule 11.9 ng DAO 2019-05. Hinalimbawa niya na kung si Mayor Diaz ay magbibigay ng kanyang representante sa PAMB, dapat ay mayroon siyang "endorsement letter" kasama ang "Personal Data Sheet (PDS)" na isusumite sa PAMO upang maipadala sa Regional Office pupunta ng "Central Office" upang ito ay mabigyan ng appointment ng DENR Secretary. Binanggit din niya na ganoon din ang magiging proseso sa mga representante ng Congressman at Governor.

Pang-apat ay ang Section 4.6 (*The PAMB Executive Committee and Technical Working Committees and their Functions*). Sinabi ni PASu Francisco, nilinaw sa komento na sa Item 8 (f), ay dapat isulat na "Lead in the updating" sa halip na "Lead in the preparation" dahil may nagawa ng "Ecotourism Management Plan" para sa MCWS. Dinagdag din niya ang tungkol sa composition ng member ng TWC ng PAMB. Aniya, ang mga nakalista na miyembro ng TWC ay halos wala na sa PAMB. Kaugnay nito ay tinanong ni PASu Francisco kung okay lamang ba sa Board na ito ay palitan na. Sumagot

306 naman si PAMB Diamante na ang kanyang suhestiyon tungkol sa istruktura ng TWC ay
307 huwag nalang ilagay ang pangalan ng miyembro o representative sa halip ay ang
308 pangalan ng opisina o organisasyon na kanilang nirerepresenta, nang sa ganoon kung
309 sakali na may umalis ulit ay hindi na kailangan pang i-edit ang Manual of Operation
310 Sinang-ayunan naman ito ng Board.

311
312 Muling humingi ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita at agad
313 naman siyang pianahintutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na nais lamang niya
314 idagdag ang nasa Section 7.3 Item 2 (*Quorum*) ng Manual of Operation. Ayon sa kanya,
315 ito ay matagal na niyang inilalaban lalo na noong parati siyang dumadalo ng PAMB
316 meeting “via zoom”. Sinabi niya na sa tuwing siya ay dumadalo via zoom ay nakiki-
317 participate naman siya at nakikinig ng todo sa usapan pero bakit kapag may mga
318 desisyon na kailangang pagbotohan ay hindi siya pinapayagan na mapasama sa botohan.
319 Aniya pa ay “unfair” ito dahil kahit siya ay dumalo “via zoom” ay gumugugol parin
320 naman siya ng oras para sa pagpupulong. Tinanong din ni PAMB Diamante ang “Board”
321 kung payag ba sila na baguhin ang nakapaloob sa Section 7.3 Item 2. Pumayag naman
322 ang “Board” at sinabi na kahit “online” lamang ang pagdalo ng miyembro sa
323 pagpupulong ay dapat kasama din ito sa gagawing botohan kung may mga desisyon na
324 kailangang gawin ang PAMB. Sinabi naman ni PASu Francisco na itatala ang nasabing
325 napagkasunduan. Nabanggit din ni PAMB Diamante na natutuwa siya dahil meron ng
326 “Manual of Operations” ang MCWS tulad din ng Mts. Iglit-Baco Natural Park
327 (MIBNP). Aniya pa, silang dalawa pa lang ang meron “manual” sa buong isla ng
328 Mindoro at pinasalamatan niya si PASu Francisco kaugnay nito.

329
330 Hiniling naman ni PAMB Delfin na makapagsalita at agad naman siyang
331 pinahintutan ni PAMB Tamayo. Sinabi ni PAMB Delfin na kung wala ng nais idagdag
332 o baguhin sa PAMB Manual of Operation ay iminumungkahi na niya na ito ay aprobahan
333 at ipasa ng Board sa pamamagitan ng isang Resolusyon, agad namang pumangalawa si
334 PAMB Diamante. (*Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex D*).

335
336 *Kung kaya’t sa mungkahi ni PAMB Delfin na pinangalawahan naman ni*
337 *PAMB Diamante, na aprobahan at ipasa na sa PAMB ang final na PAMB Manual of*
338 *Operation sa pamamagitan ng isang Resolusyon. Ang mungkahi ay agad namang*
339 *pinagtibay ni PAMB Tamayo.*

340 341 342 **B. Opening of Eco-tourism Activities within Mt. Calavite Wildlife Sanctuary**

343
344 Binuksan ni PASu Francisco ang usapin upang hingin ang opinyon ng Board sa
345 pagbubukas ng “eco-tourism activities” sa loob ng MCWS partikular ang
346 “mountaineering activities”. Ayon pa sa kanya, ay nakalagpas naman na sa panahon ng
347 pandemya at panahon na upang magbukas ng muli ang eko-turismo sa MCWS upang
348 makonsidera ang mga turistang nagnanais na makabisita dito. Humingi ng pahintulot si
349 PAMB Diaz upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintutan ni PAMB
350 Tamayo. Inihingi ni PAMB Diaz ng permiso ang kanyang Tourism Officer upang
351 makapagpresenta ng kanilang mga panukala ng LGU tungkol sa eco-tourism sa loob ng
352 MCWS. Agad naman itong pinahintutan ni PAMB Tamayo at ng Board.

353
354 Bumati ng isang mapagpala at makakalikasang araw sa lahat si G. Victor John
355 Quiñones. Nagpasalamat siya sa pagbibigay ng pagkakataon sa kanya upang
356 makapagsalita. Sinabi niya na sa larangan ng turismo ng Paluan ay ang MCWS ang

pangalawang alas ng bayan ng Paluan. Sinabi din niya na hindi ito ang unang pagkakataon na makaupo siya sa PAMB meeting at gayundin sa mga pagpupulong tungkol sa mga aktibidad na isinasagawa sa PA. Dagdag pa niya, ay nais sana niyang tanungin si PAMB Diamante kung ano na ba ang sitwasyon sa ibang PA tungkol sa posisyon ng "Tourism Office" sa PAMB, dahil ayon sa kanya ang MCWS ay sakop ng turismo ng Paluan pero ang "Tourism Officer" ay hindi miyembro ng PAMB at walang "voting power". Sumagot naman si PAMB Diamante at sinabi na sa lahat ng PA (Oriental Mindoro at Occidental Mindoro) ay koordinasyon lamang ang ginagawa ng PAMO sa Tourism Office at maaari silang maging "Resource Person" sa mga pagpupulong ng PAMB kung kinakailangan. Kaugnay nito ay tinanong din ni G. Quiñones kung sa ibang PA ay mayroon ba silang "agreed rates" lalo na sa mga kapatid nating katutubo halimbawa na lamang sa aktibidad na "trekking". Ayon naman kay PAMB Diamante, dapat "coordinated" at mayroong kasunduan ang Munisipyo o ng Probinsiya at ang PAMO kung ano ba ang mga "ecotourism activities" sa loob ng "protected area". Kailangan magtulungan ang "Protected Area" at ang "Tourism Office" sa mga "activities" na gagawin lalo na kung sa loob ng MCWS. Ayon pa sa kanya, hindi maaari na may pa-"trekking activity" na ang PA tapos may iba pang pa-"trekking activity" din ang munisipyo, dahil aniya magiging magulo at hindi ito makaka-engganyo ng mga turista. Aniya pa ay kailangan mayroong kasunduan tungkol dito pero kung ang aktibidad ay gagawin sa loob ng PA, ang PAMB ang magde-decision. Nagsuhestiyon din siya na sana ay magkaroon ng "working committee" ang munisipyo, probinsiya at PA sapagkat dapat nasa "provincial road map" ang mga "activities" ng MCWS. Halimbawa umano ang MIBNP may "mountaineering/trekking," din, dapat nasa "road map" ang mga ito upang alam ng turista kung ano pa ba ang maaring puntahan sa Occidental Mindoro. Ipinaliwanag din niya na, pagdating sa "rate of fees" dapat ay may working committee na tatalakay ukol dito at mag-uusap sa "sharing scheme" at ang PAMB ang magde-decision at mag-aaprubahan kapag ang lugar ay sa loob ng PA. Sinabi naman ni G. Quiñones na dapat talaga ay "centralized" at "synchronized" ang lahat para hindi nag kakanya-kanya. Sinabi din ni G. Quiñones na ang isa pang concern niya ay ang eco-tourism plan ng MCWS na naaprubahan noong panahon pa ni PASu Robert Duquil. Ang una sa kanyang concern ay tungkol sa kinikita sa "mountaineering activities", Binanggit din niya na hindi naman lingid sa kaalaman ng lahat na hindi pa ganoon kalaki ang kinikita ng MCWS pero aniya mas maganda kung sa umpisa pa lamang ay klaro kung saan napupunta ang kita nito. Sinabi din niya na sa kanyang pagkakatatanda noong panahon ni PASu Duquil ay kung halimbawang maniningil ng P100.00, ang P60.00 nito ay mapupunta sa DENR at sa P60.00 ay kukuha ng 60% para mapunta sa "trust fund" ng MCWS at 40% ng P60.00 ay mapupunta sa ibang PA under ng DENR na wala pang budget. Ayon sa kanya ay nabanggit din dati ni PASu Duquil na since wala pang pera ang MCWS ay kumukuha pa tayo ng pondo sa ibang "protected area" na kumikita na ng malaki katulad ng Apo Reef. Dinagdag niya na, iyong 40% sa P100.00 na sisingilin ay deretso sa "account" ng LGU. Kaugnay nito, ang "concern" nila ay hindi pa nakakapag-"publish" ng sariling resibo ang LGU para sa "mountaineering activities" hindi katulad ng MCWS na may sarili ng resibo. Tinanong din niya kung saan mapupunta ang porsyento para sa LGU at ganundin ang para sa mga katutubo dahil aniya ay nagtatanong din ang mga ito kung ano ang magiging kaparte nila at kung ano ang magiging benepisyo nila dito. Ipinaliwanag pa niyang hindi maiiwasan ang mga ganoong katanungan ng mga katutubo kung kaya't sana ay mabigyan ng kalinawan.

Humingi naman ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Ayon sa kanya, dapat ay magre-visit ang Ecotourism Plan ng MCWS partikular na ang "Mountaineering Guidelines" ng

MCWS. Aniya pa, noong nakita niya na ito sa agenda, ay sinabi niya na dapat ay handa ang “protected area” at may kaukulang koordinasyon ito sa LGU, lalong higit sa mga Punong Balayan na nasasakop ng PA. Dinagdag din niya na dapat malinaw kung magkano ba talaga ang magiging hatian ng “rates” para sa PA, LGU at iminungkahi din niya dapat ay mayroon din ang mga kapatid na katutubo. Aniya pa ay kapag napunta sa LGU ang “share” mapupunta ito lahat sa “National Treasury” at walang mapapakinabang ang mga kapatid na katutubo, kaya dapat magkaroon sila ng “share” deretso na sa kanila katulad ng ginawa nila sa mga katutubo ng Mt. Halcon. Sinabi din ni PAMB Diamante na sa panahon ngayon ay napakaliit na ng P100.00 na sinisingil sa bawat “mountaineer” na aakyat sa MCWS, mas malaki pa ang pamasaha nila papunta dito. Muli ay kanyang iminungkahi na i-revisit ang “mountaineering guidelines” para maayos ang “rates of fees”. Aniya pa, kung gagawin ito sa mismong pagpupulong ay kukulangin na ng oras. Sinabi din niya na mas maganda kung maupuan ito sa isang meeting kasama ang PAMB members, Secretariat, LGU at ang Tourism Office upang mas maging malinaw ang lahat bago tuluyang magbukas na sa turista ang MCWS. Hiniling naman ni PAMB Diamante ang kooperasyon ng LGU tungkol dito at agad namang tumugon dito si PAMB Diaz at sinabi na walang problema ito sa kanya. Nabanggit din ni PAMB Diaz na may programa din siya sa Calawagan na may bahagi din ng kita nito ang napupunta sa ating mga kapatid na katutubo at ang kapalit nito ay ang pangangalagaan nila ang Calawagan. Aniya pa, ganoon din ang balak niyang gawin sa mga kapatid na katutubo na nasa loob ng PA. Ayon pa sa kanya, sa tulong ni Congressman Tarriela ay may mga “livelihood” silang binabalak para sa mga ito. Nabanggit din niya na ang mga kapatid na katutubo mula sa Sitio Pinagbayanan ay kanya na ding napaliwanagan tungkol sa mga programa ng LGU at DENR sa kanilang Sitio. Sinabi din ni PAMB Diaz na magpapatayo sila ng “extension” ng munisipyo sa Sitio Pinagbayanan pero nilinaw niya na “private property” naman ang kanilang pagtatayuan nito. Humingi din si PAMB Diaz na mapakinggan ang mga hinaing ng mga kapatid na katutubo tungkol sa mga pagpapatayo ng “building” sa loob ng PA.

Bumati ng isang magandang umaga sa lahat si PAMB Bariso Cubil (*PAMB Member at Punong Balayan ng Sitio Ulasan*), aniya, pabor siya sa pagkakaroon nila ng kaparte sa kikitain ng MCWS galing sa mga turista na papasok at bibisita dito. Dagdag pa niya, ang usapin sa pagpapatayo ng “mansyon” sa itaas ng Ulasan na sakop ng kanilang pamayanan. Aniya, ito ang kanilang pangunahing problema dahil ang kanilang taniman ay tinanggal na at hanggang sa ngayon ay tuloy-tuloy pa din ang pagba-backhoe ni Bokal Abe Pangilinan at napakalaki ng epekto nito sa ikinabubuhay nila sa ngayon. Binanggit din niya na ito ay nagsimula pa noong taong 2020, panahon ng pandemya at aniya ay nabanggit na din niya ito kay PASu Francisco. Humingi naman ng pahintulot si PASu Francisco upang makapagsalita at agad naman itong pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Ayon kay PASu Francisco, noong nagsagawa ang PAMO ng BMS noong August 2020 nagulat na lamang sila na mayroon ng bakod ang dadaanan papunta sa BMS site. Humanap pa aniya sila “alternative way” para makarating sila sa BMS site. Sinabi din niya na ang daan na iyon ang daanan ng mga turista paakyat sa Matinggaram “camp site.” Ayon pa sa kanya, napag-alaman niya na ito daw ay pribadong pag-aari ng dating Mayor Abe Pangilinan pero hindi pa ito mapatunayan dahil wala naman silang nakikita pa na titulo nito. Sinabi pa niya na noong panahon din na iyon ay kasagsagan ng pandemya na kung saan may sinusunod na “health protocol” ang bawat munisipyo kaya’t hindi basta nakakapasok sa isang bayan ang mga hindi doon nakatira. Isa pa, inaalala din nila ang mga kapatid na katutubo na baka mahawa sila kung sakali man na may virus silang dala kaya hindi sila madalas nakakapunta sa lugar, kaya nagulat na din lamang sila na nabakuran na ito. Sinabi din niya na noong January 2021 ay hindi na siya ang PASu

459 kung kaya't hindi na din niya alam kung ano na ang nangyari, at noong bumalik na siya
460 ulit bilang PASu noong August 2022, may nakatayo ng bahay at iba pang istruktura sa
461 lugar na iyon. Aniya pa, ang pagpapatayo ng nasabing bahay ay walang kaukulang
462 pahintulot mula sa PAMB base sa record ng PAMO. Dinagdag din niya na noong taong
463 2022, isa sa "target" ng PAMO ay ang imbentaryo ng "A&D lands, property and private
464 rights" sa loob ng PA, nakita nila na itong nabanggit na lugar ay pasok sa A&D land at
465 may "approved survey plan" noong 2019. Kung kaya para makasiguro ay nag-"request"
466 ng talaan ang PAMO sa "Registry of Deeds" ng mga lupang titulado sa loob ng PA at
467 base doon ay wala pa itong titulo. Ayon din sa impormasyon na kanilang nakuha, umano
468 ang lupang iyon ay ibinenta ng mga katutubo kay dating Mayor Abe Pangilinan. Ayon
469 naman kay G. Quiñones mayroon itong orihinal na bentahan sa pagitan ng mga kapatid
470 nating katutubo papunta sa "Philippine Mountain Ministry" at binenta naman ito ng
471 "Philippine Mountain Ministry" sa isang Pastor at iyong Pastor na iyon ang nagbenta kay
472 dating Mayor Abe Pangilinan. Dagdag pa niya, ito ay problema talaga dahil sa
473 lumalaking populasyon ng mga katutubo sa Ulasan, wala na silang ma-o-okupahan dahil
474 may mga nakapuwesto na sa bandang itaas at ibaba nito. Kaugnay nito, binanggit niya na
475 sa administrasyon ng bagong upong Mayor Diaz ay isinusulong nito ang programang
476 Agri-turismo. Hinikayat din niya ang Sitio Ulasan na magkaroon ng iisang boses lamang
477 at may isang tao lamang na kakausapin para sa mga programa na ibibigay ng LGU para
478 sa kanila upang kapag bibigyan sila ng tulong ng LGU ay alam agad kung sino sa
479 kanilang pamayanan ang kakausapin. Hinalimbawa niya ang mga taga Sitio Hinugasan
480 na napakadaling makipag-ugnayan mayroon ng nakatalaga na lider para kausapin tungkol
481 sa usaping pang komunidad. Nagpasalamat naman si PASu Francisco sa naging opinyon
482 ni G. Quiñones. Kaugnay sa nabanggit na problema ni PAMB Bariso, sinabi ni PASu
483 Francisco na may sulat na pinadala sa PAMO si PAMB Bariso tungkol sa ginagawa ulit
484 na panibagong istruktura ng dating Mayor Abe Pangilinan na isang "firing range" malapit
485 sa ipinatayong mansyon umano ayon sa mga katutubo.

486
487 Kaugnay nito humingi ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita at
488 agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na mahirap naman na
489 maniwala na lamang sa mga haka-haka tungkol sa itinayong istruktura kaya gusto niyang
490 imungkahi sa "Board" na gumawa ang PAMB Secretariat ng isang pormal na sulat para
491 kay dating Mayor Abe Pangilinan, na humihiling na mag-pakita/presenta ito ng mga ligal
492 na dokumento sa PAMB kaugnay sa ginawang konstruksyon ng mga istruktura sa loob ng
493 PA. Iminungkahi niyang ang "Regional Executive Director" pipirma dito bilang siya ang
494 "Chairperson" ng PAMB. Dagdag pa niya, ito ay karapatan ng lahat bilang ang PAMB
495 at ang PAMO ang siyang namamahala sa "protected area" at dahil hindi natin gusto na
496 inaabuso ito kahit ang pinagpatayuan niya ay nasa loob din ng A&D. Sinabi din niya
497 dahil ito ay sakop parin ng PA ay dapat sumunod ang sinuman sa mga alintuntunin kung
498 paano patatakbuin at pagagalawin ang lahat sa loob ng MCWS. Sinang-ayunan naman
499 ito ng Board. Hiniling din ni PAMB Diamante na sana ito ay magawa na sa lalong
500 madaling panahon. Sinabi naman PASu Francisco na gagawin niya ito agad at ise-send
501 niya sa GC ng PAMB ang draft ng sulat para mas mabilis na ma-access ng lahat ng
502 member ng PAMB at pag okey na ito sa kanila ay ifo-forward na ito agad sa opisina ng
503 RED.

504
505 Sa pagpapatuloy naman ng "concern" ni G. Quiñones tungkol sa Tourism, sinabi
506 niya na bilang siya ang madalas na unang humaharap sa mga turista ay siya ang
507 nakakatanggap ng mga komento ng mga ito lalo na pagdating sa mga pinipirmahan
508 nilang mga dokumento bago maka-bisita sa MCWS. Ayon sa kanya, may mga
509 pagkakataon na nagrereklamo na ang mga turista dahil sa hiwa-hiwalay na kailangang

papirmahan bago pa sila maka-akyat sa MCWS at isa ito sa nagiging dahilan para sila ay tanghaliin na sa pag-akyat. Kaugnay nito ay hiniling niya na kung maaari sana ay isang dokumento na lamang ang pipirmahan na andoon na ang logo ng lahat ng opisina ng "concern" upang maging madali/maginhawa ito sa mga turista. Humingi naman ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Pinukaw niya ang atensiyon ni PAMB Delfin at sinabi niya na nais lamang niyang ibahagi iyong ginawa ng "Mindoro State University sa Oriental Mindoro (MINSU)" na baka puwede ring gawin ng "Occidental Mindoro State College (OMSC)" upang matulungan ang MCWS. Ipinaliwanag niya na mayroong ginawang "Application" (App) ang MINSU para sa "online registration" na pwedeng gamitin halimbawa sa pagpa-pa-rehistro "online" ng mga turista na aakyat sa MCWS, nang sa ganoon ay mas malaking maginhawa para sa ating mga turista na papasok sa MCWS. Maaari din naman munang gamitin ang "google form" para dito kung wala pang "App", na "shared via google drive" na puwedeng ma-"access" ng "Tourism Office" at ng PAMO. Muli ay pinaalala ni PAMB Diamante na sundin ang panuntunan pagdating sa "mountaineering" o iba pang "ecotourism activities." Kaugnay nito, tinanong ni PAMB Diamante kung mayroon bang "Ecotourism Committee" ang MCWS. Sinagot naman ni PASu Francisco na mayroon at nakalagay ito sa Manual of Operation ng MCWS. Sumang-ayon din siya na dapat talagang paglaanan ng oras ang pag "re-visit mountaineering guidelines" gayundin ang "sharing ng rates of fees."

Nagpasalamat naman si G. Quiñones sa naging tugon ni PAMB Diamante dito. Binanggit din niya na may narinig siya na may plano ang DENR na hanggang Pamburutan na lang ang ibubukas na lugar para sa mga turista, dahil umano sa impormasyon na may nakitang Tamaraw. Ayon pa sa kanya, ang isa sa mga dahilan ng mga "mountaineer" kaya sila umaakyat ay upang marating ang "summit" (*Libohin*) o ang tuktok ng bundok pero kung isasara ito ay baka maka-apekto ito turismo dahil aniya pa ang ibinibenta po natin sa turismo ay ang mismong tuktok ng bundok. Kaugnay nito ay tinanong nya kung aprubado na ba ito o kung ito ay ginagawa na. Aniya pa, sana ay huwag basta-bastang isasara ang "Libohin" "for tourism purposes" lalo na kung ang dahilan ay may Tamaraw sa lugar. Apila pa niya na sana bago ito tuluyang isara ay makapag-presenta muna ng kahit isang larawan man lamang ng Tamaraw doon mismo sa lugar. Humingi ng pahintulot si PAMB Diamante at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na una, base sa kanyang pagkaka-alam ay wala pa namang opisyal na pahayag ang DENR tungkol sa pagpapasara nito at hindi pa naman ito napag-usapan sa PAMB. Pangalawa, sinabi niya na totoong wala pang larawan ng Tamaraw na nakita sa lugar pero may mga na-obserbahang dumi nila doon sa lugar na ang ibig sabihin ay posible na "habitat" nila ito. Dagdag pa niya na ito ang pinag-uusapan ngayon sa San Jose at gayundin sa "national level" na ang MCWS talaga ang isa sa "biodiversity corridor area" ng Tamaraw at ang posible ay ang mag-translocate mula sa Mts. Iglit Baco Natural Park (MIBNP) na "core habitat" ng mga Tamaraw. Ipinaliwanag din niya na hindi puwede na ang Tamaraw ay nasa isang lokasyon lamang lalo't higit ngayon ay may "scientific study" na hindi hihigit sa apat na daang (400) piraso kung hindi dalawang daan (200) na lamang ang bilang ng Tamaraw ngayon. Aniya pa ang 200 ay napaka-konti na at kung andoon lamang sila sa MIBNP at may nangyari na sunog o magkaroon ng peste o "intrusion" tuluyan ng mawawala ang mga Tamaraw. Aniya pa, ang "bottom line" ay "priority" ang Tamaraw dahil kahit anong ganda ng MCWS na kung sakali nga ay may Tamaraw dito ganun din sa MIBNP, kapag mawala na ang Tamaraw ay wala na din naman tayong ma-ipagmamalaki. Sinabi din niya mahabang usapin ito, pero sa ngayon ay wala pa namang dokumento ang DENR at ang PAMB na nagsasabi na sarado na sa turista ang "Libohin".

Nagpasalamat muli si G. Quiñones sa naging tugon ni PAMB Diamante. Ayon sa kanya ay may mungkahi din kasi ang LGU Paluan na mag-karoon ng “view deck” sa tuktok ng MCWS. Aniya pa sa usaping turismo, isa sa panghatak sa turista ng MCWS ay ang “360° view” kapag narating ang tuktok ng Calavite at kaniyang ipinagmalaki na sa MCWS lamang ang may ganito, kung kaya’t naisip ng pamahalaang lokal ng Paluan na maglagay ng “view deck” doon upang mas maraming ma-engganyo na umakyat sa MCWS. Binanggit din ni G. Quiñones na mayroong uri ng kawayan doon sa Libohin na umano ay sa lugar na ito lamang tumutubo na tinatawag ng mga katutubo na “isiw”.

Humingi ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na maganda ang ideya na ito ng LGU pero ipinaliwanag niya na para sa mga turista “the more untouched the more valuable” at mas maganda. Isa pang punto niya, bakit kung kita na doon sa tuktok ang “360 degrees view” bakit kailangan pa ng “view deck” at kapag nagkaroon na ng istruktura doon ay maari pa itong maka-apekto sa paligid ng “summit”. Binigyang pansin din niya ang sinabi ni G. Quiñones tungkol sa kawayan (isiw) species na nabanggit at dapat umano na masiguro kung totoo na doon lang tumutubo o makikita ito, sa ganun ay mapag-aralan kung kinakailangan. Bagama’t sumang-ayon siya na magandang tingnan na may “view deck” doon pero aniya base sa kanyang karanasan, marami na siyang napuntahan na PA hindi lang dito sa Pilipinas pati sa ibang bansa at “the more untouched” at “prestine” mas malaki ang binabayad niya. Aniya pa, hindi naman sa pinapatay niya agad ang ideya ng LGU patungkol sa “view deck”, pero iginiit niya na kailangan pa rin pag-aralan ang bawat detalye nito. Sinabi din niya na na-a-“appreciate” niya ang ideya na ito upang makatulong sa turismo ng MCWS, pero ayon sa kanya ay hindi makakapag-desisyon ang PAMB sa pagpupulong na iyon lalo pa at walang kaukulang mga dokumento na pini-presenta sa kanila katulad ng plano at iba pang “requirements” sa pagtatayo ng “view deck” lalo pa at sa loob ito ng PA. Dinagdag din niya na, kailangan pa ng masusing pag-aaral ukol dito at bilang pag-respeto na rin sa mga “biodiversity” na mayroon ang MCWS.

Nagpasalamat muli si G. Quiñones sa naging tugon ni PAMB Diamante. Itinuloy ni G. Quiñones ang kanyang presentasyon at sinabi na sa kanyang paglilibot at pag-akyat sa MCWS ay nakakita sila ng mga species at baka maging interesado ang MBCFI, dahil sila mismo ay ngayon din lang nakita ito. Tinanong naman ni PAMB Diamante kung ito ba ay “identified” at sinabi naman ni G. Quiñones na alam ito ng mga kapatid na katutubo. Tinanong din ni G. Quiñones si PASU Francisco kung mayroon bang pag-aaral na sa ating “flora and fauna” sa loob ng MCWS. Ayon naman kay PASU Francisco ay wala pa, pero dinagdag niya na sa ngayon ay may ginagawang pag-aaral ang project MATAPAT at mula doon ay makakatuklas na din ng iba’t-ibang species na makikita sa MCWS lalo na sa “fauna” gamit ang ikinabit na “camera traps.” Dagdag pa niya na pagdating sa “flora” meron namang “database” sa isinagawang Biodiversity Assessment and Monitoring System (BAMS). Humiling naman si G. Quiñones na sana ay magkaroon ang MCWS ng “catalogue” ng mga nakikitang “species” sa loob ng MCWS. Kaugnay naman sa nabanggit ni G. Quiñones tungkol sa mga uri ng hayop at halaman na nakikita nila sa MCWS na hindi nila kilala, sinabi ni PASU Francisco na dapat ay mayroong mapakikitang larawan si G. Quiñones para magamit ito na pagka-kilanlan at upang ma-validate din ito. Aniya pa, hindi naman pwedeng basta-bastang mag-“publish” ng “species” na makikita sa MCWS maliban kung mayroon tayong pruwera. Dinagdag pa ni PASU Francisco na mayroon ng ginawa ang PAMO na “species booklet of fauna” na matatagpuan sa MCWS at ipa-“reproduce” ito sa taong kasalukuyan. Sinabi din niya na

na-present na niya ito sa 3rd Quarter PAMB meeting noong nakaraang taon at na-aprubahan naman ng PAMB ito “for reproduction”.

Humingi ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na dahil “present” sa pagpupulong ang “representative of UNDP under BD Corridor Project” at aniya alam niya na ang “BD Corridor” ay hindi lamang naka-focus sa Tamaraw, hiniling niya kay G. Isidro na baka pwedeng magkaroon ng “biophysical survey of flora and fauna” ang BD corridor bilang tulong sa MCWS. Binanggit din niya na ang may ginawang “Resource Socio-economic Assessment (RSEA)” ang MBCFI sa MCWS ay noong 2014 pa, kung kaya’t hiniling niya na baka naman ma-pondohan nila ito. Sinabi din niya na maaari din itong magamit sa “ecotourism activities”, halimbawa ay kung gagawa ng “checklist of species” na makikita sa MCWS na pwedeng ipadala sa mga turista sa tuwing sila ay aakyat at pagbaba naman nila ay ibabalik ito sa PAMO. Aniya ay puwede rin itong gawing pamamaraan sa pagmamanman ng mga buhay-ilang kung dumadami ba o kumokonti ang mga ito.

Sinabi naman ni G. Isidro ng BD Corridor project na pwede naman mapagbigyan ang hinihiling ni PAMB Diamante dahil kasama ito sa components ng BD Corridor. Ayon pa sa kanya, may apat (4) silang components at isa doon ay para sa PA. Nagpasalamat naman si PAMB Diamante sa naging tugon ni G. Isidro.

Sinabi naman ni PAMB Tamayo na mas maganda kung ang lahat ng tungkol sa usapin ng “ecotourism” ay ma-upuan sa ganun ay mas matutukan ito, kung kaya’t iminungkahi niya na magtakda na lamang ng araw na para sa nasabing usapin.

Dagdag naman ni PASU Francisco na base sa agenda ay kung papayag ba at aprubahan ng PAMB ang muling pagbubukas ng MCWS para sa mga turista na gustong umakyat at bumisita dito. Tinanong niya kung ano ang desisyon ng “board” o kung kailangan ba munang ire-“visit” ang “mountaineering guidelines” bago ganap na magbukas ulit para sa turista. Ayon naman kay PAMB Diamante ay naiintindihan niya ang “urgency” na magbukas na pero aniya ang tanong ay kailan ba magbubukas. Sinagot naman ni PASU Francisco na ang MCWS ay bukas sa mga turista mula buwan ng Nobyembre hanggang Mayo. Agad namang tinanong ni PAMB Diamante ang Board kung ready na ba talaga ang MCWS. Sa pagkakataong iyon ay nagbotohan ang Board kung sino ang pabor at kung sino ang hindi pabor sa kahandaan ng MCWS sa pagtanggap ng turista. Ang naging desisyon ng “majority” ay hindi muna bubuksan ang MCWS para sa mga turista dahil ayon sa kanila ay mahaba pang usapin ang tungkol sa “mountaineering guidelines”. Ang napagkasunduang gawin ay bumuo ng “committee” para sa pagr-visit nito sa pamamagitan ng pagpupulong at dadaluhan ng dalawa (2) mula sa PAMO, isa (1) mula sa LGU, isa (1) mula sa Provincial Government at ang mga Punong Balayan ng bawat Sitio. Hiniling ni PAMB Diamante na magawa ito “as soon as possible” para mai-presenta ito sa PAMB at magkaroon ng special meeting para dito. Sumang-ayon naman ang lahat dito.

Kung kaya’t napagkaisahan ng Board na hindi muna buksan ang MCWS para sa mga turista at magkakaroon muna ng isang pagpupulong para sa re-visit ng mountaineering guidelines.

Humingi ng pahintulot si PAMB Toriana upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na bago ganap na umpisahan ang

susunod na presentasyon ay panandalian munang putulin ang pagpupulong upang bigyang daan ang ating tanghalian at agad naman itong pinangalawahan ni PAMB Mulingbayan.

Kung kaya't sa mungkahi ni PAMB Toriana na pinangalawahan naman ni PAMB Mulingbayan, na panandalian munang itigil ang pagpupulong para sa pananghalian. Ang mungkahi ay agad namang pinagtibay ni PAMB Tamayo.

LUNCH TIME 12:52 PM

RESUME 1: 27 PM

Ang pagpupulong ay muling ipinagpatuloy sa mosyon ni PAMB Tamayo. Sunod na tinawag ni PAMB Tamayo ang susunod na magpe-present at iyon ay si PASu Francisco.

C. Presentation of approved Work ang Financial Plan for CY 2023

Ang presentasyon ay ginampanan ni PASu Francisco. Bumati siya ng isang magandang hapon sa lahat. Ipinakita ni PASu Francisco ang presentasyon at sinabi niya na kung natatandaan ng Board ay nag-present siya noong pang-apat na "quarter PAMB meeting" tungkol sa National Expenditure Program (NEP). Kaugnay nito, ang "Work and Financial Plan" na kanyang ipapakita ay "approved" na.

Unang aktibidad ay "monitoring and maintenance of signages and monuments". Sinabi niya na mayroong 113 concrete monuments na kasalukuyang mini-"maintain", 51 ang "regular corners" at 62 ang "witness monuments", gayundin ay mayroon pang 206 "signages". Sinabi din niya na ang total budget para dito ay P558,000.00

Pangalawa ay ang "Monitoring of Tenured Migrants using Socio Economic Assessment and Monitoring System (SEAMS) form 1". Pinaalala niya sa Board na noong 2018 ay nakapagsagawa na ang PAMO ng SEAMS "survey" at base sa talaan ay mayroong 160 "tenured migrants" sa loob ng MCWS na siya namang target para taong kasalukuyan. Sinabi din niya na base sa nagawa ng "interview" ng PAMO ay mababawasan pa ang bilang na 160 dahil pagkatapos ng "demarcation of PA boundary" ay may mga nasa labas nito, kung kaya't aalisin na sila sa listahan ng mga "tenured migrants." Sinabi din niya na ang budget para sa aktibidad ay P175,000.00.

Ikatlo ay ang "Biodiversity Assessment and Monitoring System". Pinaalala din niya na noong 2018 ay nakapag-"established" na ang PAMO ng "2-km transect" at noong 2019 ay "2-ha. Permanent Biodiversity Monitoring Area (PBMA)" sa Sitio Hinugasan. Sinabi din niya na ang target ay ang ma-"monitor" ang "flora at fauna" sa "established 2-ha. PBMA". Ipinaliwanag niya na sa "fauna monitoring", ay dalawang beses silang magsasagawa nito at iyon ay sa tag-init at sa tag-ulan, at sa flora naman ay isang beses lamang. Kaugnay nito ay sinabi ni PASu Francisco na baka maaaring makahingi ng kaunting "assistance" ang PAMO sa MBCFI at sa project MATAPAT para sa "monitoring of flora and fauna on the established PBMA". Sinabi naman ni PAMB

Diamante na kailangan ay ma-identify muna ng PAMO ang petsa dahil aniya ang MBCFI ay “very lean ang organization” nila pero baka lang mayroon namang mga “volunteers” na mga “specialist” na pwede namang ma-i-singit para sa kahilingan ni PASu Francisco. Tinanong din ni PAMB Diamante kung paano ba ang magiging “set-up” pagdating sa “logistics” kung halimbawa man na makahanap sila ng “volunteers”. Sinagot naman ni PASu Francisco na ang PAMO ang bahala sa “foods and transportation” nila. Nagpasalamat naman si PAMB Diamante sa tugon ni PASu Francisco at muling inulit na ang kailangan muna niyang malaman ay ang petsa kung kailan isasagawa ang aktibidad. Sumagot naman si PASu Francisco na March nila ito gagawin ngunit sinabi ni PAMB Diamante na puno na ang “schedule” nila ng March at ganoon din ng April dahil naman sa Tamaraw count, pero aniya ay susubukan parin niya na makahanap ng ibang “specialist” na maaaring mahiram para sa aktibidad. Sinabi naman ni PASu Francisco na sana ay matulungan nga sila ng MBCFI at Project MATAPAT dahil ang nakalaan lamang na pondo para dito ay P180,000.00 pesos lamang at alam din niya na hindi ito sapat para makakuha ang PAMO ng “Consultant”. Sumang-ayon din dito si PAMB Diamante na mababa nga ang nasabing pondo para sa aktibidad. Dagdag pa ni PAMB Diamante na sa panahon lang naman ng dry season puno ang “schedule ng team” nila at sa “wet season” naman ay mas maluwag na ang “schedule” nila at ang kailangan lamang nila ay ang siguradong petsa para ma-i-calendar na nila ito. Dinagdag din niya na sa “fauna monitoring” lamang sila makakapagbigay ng “assistance” dahil wala silang “specialist for flora”. Nagpasalamat naman si PASu Francisco sa naging tugon ni PAMB Diamante at sinabi na magsasabi siya kaagad kapag sigurado na ang schedule para sa aktibidad na ito.

Ika-apat ay ang “Biodiversity Monitoring System” o ang BMS. Sinabi niya na ito ay regular nang isinasagawa dalawang beses sa isang taon at iyon ay tuwing “wet and dry season”. Sinabi din niya na ang schedule para sa “first semester” BMS ay sa ika 16-17, ng Pebrero 2023 sa dalawang “sites”, sa Sitio Hinugasan at Sitio Ulasan. Binanggit din niya na ang pondo sa aktibidad ay P225,000.00

Ika-lima ay ang “Communication Education and Public Awareness o CEPA. Sinabi niya na dito maaaring ipasok iyong sinasabi ni G. Quiñones at PAMB Diamante na magkaroon ng “catalogue of species” na makikita sa MCWS. Binanggit niya na noong nakaraang taon ay nakagawa na ng “species booklet of fauna” at ito ay “for reproduction and distribution” sa kasalukuyang taon. Ipinagbigay alam din niya na isa pang “target” para sa CEPA ay ang preparasyon ng “5-year communication plan” ng MCWS. Aniya pa, balak nila itong ipa-“out source” dahil walang “trained and knowledgeable” sa paggawa ng nasabing plano dahil “understaff” din ang PAMO. Dinagdag din niya na may apat (4) na target para sa paggawa paglalagay ng “interpretive signs”. Sinabi din niya na meron pang anim (6) “consultation/building awareness” para sa mga stakeholders lalo’t higit sa mga kapatid na katutubo. Binanggit din niya na preparasyon ito para sa isasagawang “ground delineation of management zones” ng MCWS, ang “strict protection zone (SPZ) and multiple-use zone (MUZ)” dahil dito kailangan po nilang maituro kung saan ba iyong mga “farm lots” nila para mailagay sa mapa kung saan lamang ba papahintulutan na magkaroon ng pagtanim at pagbubukid. Sinabi din niya sa mga Punong Balayan na may anim (6) na nakatakdang pagpupulong kasama ang Pinagbayanan at Kalansan. Ipinaalam din niya na mag-iimbata din siya ng taga “National Commission on Indigenous Peoples” (NCIP) dahil aniya nararapat na ang “Protected Area Management Plan (PAMP)” ay ma-“harmonized” sa “Ancestral Domain Sustainable Development and Protection Plan (ADSDPP)” kaya lamang ay wala pa naman “existing ADSDPP” ang Iraya. Binanggit din niya ang PAMP na-i-“target for

updating” noong 2021 pero hindi ito natapos ng nakuhang “Service Provider” ng nakaraang PASu. Sinabi din niya na ang na-claim lamang nito mula sa opisina ay ang “mobilization fund” at mayroon na din silang ipinasa na “draft plan” at may mga naging “comment” na rin ang “Regional Office” at isa aniya na binanggit doon ay “5-year plan” lang ang ginawa nila pero base sa RA 11038 dapat ito ay 10-year at every “3 years” itong ire-“review”. Tinanong naman ni PAMB Diamante kung kailan at paano matatapos ang PAMP? Sumagot naman ni PASU Francisco na sinabi naman ni Miss Karla Mangundayao ng Regional Office na pag-uusapan nila kung papaano niya matutulungan ang PAMO na tapusin ito dahil meron naman na itong “draft”. Tinanong din ni PAMB Diamante kung ano ang sabi ng “Provider” nito. Sumagot naman si PASu Francisco na noong bumalik siya sa MCWS ay kinausap niya ang “Service Provider” nito at sinabi ng mga ito na tatapusin nila pero hindi na ulit sila nakipag-ugnayan sa kanya. Aniya pa, mayroon silang hiningi na ilang detalye at naibigay naman niya ito sa kanila pero hindi na sila nagparamdam muli. Itinanong naman ni PAMB Diamante ay kung nasaan na ang pondo na nakalaan para dito sana noong 2021. Sinabi naman ni PASu Francisco bagaman at “mobilization” (15%) lang na naibayad sa “Provider” at ang natirang pondo para sa PAMP ay nag-“lapsed” dahil 2023 na ngayon. Dagdag naman ni PAMB Diamante kung hindi ba ito hiningan ng “budget” para tapusin ngayong 2023. Sumagot naman si PASu Francisco at sinabi na ayon kay Miss Karla, puwede namang kumuha sa available fund ng PAMO kung kailangan upang matapos ngayong taon ang PAMP. Tinanong muli ni PAMB Diamante kung saang pondo kukuha para dito, sinagot naman ni PASu Francisco na sa pondo para sa “consultation”. Tinanong ulit ni PAMB Diamante si PASu Francisco kung magkano ba ang budget para sa updating ng PAMP. Sumagot naman ni PASu Francisco na kung hindi siya nagkakamali ay P500,000.00 ang pondo para sa PAMP noong 2021. Subalit, ayon kay PAMB Diamante P270,000.00 lamang ang nasa “work plan” na pagkukuhanan ngayon, kung kaya’t sa tingin niya ay walang kukuha na provider para dito. Sumagot naman si PASu Francisco na ang naging usapan nila ni Ms. Karla ay i-a-assist ang PAMO ng Regional Office para tapusin ito. Dagdag pa niya, hindi ito “officially” na naka-target pero “mandatory” matapos nila ito ngayong taon. Tinanong naman ni PAMB Diamante na bakit hindi pa “officially” i-“target” ito para na din sa “monitoring” ng PAMB. Sinabi naman ni PASu Francisco na ang “draft with comments” ng Regional Office at nai-present na iyon, ang naging problema aniya noong naibalik ulit kay “Provider” ay hindi na siya ibinalik sa atin. Sinabi din niya na “more or less from draft” ay merong “comments” at ang kailangang alamin ay kung “major or minor” ang comments. Sinabi naman ni PAMB Diamante na maging “realistic” lamang doon sa “target” ng PAMP dahil aniya sa “presentation” palang ng plano ay kulang na ang “budget” na kailangan. Dagdag pa niya na ipe-present pa ang PAMP sa bawat Sitio at gayundin sa bawat barangay at doon palang ay kulang na ang pondo kung magbabayad pa tayo para sa susulat at mag-aayos nito. Natanong din si PAMB Diamante kung mayroon bang kopya nito ang PAMB. Sinagot naman ito ni PASu Francisco at sinabi na ang alam niya ay na-i-presenta na ito sa PAMB, ngunit sinalungat ito ni PAMB Diamante na wala siyang natatandaan na napag-usapan nila ang “draft” PAMP noong 2021. Sinabi naman ni PASu Francisco na kung hindi pa ito na-i-present ay magpapadala na lamang siya ng kopya nito kasama ang “comments” ng “Regional Office” sa mga “email addresses” ng bawat miyembro. Nagpasalamat naman si PAMB Diamante sa naging tugon ni PASu Francisco. Kaugnay nito humingi ng pahintulot si G. Isidro upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na kung sa usaping pondo, base sa narinig niyang diskusyon ay nagkukulang ito at baka makatulong ang programa ng BD Corridor na madagdagan ito. Dagdag pa niya ay naka-suporta sila sa PA at ganoon din sa mga IP’s. Nagpasalamat naman dito si PAMB

Diamante at PASu Francisco. Sinabi niya na sa kabuuan ay may P556,000.00 na pondo para sa CEPA.

Pang-anim ay ang "Capacity Building". Sinabi ni PASu Francisco na mayroong target para sa nasabing "target", ito ay para sa PAMB members at PAMO staff. Binanggit din niyang naka-schedule sa "2nd quarter" ng taon. Dagdag pa niya ay pasasabihan na lamang ang lahat ng members kung kailan ito gagawin. Sinabi din niya na ang pondo para sa aktibidad ay P567,000.00.

Pang-pito ay ang "Protected Area Management Board Meeting (MEA)." Sinabi ni PASu Francisco na ito naman ay "regular/routine" na target at ito ay ginagawa apat (4) na beses sa isang buong taon. Sinabi din niya na ang pondo para sa aktibidad ay P590,000.00

Pang-walo ay ang Management Effectiveness Assessment (MEA). Pinaalala niya na noong 2020 ay nakapagsagawa na ng MEA at ito ay ginagawa tuwing ika-tatlong taon at aniya ay i-sasabay tuwing "PAMB meeting" sa 2nd or 3rd quarter.

Pang-siyam ay ang "Hiring of PAMO staff". Sinabi ni PASu Francisco na mayroong walong (8) "Park Rangers hired" at tulad ng napag-usapan noong nakaraan, silang lahat ay taga Paluan. Binanggit din niya sa mga "contractuals" na PAMO "staff" ay dalawa lamang ang hindi taga Paluan ito ay ang "Information Officer" na matagal na talagang nagta-trabaho sa PAMO at ang isang EMS I na taga "Quezon province" pa. Ang kabuuang budget para sa hiring ay P1,745,000.00

Pang-Sampu ay ang "Construction of PAMO Building". Binanggit ni PASu Francisco na noong 2020 ay mayroon ng pondo para dito na nagkakahalaga ng P2,500,000.00 kaya lamang ay nagkaroon ng pandemic ay ibinalik upang gamitin sa COVID - 19. Pinaliwanag niya na sa ngayon ang pera na P5,400,000.00 na capital outlay ay "allocated for MIBNP" pero dahil sa nabigyan naman sila ng pondong 3,900,000.00 noong nakaraang taon, ay pagha-hatian na ng MCWS at ARNP ang P5,400,000.00 at mayroon ding i-lalaan para sa MIBNP. Kaugnay ng "construction of PAMO building" ay tinanong ni PASu Francisco kung saan magtatayo. Sinabi niya na ang "concern" niya ay ang sinabi ng "Regional Office" na dapat ang ipapatayong PAMO ay kayang ma-accommodate ang 34 "staff" nito base sa "proposed plantilla position" nito sa RA 11038. Iminungkahi naman ni PAMB Diamante na bakit hindi na lamang ang "Ranger Station" ang pagawan ng ikalawang palapag para hindi na lilipat pa dahil aniya sayang naman ito kung mapag-iwanan na naman at sayang din ang mga "resources" na andito na pero ang ipinag-aalala niya ay baka hindi naman naka-"design" ang Ranger Station para sa "2nd floor". Ayon naman kay PASu Francisco ay alamin niya kung ito ba ay "designed for 2nd floor", dagdag pa niya na kung "accessibility" ang pag-uusapan ay napakaganda na lokasyong ito dahil may "internet connection" na, may kuryente at tubig na din.

Pang-labing isa ay ang "Ecotourism Development Program". Sinabi ni PASu Francisco na mayroong 4 na mini-"maintain" na pasilidad ang PAMO, ito ay ang "Ranger station" at ang tatlong (3) "Monitoring Stations". Sinabi din ni PASu Francisco na may ilang kailangang kumpunihin sa "Ranger Station" kabilang na dito ang "main door" at ang mga ilang basag na salamin ng bintana. Kailangan na din aniyang papinturahan ang loob at labas nito. Dagdag pa niya na ang dalawang (2) "monitoring stations" ay kailangan na din palitan ang bubong. Sinabi di niya na ang kabuuang pondo para dito ay P540,000.00

Pang labing dalawa ay ang “Inventory ng tenurial instruments, contracts, agreements and issuances of permits for resource use within MCWS”. Ipinaliwanag niya na ito ay may halagang P20,000.00 lamang. Binanggit niya sa mga Punong Balayan na nakadalo sa pagpupulong na sila ay bibisita sa mga nasasakupan nilang Sitio upang isagawa ang aktibidad.

Pang labing tatlo ay “ under the Caves and Wetlands”. Sinabi niya na magsasagawa ng “assessment and classification of Kweba ni Gudo” dahil aniya isa ito sa “identified” noong nagkaroon ng imbentaryo ng kuweba noong nakaraang taon. Nagkakahalaga ng P225,000.00 ang nakalaan na pondo para dito. Panghuli ay ang “target on wetland profiling of Igmanukan” na may naka-laang pondo na P180,000.00.

Ang kabuuang budget n MCWS sa buong taon ay P5,568,000.00 (*Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex E*).

Nagpasalamat si PAMB Diamante sa presentasyon ni PASu Franciso hiniling niya sa PAMO para sa monitoring ng PAMB tungkol sa budget ng MCWS ay magkaroon sana ng presentation every quarter kung ano na ang status ng bawat target sana ay mapasama ito sa item for information during PAMB meeting. Sinabi naman ni PASu Francisco na noted ito.

D. Presentation to the Protected Area Management Board Meeting of Mts. Iglit Baco Natural Park and Mt. Calavute Wildlife Sanctuary of the BD Corridor Project.

Ang presentasyon ay ginampanan ni G. Chrisostomo Isidro. Bumati ng isang magandang hapon sa lahat. Ipinakilala niya ang kanyang sarili ay sinabi na siya ang ang naatasan na ipresenta sa PAMB ng MCWS ang tungkol sa kanilang proyekto para dito. Nagpakita siya ng isang presentasyon, nagpresinta sila ng kaunting background tungkol sa kung ano ba ang BD Corridor Project. Sinabi na ang kanyang i-pre-present ay overview lamang. Sinabi na ang BD Corridor ay under ng “Integrated Approach in the Management of major Biodiversity Corridor in the Philippines”. Ayon sa kanya, isa lamang itong Mindoro sa tatlong (3) “project areas” nito dito sa Pilipinas. Pinakita din niya sa kanyang presentasyon ang iba’t-ibang larawan ng corridor. Sinabi niya na ang pondo ng BD Corridor project ay galing sa UNDP at sa GEF pero under sila ng DENR at ang proyekto ay magtatagal hanggang anim (6) na taon. Ipinakita din nito kung ilan ang kabuuang “budget” nito at ang pondo na ito ay hinati sa tatlong (3) rehiyon, ang MIMAROPA, Rehiyon 11 at Rehiyon ng Caraga. Sinabi din niya na base sa narinig niya sa presentasyon ni G. Quiñones kanina ay maaari silang maging katuwang ng mga ito sa Ecotourism activities nila lalo pa kung ito ay “Biodiversity friendly”. Sinabi din niya kung ano ang objective ng kanilang project, ayon sa kanya meron ding 4 na components ito. Sinabi din niya iyong tungkol sa request ni PAMB Diamante na “Biophysical survey” ayon sa kanya ay pwede naman ito ang tanong lamang ay kung sino ang gagawa nito dahil base sa plantilla nila ay 5 lamang sila kaya siguro ay maaari silang mg hire ng consultat para dito. Ayon pa sa kanya ay nakipag-ugnayan din sila sa mga LGU para kung sakaling matapos na ang project nila pagkatapos ng anim (6) ay may magtutuloy nito. Pinakita din niya sa kanyang presentasyon ang status ng “Mindoro Biodiversity Corridor Project” at ipinaliwanag ang mga “activities” nila. (*Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex F*).

Nagpasalamat si PAMB Tamayo sa naging presentasyon ni G. Isidro, kaugnay nito ay tinanong niya ang Board kung wala bang nais itanong o linawin sa naging presentasyon bago ganap na dumako sa susunod na “presenter”.

E. Project MATAPAT updates

Ang presentasyon ay ginampanan ni G. John Carlo Santos “wildlife specialist” ng project MATAPAT, bumati ito ng magandang hapon sa lahat at ipinakilala ang kanyang sarili. Sinabi niya na andito siya upang magbigay ng updates para sa mga ginawa nilang “activities” sa loob ng PA mula noong Novemembr 2022. Ipinaliwanag niya kung ano ba ang porject MATAPAT. Ayon sa kanya mayroon silang apat (4) na ginawa mula noong November 2022 una o ang ang pag-susuri sa mga buhay ilang na nakunan ng aming camera traps o ang mga preliminaryong pag-susuri mula sa aming mga nakuhang datus. Pangawala ay ang pag-aaral sa mga maykroskopikong organismo sa labas ng MCWS, kung saan ipinakita niya ang mga larawan ng iba’t-ibang uri ng “myxomycetes” na nakita nila sa mga tuyong dahon. Ayon sa kanya, ay may labinlima (15) na “new records” sa labas ng MCWS. Pangatlo ay ang “habitat suitability of Tamaraw and Mindoro Warty pig” at ang pang apat ay ang paghingi ng permiso sa LGU Paluan at sa mga katutubong komunidad na nasasakupan ng MCWS para sa patuloy na pag-aaral ng “project MATAPAT” sa bayan ng Paluan. Pinakita niya ang mga larawan ng mga ibon na nakuhanan ng kanilang “camera traps” at inisa-isa niyang sinabi ang mga pangalan nito (hal. Red jungle fowl, play bush hen at ibpa.). Sunod na ipinakita niya ang ang mga larawan ng mga “mammals” na nakuhanan nila na halos may sampung (10) uri. Ang “amo” o unggoy ang may pinakamaraming beses na nakita sa kanilang “camera traps”, pangalawa ang musang (civet) at “Mindoro warty pig” ang pang-tatlo sa pinakamaraming na-dokumento nila na nakunan ng larawan. Masaya din niyan sinabi na may nakunan din na limang (5) “Philippine Deer” ang kanilang camera traps. Sinabi din niya na mayroon din silang nakitang “interesting” na impormasyon ng “Mindoro Warty Pig”, dagdag pa niya ay medyo naguguluhan sila sa ngayon kung ano ba ang tunay na anyo ng baboy-ramo dahil may kakaibang katangian ito base sa lawaran na nakuha nila sa loob ng MCWS. Base umano sa pagtatanong nila, ay may dalawang (2) klase ng warty pig (baboy laon at isiw) ayon sa mga local na residente. Magka-iba ang hitsura ng Mindoro warty pig na nasa Aruyan-Malati sa Sablayan at iyong nasa MCWS. Ipinakita niya ang larawan ng nasabing warty pigs para sa kaalaman ng mga nasa pagpupulong. Isang mahalagang impormasyon na nakita ay may pagkakaiba sa warty pig na nasa MCWS at sa Warty pig na nasa ibang parte ng Mindoro. Ayon kay G. John Carlo, kung makita natin na ang baboy-ramo ng MCWS ay purong populasyon subalit ang problema ngayon ay mahirap ng makakita ng purong populasyon dahil halos lahat ay mga “hybrid” na. Sinabi din niya, kung lalabas sa pag-aaral na ang mga ito ay purong populasyon talaga ng warty pig ay magiging kritikal at importante ang “role” ng MCWS sa pagpreserba at pag konserba ng Mindoro warty pig. Tinanong naman ni PASu Francisco kung paano malalaman kung purong populasyon ng warty pig ang nasa MCWS at sinagot ni G. Santos na ito ay mahabang usapin at pag-aaral pa din. Ipinaliwanag din niya ang “activity” nila tungkol sa “habitat suitability analysis ng Tamaraw at Mindoro warty pig” sa MCWS. Ginamitan nila ito ng “modelling and mapping using GIS” upang makita kung saang parte mataas ang “habitat suitability” nila sa buong Mindoro. Base sa “analysis” nila ay importante ang MCWS sa nasabing dalawang (2) “species”. Ang resultang ito ay na-ibahagi na rin nila sa Mindoro Biodiversity Corridor at sa mga “stakeholders” tulad ng MBCFI, DENR, at D’ Aboville para ma-suportahan ang proyektong BD Corr. Project nila dito. Ipinakita din niya ang mga larawan nila noong nakipag-coordinate sila sa LGU Paluan at muling nagpaalam sa mga programa na

gagawin nila sa bayan ng Paluan ayon sa kanya ay kasama din nila dito ang mga Punong Balayan na nasasakop ng komonidad ng MCWS. Sa pagtatapos ng presentasyon ni G. Santos ay nagpasalamat ito sa lahat sa pakikinig. (*Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex G*)

Nagpasalamat si PAMB Tamayo sa naging presentasyon ni G. Santos sinabi niya na bago ganap na dumako sa “other matters ay baka may mga nais silang itanong o linawin kay G. Santos. Humingi ng pahintulot si PASu Francisco upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi ni PASu Francisco na nasabi na din niya ito kay G. Santos dati pa pero nais lamang niya itong ulitin na mabigyan ng kopya ang PAMO ng mga data na nakalap nila sa mga pag-aaral nila dito sa MCWS nang sa ganoon ay magkaraoon din ng “record” o “database” ang PAMO at PAMB. Dahil noon pa man ay ganoon ang naging kasunduan para lahat ng pumapasok na magsasagawa ng pag-aaral dito sa MCWS ay dapat magbigay ng “data or report” sa PAMO matapos ang kanilang mga pag-aaral. Sumang-ayon naman dito si G. Santos. Humingi naman ng pahintulot si PAMB Diamante upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Nagpasalamat si PAMB Diamante sa isang napakagandang presentasyon ni G. Santos. Tinanong niya si G. Santos kung ano ba ang “ultimate objective of their study” at kung may “Phase II” pa ito? Sinagot naman ni G. Santos na pag-mo-monitor ng ibat-ibang buhay-ilang pero ang “main focus” ay sa mga “medium to large size mammals”. Ayon pa kay G. Santos, ito ang isa sa pinag-iisipan at pinag-aaralan ni Dr. Nikki, ang “Preoject Head” nila kung magkakaroon ito ng “Phase II” pero sa ngayon umano ay mataas ang tsansa na mag “apply” sila ng “Phase II”, naka-depende pa din ito sa kung ano ang magiging desisyon ng grupo. Itinanong muli ni PAMB Diamante kung ano talaga ang layunin ng pag-aaral at saan ito gagamitin? Sumagot si G. John Carlo na, ang “Phase I” ay para sa Tamaraw, Mindoro warty pig at “Philippine deer” at ang “Phase II” ay “encompassing” ng iba’t-ibang hayop dito sa Mindoro subalit wala pang tiyak kung aling mga lugar ang isasama nila sa “MATAPAT Phase II”. Muling itinanong ni PAMB Diamante ang tungkol sa “biophysical assessment”, kung magkaka-Phase II ay lubusin na nila ang pag-aaral sa MCWS para kumpleto at maging “comprehensive” na ito. Ibig sabihin ay kasama na ang lahat tulad ng halaman, insekto, “micro-organism” at ibapa. Kapag meron ng ganito at ma-i-kumpara ito sa “available secondary data/information from the past years” ay maari itong maging basehan ng “consultant” sa pagbubuo ng PAMP kasama na rin ang “socio-economic profile” ng bawat komunidad.

5. Other Matters

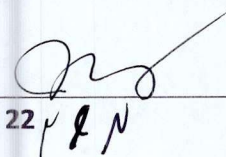
Hiniling ni PAMB Diamante na bigyan ng pagkakataon upang makapag-present si G. Quiñones tungkol sa kanyang proposal para sa gaganapin na “5-day Expedition ng Tourism office” ito ay may kaugnayan sa naputol na usapan kanina tungkol sa “Eco-Tourism Activity” na gagawin na pala nila sa Abril kung saan ang ilan sa mga pupuntahang lugar ang nasa loob ng PA. Kung kaya ito ba ay i-a-approved natin o hindi at ito naman ay pinahintulutan ni PAMB Tamayo.

Ang presentasyon ay ginampanan ni G. Quiñones muli ay bumati ito ng isag magandang hapon sa lahat at nagpasalamat sa muling pagbigay ng pagkakataon upang siya ay makapagsalita. Sinabi niya na ang layunin ng “activity” na ito ay ang i-“showcase” ang mga magagandang tanawin sa bayan ng Paluan kasama ang ilang lugar sa loob ng PA. Nagbigay siya ng “background” tungkol sa Ablaw Liwas sinabi niya na ito ay “5-day expedition” mula sa tuktok ng bundok hanggang sa bahurahan at ito po ang

mga lugar na kadalasang hindi nararating ng mga tao. Dagdag pa niya ay dito lamang ito ini-o-“offer” sa Paluan. Sinabi din niya na nagkaroon din ng “initial” na pag akyat noong October 2022 at sa kasamaang palad ay inabot ito ng bagyo kaya hindi nila natapos ang dapat na limang (5) araw. Pinakita niya ang mga larawan kung saan ang mga tanawin at lugar na pupuntahan ng mga sasama dito. At ayon sa kanya ito ay maupuntahan nila sa loob lamang ng 5 araw. Ayon pa sa kanya ay sa mga lugar na ito ay magkakasama na puputahan ang tatlong alas ng Paluan ito ang Calawagan, Pinagbayan at ang ating Mt. Calavite. Sinabi niya na ito ay naka-schedule sa Abril 5-10, 2023. Hiniling ni G. Quiñones na sana ay pahintulutan ito ng PAMB. Tinapos niya ang kanyang presentasyon sa pamamagitan ng pagpapakita ng isang “video” tungkol sa Sitio Pinagbayanan. *(Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex H)*

Nagpasalamat si PAMB Tamayo sa kay G. Quiñones sa kanyang naging presentasyon. Humingi ng pahintulot si PAMB Dimante upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi niya na nagpasalamat siya sa presentasyon ni G. Quiñones. Sinabi niya na mayroon lamang siyang mmmga ilang tanong at komento dito. Una ay tinanong niya kung ito ba ay nasubukan ng gawin sa looban ng limang (5) araw? Sinagot naman ito ni G. Quiñones at sinabi na nagawa na ito noong October 2022 subalit hindi natapos dahil inabot ang mga ito ng bagyong Paeng. Ayon kay PAMB Diamante dapat ay sinubukan muna ito ng mismong “tourism office” bago ito ibenta sa mga turista nang sa ganoon ay masubukan kung kaya ba talaga ito ng ganun katagal. Pangalawang taong ni PAMB Diamante ay madaming lugar iyong nabanggit at napakita, pero syempre ang dedisysunan lamang ng PAMB ay iyong sakop ng PA. Pangatlong komento ni PAMB Diamante any kung paano ang magiging “accommodation” ng mga turista, pang apat ay ang “waste management” kahit pa ito ay “within or outside the protected area” at ang “public rest room”. Ikalima ay ano ang “emergency response of tourism office” meron bang gagawin ang PA at ang LGU? Pang anim ay lahat bang lugar na pinakita nito ay may istorya/kwento? Sapagkat alam naman natin na ang gusto ng mga turista ay may mga kwento bawat lugar na kanilang pupuntahan, sana sa bawat larawan ay may nakasulat na “narration” kung ano ba ang ang meron sa bawat lugar na kasama dito. Ayon pa sa kanya ay alam niyang kayang-kaya itong gawin ni G. Quiñones dahil marami siyang alam na kasaysayan at kwento ng bawat lugar. Tinanong din ni PAMB Diamante kung ano ba ang “gains” ng bayan ng Paluan at syempre ng ating PA dito. Dagdag pa ni PAMB Diamante ay kung may dapat bang aprobahan ang PAMB dito? Sinabi naman ni G Quiñones na ang 2nd hanggang 5th day nito ay sa loob ng MCWS.

Humingi naman ng pahintulot si PASu Francisco upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni PAMB Tamayo. Sinabi nito na kung sinasabi ng PAMB na pahihintulutan nila itong gawaing ito sa darating na Abril 5-10 ay taliwas ito sa napag-usapan kanina na hindi pa maaring magbubukas ang MCWS para sa mga bibisita dito. Kaugnay nito ay nagmungkahi si PAMB Diamante na magkaroon ng “roll call” para mapagbotohan kung ito ba ay i-a-allow na o kung iintayin muna na matapos ang ma-i-presenta sa PAMB ang resulta ng “re-visit” sa “Mountaineering guidelines”. Sinabi ni PAMB Tamayo na kulang na ang korum at hindi na maaaring magbotohan tungkol dito. Ayon naman kay PAMB Diamante ay kahit gustuhin man nila na ma-aprubahan ito kung kulang naman ang korum ng PAMB ay hindi ito pwedeng mangyari. Hiniling din niya na maaari na din isama ito sa workshop na gagawin para sa pag “re-visit” dahil Abril pa naman nito at kung sakali man na matapos at mapag-usapan ito doon ay may oras pa si G. Quiñones upang masabihan ang mga kasama sa “activity” na ito. Nagpasalamat naman si G. Quiñones sa naging tugon ni PAMB Diamante.

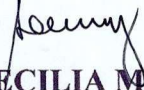

1069
1070
1071
1072
1073
1074
1075
1076
1077

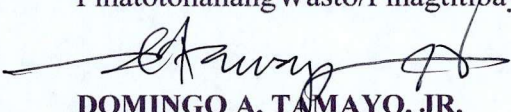
6. Pagtatapos ng pagpupulong

Ang pagpupulong ay natapos sa ganap na ika-5:22 ng hapon, sa mungkahi ni PAMB Grace C. Diamante, na pinangalawahan ni PAMB Josue C. Delfin at idineklara ni PAMB Tamayo natapos na ang pagpupulong sa kadahilanang wala ng iba pang paksang pag-uusapan.

Inihandani:

MA. CECILIA M. ABEJAR
Tagatala ng PAMB
Information Officer ©
MCWS-PAMO

Pinatotohanang Wasto/Pinagtitibay:

DOMINGO A. TAMAYO, JR.
Punong Tagapangulo

Sinuri at pinatutunayan:

ARLENE V. FRANCISCO
Punong Tagatala
Protected Area Superintendent
Mt. Calavite Wildlife Sanctuary

Napag-alaman:

LORMELYN E. CLAUDIO, CESO IV
Ang Punong-Konseho ng PAMB
The Regional Executive Director
DENR MIMAROPA Region

1078

Figure 1-1

The members of the PAMB with the PAMO Staff, as secretariat, and guests. The meeting was presided by Mr. Domingo A. Tamayo, Jr., Punong Barangay of Alipaoy, Paluan, Occ. Mindoro

Figure 1. Photos taken during the meeting of the Protected Area Management Board (PAMB) of Mt. Calavite Wildlife Sanctuary (MCWS) held on February 15, 2023 at MCWS Ranger Station, Sitio Ulasan, Brgy. Harrison, Paluan, Occidental Mindoro.

Figure 1-2

Figure 1. Photos taken during the meeting of the Protected Area Management Board (PAMB) of Mt. Calavite Wildlife Sanctuary (MCWS) held on February 15, 2023 at MCWS Ranger Station, Sitio Ulasan, Brgy. Harrison, Paluan, Occidental Mindoro.

Republic of the Philippines
Department of Environment and Natural Resources
MIMAROPA Region
PROTECTED AREA MANAGEMENT BOARD (PAMB)
MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY
Paluan, Occidental Mindoro

Annex A

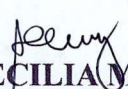
Name of Protected Area : **Mt. Calavite Wildlife Sanctuary**
Location of Protected Area : Paluan, Occidental Mindoro
Type of Meeting : Regular Meeting, PAMB
Date of Meeting : February 15, 2023 (Wednesday)
Venue : MCWS-PAMO, Ranger Station, Brgy. Harrison
Paluan, Occidental Mindoro

ATTENDANCE OF PAMB MEETING

NAME		POSITION/REPRESENTATION
PAMB Members:		
1.	Mr. Michael O. Diaz	Municipal Mayor, LGU Paluan, Occidental Mindoro
2.	Mr. Menardo T. Toriana	Brgy. Captain, Harrison, Paluan, Occidental Mindoro
3.	Mr. Domingo A. Tamayo, Jr.	Brgy. Captain, Alipaoy, Paluan, Occidental Mindoro
4.	Mr. Allan M. Mulingbayan	Brgy. Captain, Mananao, Paluan, Occidental Mindoro
5.	Mr. Glester C. Malipiran	DOST, RED MIMAROPA Representative
6.	Mr. Leonardo F Corpuz	PEMS, PNP, Representative
7.	Mr. Reuben James C. Salazar	Governor, Representative, PPDO/PPDC
8.	Dr. Josue C. Delfin	Campus Director, Occidental Mindoro State College
9.	Mr. Zernan Toledo	Congressman, Representative
10.	Ms. Maria Apolonia Diamante	Executive Director, MBCFI
11.	Mr. Peling Villanueva	Chieftain, IP Representative, Sitio Hinugasan, Paluan Occidental Mindoro
12.	Mr. Bariso Cubil	Chieftain, IP Representative, Sitio Ulasan, Paluan Occidental Mindoro
13.	Mr. Floranti Guilagid	Chieftain, IP Representative, Sitio San Pablo, Paluan Occidental Mindoro
14.	Ms. Mary Ann Aceveda	Office of the Civil Defence, Representative (via Zoom)
15.	Mr. Ruther John	National Economic Development Authority NEDA, Representative (via Zoom)
Secretariat/MCWS PAMO Staff		
16.	Ms. Arlene V. Francisco	Planning Office III/ PASu, MCWS PAMO, CENRO Sby.
17.	Ms. Josie R. Corpuz	ECOMS I/Technical Support Staff, MCWS PAMO, CENRO Sby.
18.	Ms. Marites M. Castillo	Forest Ranger/ SCDO, MCWS PAMO, CENRO Sby.
19.	Mr. Jolly O. Mancilla	Forest Ranger. MCWS PAMO, CENRO Sby.
20.	Ms. Ma. Cecilia M. Abejar	Information Officer©, MCWS PAMO, CENRO Sby.
21.	Mr. John Benedick O. Perida	EMS IO©, MCWS PAMO, CENRO Sby.
22.	Mr. Omar Christopher T. Villas	Park Ranger©, MCWS PAMO, CENRO Sby.
23.	Mr. Engelbert D. Cababay	Park Ranger©, MCWS PAMO, CENRO Sby.
24.	Mr. Mark Lester P. De Lara	Park Ranger©, MCWS PAMO, CENRO Sby.

25.	Mr. Jacinto Gedaca	Park Ranger©, MCWS PAMO, CENRO Sby.
26.	Mr. Russel A. De Lara	Park Ranger©, MCWS PAMO, CENRO Sby.
27.	Ms. Joinas D. Legaspi	Park Ranger©, MCWS PAMO, CENRO Sby.
Guest		
29.	Mr. Aurello Nacar	PCMS, PNP, Paluan, Occidental Mindoro
30.	Mr. Kenneth Darisay	1LT, 76 IB, Mamburao, Occidental Mindoro
31.	Mr. Jeffrey T. Tamares	TSG, 76 IB, Mamburao, Occidental Mindoro
32.	Mr. Isagani Rivera	PFC, 76 IB, Mamburao, Occidental Mindoro
33.	Ms. Emiliza A. Calabio	Forester III, PENRO, Occidental Mindoro
34.	Mr. Victor John Quiñones	Tourism Officer, LGU Paluan
35.	Mr. Tobs Anthony Reyes	Mayors Office, LGU Paluan
36.	Mr. Elorde A. Marasigan	Sangguniang Bayan Member, LGU Paluan
37.	Mr. Ryan Sison	MSCFI
38.	Mr. Pio Crisostomo R. Isidro	Mindoro BD Corrido Project
39.	Mr. JT Viray	PPDO
40.	Mr. Jaymark C. Bara	PFC, 76 IB, Mamburao, Occidental Mindoro
41.	Mr. John Carlo G. Santos	Science Research Specialist I, Project MATAPAT

Prepared by:

MA. CECILIA M. ABEJAR
 PAMB Secretariat
 Information Officer©

Certified Correct:

ARLENE V. FRANCISCO
 Head, PAMB Secretariat
 Planning Officer III/PASu

Republic of the Philippines

Department of Environment and Natural Resources

MIMAROPA Region

COMMUNITY ENVIRONMENT AND NATURAL RESOURCES OFFICE

MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY

PROTECTED AREA MANAGEMENT OFFICE

Annex B

PAMB REGULAR MEETING

Naps-Emerald Resto Bar Brgy. Payompon, Mamburao, Occidental Mindoro

February 15, 2023 (WEDNESDAY), 9:00 A.M.

A. ORDER OF BUSINESS

ITEMS	PRESENTER / DISCUSSANT
A. Preliminaries	
1. Invocation	PAMB Member
2. Pambansang Awit ng Pilipinas	AVP
3. Welcome Remarks	Honorable Michael O. Diaz, Municipal Mayor
4. Introduction of Members / Resource Persons / Guests	PASu Arlene V. Francisco
5. Inspirational Message	Hon. Michael O. Diaz/Representative

ITEMS	PRESENTER / DISCUSSANT	DOCUMENTS	Action to be Taken
B. Meeting Proper			
1. Roll Call & Proof of Quorum	PASu Arlene V. Francisco	Attendance Sheet	For declaration of quorum
2. Call to Order	PAMB Chairperson		
3. Approval of the Order of Business	PAMB	Order of Business	For approval
4. Reading and approval of the minutes of previous meeting	Secretariat / PAMB	Minutes of Meeting on November 09, 2022	For approval
5. Matters arising from the minutes of the previous meeting	PASu Arlene V. Francisco / PAMB	Status Report / Updates	For information
C. ORDER OF BUSINESS			
a. Approval of MCWS PAMB Manual of Operation as per comments of Regional Office and Protected Area Management Board	PASu Arlene V. Francisco	Copy of PAMB Manual of Operation	For approval
b. Opening of Eco-tourism Activities within Mt. Calavite Wildlife Sanctuary	PASu Arlene V. Francisco / PAMB		For approval
c. Presentation of approved Work and Financial Plan for CY 2023.	PASu Arlene V. Francisco	Copy of presentation	For information
d. Presentation to the Protected Area Management Board Meetings of Mts. Iglit Baco Natural Park and Mt. Calavite Wildlife Sanctuary of the BD Corridor Project.	Corridor Project Manager Alain M. Maulion	Copy of letter/presentation	For information
e. Presentation of Project MATAPAT	Mr. John Carlo Santos	Copy of presentation	For information
D. Other Matters			
E. Adjournment			

Republic of the Philippines
Department of Environment and Natural Resources
MIMAROPA Region
PROTECTED AREA MANAGEMENT BOARD (PAMB)
MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY
Paluan, Occidental Mindoro

MGA DUMALO: *(Tingnan ang Attendance of PAMB Meeting sa Annex A).*

A. Pagsisimula

1. Pambungad na Pananalangin

Nagsimula ang pagpupulong sa ganap na ika-9:42 ng umaga sa pamamagitan ng isang panalangin sa pangunguna ni PAMB Member Piling Villanueva.

2. Pag-awit ng Pambansang Awit ng Pilipinas

Ang panalangin ay agad namang sinundan ng Pambansang Awit ng Pilipinas sa pamamagitan ng isang “audio-visual presentation (AVP)”.

3. Pambungad na pananalita

Bumati ng isang magandang umaga sa lahat si PASu Arlene V. Francisco. Matapos siyang bumati sa lahat ay humingi siya ng isang pananalitang pagtanggap mula sa kinatawan ni PAMB Member Mayor Michael O. Diaz sa katauhan ni Sangguninang Bayan Member Elorde A. Marasigan. Agad naman siyang pinaunlakan ni SB Member Marasigan.

Sinabi niya na sa ngalan ni Mayor Diaz, siya ay bumabati ng isang magandang araw sa lahat. Pinasalamatan nito si PASu Francisco sa pagbibigay ng pagkakataon sa kanya upang makapagbigay ng isang pananalita. Ayon sa kanya ay umaasa siya na lahat ng mapag-uusapan sa pagpupulong ay maisakatuparan at hinimok niya ang iba pang PAMB member na ipakita ang pagpapahalaga para sa Protected Area, dahil alam naman ng lahat na ito ay napakagandang pagkakakilanlan sa bayan ng Paluan. Ayon pa sa kanya, ang pakiki-isa ng mga Punong Barangay na nakakasakop sa Mt. Calavite Wildlife Sanctuary (MCWS) ay kanyang lubos na pinasalamatan dahil ang pagdalo at ang pakikibahagi ng mga ito ay malaking ambag para sa pagpupulong. Hiniling niya na sana ay makipagtalastasan ang bawat isa sa pagpupulong at makipag tulongan upang mabigyan ng solusyon ang anumang suliranin na dapat ayusin sa MCWS.

Pagpapakilala sa mga kasapi ng PAMB, mga tanging tagapagsalita at mga panauhin

Ipinakilala ni PASu Francisco ang bawat kasapi ng PAMB, isa-isa niyang binanggit ang mga ito kabilang dito ang mga dumalo sa pamamagitan ng “Zoom”. Sunod na ipinakilala ni PASu Francisco ang kasalukuyang Technical and Services Division Chief na si Forester Celzo B. Almazan, bilang isa sa mga panauhin sa gaganaping

pagpupulong. Ipinakilala din niya si Forester Jacinto O. Calingay na isa sa mga namimbitahang gumanap upang ilahad sa PAMB ang resulta ng isinagawang "Survey Mapping and Planning (SMP)".

Karampatang Pagpupulong

1. Pagtawag sa mga kasapi at pagpapatunay sa Korum

Matapos ang roll call, ay sinabi PASu Francisco na sa kabuuan na labing anim (16) na miyembro ng PAMB ay labing isa (11) ang dumalo kasama ang mga nasa "zoom" kung kaya't ito ay nangangahulugan na nasa korum ang pagpupulong (*Tingnan ang Attendance sa Annex A*). Kaya pinatunayan at idineklara ni PASu Francisco na ang pagpupulong ay nasa korum.

2. Pagtawag para sa Kaayusan ng Pagpupulong

Pagpili ng opisyal na mamumuno (Presiding Officer) sa pagpupulong.

Sinabi ni PASu Francisco na kailangang pumili ng isa mula sa kasapi ng PAMB upang mamumuno sa pagpupulong dahil hindi nakadalo ang Regional Executive Director ng DENR MIMAROPA na siyang Chairperson ng konseho at ito ay nagpadala lamang ng kanyang representante. Ang pagpili ay ayon sa isinasaad sa "Rule 11, paragraph 11.6, ng DAO 2008-26, "The revised Implementing Rules and Regulations of RA 7586, otherwise known as the NIPAS Act of 1992 as amended by RA 11038 o ang ENIPAS Act."

Kaya't sa mungkahi at mosyon ni PAMB Member Menardo T. Toriana (Punong Barangay ng Harrison), na agad namang pinangalawahan ni PAMB Member Allan Mulingbayan, (Punong Barangay ng Mananao), si Sangguniang Bayan Member Elorde A. Marasigan. (Kinatawan ng Punong Bayan ng Paluan, Occidental Mindoro) ang siyang naitalagang mamuno sa pagpupulong.

Bumati ng isang magandang umaga sa lahat si SB Member Marasigan at sinabi na sa bisa ng kapangyarihan na ipinagkaloob sa kanya ng Protected Area Management Board (PAMB), sinabi niya na ang pagpupulong ay kanyang pormal na binubuksan o idineklara ang opisyal na pagsisimula nito.

3. Pagpapatibay sa listahan ng nakahaing usapin o agenda (Order of Business)

Sinabi ni G. Marasigan na bago umpisahan ang pagpupulong ay nais muna niyang basahin ang nakahaing usapin o agenda ng pagpupulong upang ito ay ma-aprubahan na. Sinabi din niya na sa kabuuan ay mayroong apat (4) na nakahaing "agenda" at pang-lima dito ay ang "other matters". Hiniling niya na kung wala ng nais baguhin o idagdag sa nakahaing usapin ay maaari ng magkaroon ng mosyon na ito ay ma-aprubahan.

Humingi naman ng pahintulot upang makapagsalita si PAMB Member Toriana at agad naman siyang pinagbigyan ni G. Marasigan. Ayon kay PAMB Member Toriana ay

nais sana niyang idagdag sa nakahaing usapin ang tungkol sa mga natumba na punong kahoy ng bagyong Paeng. Hiniling niya na kung maaari sana ay magamit ito ng mga nasalanta ng bagyo para sa pagpapagawa ng mga bahay at ganoon din ang mga paaralan sa loob ng MCWS. Agad naman itong inihingi ng pahintulot ni G. Marasigan sa Board at pumayag na ito ay maisama sa nakahaing usapin.

Kasunod nito ay humingi ng pahintulot si PAMB Member Tamayo na makapagsalita at agad naman itong pinahintulutan ni G. Marasigan. Sinabi niya na kung wala ng nais idagdag sa nakahaing usapin ay iminumungkahi niya na ito ay aprubahan at pagtibayin.

Ang pagpapatibay sa nakahaing listahan ng Order of Business para sa pagpupulong ay pinagtibay sa mungkahi ni PAMB Member Tamayo (Punong Barangay ng Alipaoy) at agad namang pinangalawahan ni PAMB Member Toriana (Punong Barangay ng Harrison). (Tingnan ang Order of Business sa Annex B).

4. Pagbasa at pagpapatibay sa katitikan ng nakaraang pagpupulong

Humingi ng pahintulot si PAMB Member Tamayo upang makapagsalita at ito ay agad namang pinahintulutan ni G. Marasigan. Sinabi niya na ang lahat naman ng miyembro ng PAMB ay nabigyan ng kopya ng nakaraang katitikan isang linggo bago ang pagpupulong at inaasahan niya na ito ay binasa at ni-review na ng lahat. Agad namang sumang-ayon dito si PAMB Member Josue C. Delfin at iminungkahi niya na ito ay aprubahan at pagtibayin na at pinangalawahan ito ni PAMB Member Mulingbayan

Kung kaya't sa mungkahi ni PAMB Member Josue Delfin na pinangalawahan ni PAMB Mulingbayan, ay pinagtibay ang katitikan ng nakaraang pagpupulong noong ika-8 ng Setyembre taong 2022.

5. Mga bagay o usapin na nagmula o nakalap sa katitikan ng nakaraang pagpupulong.

Sinabi ni G. Marasigan na bago dumako sa mga nakahaing usapin ay gusto niyang itanong kung mayroon bang nais linawin o baguhin sa nakaraang katitikan ng pagpupulong upang ito ay mapag-usapan. Ayon sa lupon ay wala na silang nais linawin tungkol dito. Sinabi ni G. Marasigan na kung wala na ay maaari ng umpisahan ang mga nakahaing usapin o “agenda” ng kasalukuyang pagpupulong.

A. Presentation of Biodiversity Monitoring System (BMS) Report for second semester CY 2022

Ang presentasyon ay ginampanan ni ECOMS I at Technical Support Staff ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary na si Bb. Josie R. Corpuz. Bago ganap na simulan ang kanyang presentasyon ay ipinakilala muna ni Bb. Corpuz ang kanyang sarili. Sinabi ni Bb. Corpuz na ang presentasyon na ito ay ang naging resulta ng isinagawang “2nd semester Biodiversity Monitoring System (BMS)” sa dalawang “monitoring sites” ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary noong nakaraang ika-11 hanggang ika-12 ng Agosto ng taong kasalukuyan.

Una niyang tinalakay ang apat (4) na pamamaraan ng BMS, ang “Focus Group Discussion (FGD)”, “Transect Walk”, “Field diary” at Photo Documentation) na ginamit ng grupo para sa ginawang pagmamanman. Pinakita din niya ang buod ng naging resulta ng bawat “method”. Ayon sa kanya, base sa mga datos na nakalap sa naisagawang FGD ay halos lahat ng mga “priority monitoring species” ng MCWS ay na-obsorbahan naman ng mga kasapi ng Community Monitoring Groups (CMGs) maliban sa Mindoro Warty pig o ang tinatawag baboy-damo. Kaugnay nito sinabi niya ang naging “proposed action” para dito ay ipagpatuloy ang pagma-manman sa mga ito at protektahan o iwasan na masira ang tirahan ng nasabing mga “species”. Kaugnay naman sa “Field Diary”, sinabi ni Bb. Corpuz na hindi nagawang ikumpara ang datos noong nakaraang 2nd semester ng 2021 dahil walang nakalap na datos mula sa “monitoring period” sa loob ng mga buwan ng Abril 2022 hanggang Agosto 2022 para sa 2nd semester ng 2022, na dapat ay magmumula sa nakaraang PASu. Ayon pa sa kanya, silang dalawa ni PASu Francisco ay nitong nakaraang buwan lang ng Agosto nag-assume ng duty nila as PASu at Technical Support Staff, at wala silang natanggap na datos ng field diary na isinagawa ng nakaraang administrasyon. Kaugnay nito, sinabi niya na sa next semester na lang nila maikukumpara ito at kaugnay din nito ay naatasan na ni PASu Francisco ang mga Park Ranger na regular magsumite ng datos ng “field diary.”

Ipinakita din niya ang mga usapin na nakalap mula sa mga “CMG members” sa pamamagitan ng FGD. Una ay ang dumadaming populasyon ng baboy-damo at unggoy na sumisira sa kanilang mga pananim. Sinabi naman ni Bb. Corpuz na marahil ang isang dahilan nito ay ang pagkasira o ang pagkawala ng kanilang “habitat” sa itaas o sa loob ng pinangangalagaang pook. Kaugnay nito, sinabi niya na ang “proposed management action” ay ang pagbibigay kaalaman lalo na sa mga kapatid nating katutubo kung paano ba mapa-pangalagaan ang “habitat” ng mga ito nang sa ganoon ay hindi sila bumaba sa komunidad para manginain at makapanira ng mga taniman. Pangalawang isyu ay ang ilegal na pagputol ng puno sa loob ng MCWS. Ayon sa kanya ay may mga nahuhuli ang PAMO na mga ilegalista at kalimitang rason ng mga ito ay gagamitin ito sa pagpapagawa ng kanilang bahay. Kaugnay nito, sinabi niya na ang kauna-unahang dapat na maging aksyon dito ay ang pagkakaroon ng “wood lot” na magsisilbing “production forest” sa loob ng multiple-use zone (MUZ). Binanggit din niya na sa susunod na taon, ang MCWS-PAMO ay may “target” para sa “management zones delineation”(Strict Protection Zone (SPZ) at ang MUZ). Sa pamamagitan nito ay makakapagtalaga na ng lugar kung saan maaaring makapagtanim ng puno na pwede nilang gamitin upang hindi na maperwisyo ang natural na kagubatan ng MCWS.

Idinagdag din niya sa usapin tungkol sa mga baboy-damo ay ang pagkakaroon ng PAMB at PAMO ng partner na nagsasaliksik mula sa “academe” simula pa ng taong 2020 sa pangunguna ng Project MATAPAT. Sinabi niya na sa kasalukuyan ay patuloy pa rin ang pagsasagawa ng pag-aaral ang mga ito tungkol sa “Myxomycetes” at Mindoro Warty-Pig kung kaya wala pang naibibigay na pinal na resulta ng pag-aaral ang mga ito sa PAMO.

Nabanggit din niya na malaking tulong sa PAMO, lalo na sa mga Park Ranger ang pagkakaroon ng mga equipments katulad ng two-way radio, mobile phones, motorcycle at motorboat para sa kanilang pagpapatrolya. Ayon pa kay Bb. Corpuz ay ang kakulangan sa “manpower” ang isa sa pangunahing problema dahil sa kasalukuyan ay mayroon lamang walo (8) Park Ranger ang MCWS-PAMO at kung susumihin ay hindi sapat ang bilang ng mga ito upang makapag patrolya sa buong nasasakupan ng MCWS. Sinabi din niya na kailangan pa rin ng PAMO Staff ang mga pagsasanay para sa

karagdagang kaalaman at kakayahan tungkol sa pangangalaga ng “Protected Area” at sa pagpapatupad ng mga batas upang maisagawa ng mas maayos ang kanilang mga tungkulin.

Sunod na ipinakita ni Bb. Corpuz ang photo documentation ng nakaraang BMS. Sinabi niya na base sa ginawa nilang obserbasyon ay wala namang “significant” na pagbabago sa mga itinalagang viewpoints sa dalawang monitoring sites ng Sitio Ulasan at Sitio Hinugasan.

Samantala sa “transect walk”, sinabi ni Bb. Corpuz na base sa ginawa nilang obserbasyon, sa limang (5) “priority monitoring species” ng MCWS ay tanging ang Mindoro tarictic hornbill lamang ang na-obserbahan noong nakaraang pag-ma-manman (2nd semester CY 2022), na marahil ang isang dahilan ay nagambala na ang kanilang tirahan dahil sa ginagawang konstruksyon sa Sitio Ulasan at nabanggit din niya na hindi na rin nakakadaan ang grupo sa “trail” papuntang BMS site dahil ang nasabing daan ay nasa loob na ng naitayong istruktura na walang kaukulang dokumento mula sa PAMB na magpapatunay na legal ang ginawang pagpapatayo.

Ipinakita din niya ang naging kabuuang konklusyon sa kanilang ginawang obserbasyon. Ayon sa kanya, ang Mindoro Warty pig ang hindi lamang nakita sa parehong 2nd semester ng taong 2021 at 2022, ngunit nilinaw niya na base sa ibinahaging larawan ng project MATAPAT na kuha ng “camera trap” ay mayroon pa ding nakikitang Mindoro Warty-Pig, partikular sa Sitio Ulasan kung saan sila nagkabit ng “camera traps”.

Sa huling bahagi ng presentasyon ni Bb. Corpuz ay ipinakita niya ang mga rekomendasyon kaugnay sa BMS. Una ay ang tungkol sa mga CMG members, na kung saan ay sinabi niya sana ay magkaroon na permanenteng miyembro ang CMG para sila na lamang ang kakausapin sa tuwing magsasagawa ng FGD, dahil ayon sa kanya, sa tuwing nagsasagawa sila ng FGD ay paiba-iba ang mga nakakusap nila. Dinagdag pa niya maaaring may malaking epekto ito sa resulta ng FGD dahil ang datos na makukuha sa kanila ay maaaring magkakaiba at sa huli ay mahihirapan sa pagkukumpara sa mga dati ng datos. Gayunpaman, ayon sa kanya, naiintindihan naman ng PAMO na may mga trabaho silang kailangang unahin, kaya ang naisip na “intervention” ay makapagbigay ng insentibo para sa kanila sa tuwing magsasagawa ng FGD bilang “reward” sa kanilang aktibong partisipasyon tulad halimbawa ng mga “groceries” o kung hindi ay “cash”. Nirekomenda din niya na maaring lima (5) hanggang anim (6) na katao ay sapat na bilang member ng CMG.

Sunod na rekomendasyon niya ay ang magkaroon ng maayos na relasyon sa mga kapatid na katutubo para ng sa ganoon ay mas madaling ipatupad ang mga programa o aktibidad na nakalaan para sa MCWS. Ayon pa sa kanya, ang madalas na karanasan ng PAMO ay ang “resistance” ng mga kapatid na katutubo sa mga programa na ipinapakilala o inilalapit ng PAMO sa kanila. Ibinigay niyang halimbawa ang pangyayari sa Sitio Pinagbayanan na kung saan ay hayagang sinasabi ng mga naninirahang kapatid na katutubo doon na sila ay galit sa mga taga DENR, kaya hindi sila pumapayag sa mga aktibidad na gustong isagawa ng DENR doon. Sinabi din niya na kabilang sa rekomendasyon ay ang pagha-hire ng mga karagdagan pang Park Rangers na magmumula sana sa munisipalidad ng Paluan. Ang huling rekomendasyon ay ang pag-capacitate sa mga PAMO staff, lalo na sa pagtukoy ng mga uri ng “flora” at “fauna”. (Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex C).

254 Nagpasalamat si G. Marasigan sa napaka-aktibong presentasyon ni Bb. Corpuz.
255 Kaugnay ng presentasyon ni Bb. Corpuz ay tinanong ni G. Marasigan kung mayroon
256 bang nais magbigay ng kanilang katanungan o opinyon sa presentasyon ni Bb. Corpuz.
257 Agad namang humingi ng pahintulot si PAMB Member Tamayo upang makapagsalita at
258 agad naman siyang pinahintulutan ni SB Marasigan. Tinanong niya si Bb. Corpuz
259 tungkol sa usapin ng pagha-hire ng mga Park Ranger, na kung sa pagha-hire ba ng mga
260 ito ay tanging residente lamang ng Paluan ang maaaring mag-apply dito. Sinagot naman
261 ito ni Bb. Corpuz at sinabi na halos lahat talaga ng na-hire ng PAMO na Park Ranger ay
262 mga residente ng Paluan maliban sa isa dahil ang isang iyon ay isang GIS operator at
263 nagsisilbing taga gawa ng PAMO ng mga mapa. Sinabi din niya na ang kasalukuyang
264 Environment Management Specialist (EMS) ng PAMO ay hindi rin residente ng Paluan
265 dahil sa kadahilanang wala silang makita sa Paluan na licensed Forester o anumang kurso
266 na may kaugnayan sa nasabing posisyon. Kaugnay nito ay sinabi ni PAMB Member
267 Tamayo na sa kanyang pagkakaalam ay may binubuo na Bantay Gubat ang LGU Paluan
268 na maaaring makatulong sa pagsasagawa ng pagpapatrolya sa loob ng MCWS.
269

270
271 Hiniling naman ni Chief, TSD Celso Almazan na siya ay makapagsalita at agad
272 naman siyang pinahintulutan ni SB Member Marasigan. Sinabi niya na base sa narinig
273 niya sa presentasyon ni Bb. Corpuz ay wala silang data noong nakaraang isinagawang
274 BMS. Ayon sa kanya kung walang nakuhang data doon sa dating PASu ay mayroon
275 naman sigurong "file" sa records ng PENRO na puwedeng gamitin sa ginawang report.
276 Ayon pa sa kanya, importante na dapat ay tuloy-tuloy ang nakukuhang data sa BMS
277 upang malaman kung ano ba talaga "trend" ng "biodiversity" sa loob ng ating "Protected
278 Area", dahil kung magkakaroon ito ng "gap" ay maaaring maapektuhan ang resulta ng
279 BMS. Idinagdag pa niya na ang BMS ay isa sa mga importanteng aktibidad na ginagawa
280 ng PAMO para manmanan ang pinangangalagaang pook. Nagbigay din siya ng ilang
281 "background" tungkol sa BMS. Nagrekomenda din siya na dapat ay ikonsidera din ang
282 ibang lugar sa MCWS bilang karagdagang BMS "site", dahil aniya, sa pagkakaalam niya
283 ay dalawa pa lamang ang na-establish na "monitoring sites". Sinabi din niya na ito ay
284 hindi na maaaring baguhin pero maaari itong dagdagan. Ayon pa sa kanya, ang MCWS
285 ay napakalaki pero kakaunti pa lamang ang kinukunan ng mga "sampling sites" at baka
286 makatulong kung madagdagan pa ang BMS site. Sinabi din niya na nagulat siya na
287 nabanggit ni Bb. Corpuz ang Sitio Pinagbayanan, dahil sa pagkakaalam niya ay wala
288 namang BMS site doon. Kaugnay nito ay sinuhestiyon niya na maaaring mag-establish
289 ng dagdag na BMS site sa Sitio Pinagbayanan dahil umano sa parte ng Pinagbayanan ay
290 sinasabing doon matatagpuan ang Tamaraw.
291

292 Sunod na komento niya ay tungkol sa kakulangan ng kakayanan ng mga PAMO
293 Staff na nangangailangan ng "trainings" na nabanggit sa rekomendasyon. Kaugnay nito
294 ay sinabi niya na na-address na ito sa pamamagitan ng isinagawang "Training Needs
295 Assessment (TNA)" na nagresulta sa isang "Capacity Building Plan" at ito ay gagawin sa
296 mga susunod na taon. Idinagdag din niya na doon nakapaloob ang mga "proposed
297 trainings" para sa mga PAMO staff. Sinabi din niya na dapat ay natukoy na ng PAMO
298 kung ano nga ba ang prayoridad na pagsasanay upang ito muna ang unahin.
299

300 Humingi naman ng pahintulot si PASu Francisco na makapagsalita at agad naman
301 siyang pinahintulutan ni G. Marasigan. Sinabi ni PASu Francisco na nais lamang niyang
302 iklaro ang tungkol sa sinabi ni Chief TSD Almazan na isyu tungkol sa Sitio
303 Pinagbayanan. Nilinaw niya na kaya lamang nabanggit ni Bb. Corpuz ang Sitio
304 Pinagyabayan dahil ginawa lamang niya itong halimbawa, dahil ayon pa sa kanya, may

305 aktibidad ang PA na kailangan isagawa doon, pero ang “resistance” talaga ng mga
306 kapatid na katutubo doon ay medyo mataas lalo na sa usapin ng paglalagay ng “signages”
307 at “concrete monuments”. Tungkol naman sa usapin ng “capacitation” ng PAMO staff,
308 sinabi niya na hindi naman lingid sa kaalaman ng lahat na nagpapalit-palit ng mga staff
309 dahil kapag nagpalit ng PASu ay nagpapalit din ng staff. Ayon pa sa kanya ay marahil isa
310 din ito sa naging dahilan kung bakit ang mga staff ay hindi ganoong “capacitated”
311 pagdating sa pagsasagawa ng mga aktibidad ng PAMO. Sinabi din niya na siya ay
312 umaasa na sa mga susunod ay hindi na sana magpapalit-palit ng mga staff ang PAMO
313 dahil nasasayang lamang ang mga “trainings” na naibibigay sa kanila, dahil ayon pa sa
314 kanya, kahit mga Job Order (JO) ang karamihan sa kanila ay binibigyan nila ito ng
315 pagkakataon na makasama sa mga “trainings” pero kung magpapalit-palit na naman ay
316 malamang “back to zero” ulit ang PAMO pagdating sa pagsasanay ng mga “staff”.
317 Tungkol naman sa TNA ay sinabi ni PASu Francisco na ito ay naisumite na at may mga
318 natukoy ng “training” na akma sa mga “PAMO staff and PAMB members”.

319
320 Matapos ang pagsasalita ni PASu Francisco ay nagkaroon ng “technical problem”
321 at kaugnay nito ay hiniling muna ni G.Marasigan na magkaroon muna ng “break” habang
322 naghihintay na maayos ito. Kung kaya’t sa mungkahi ni PAMB Member Toriana na agad
323 namang pinangalawan ni PAMB Member Mulingbayan na pansamantala munang putulin
324 ang pagpupulong sa kadahilanang nagkaroon ng “technical problem”, ay agad pinagtibay
325 ni G. Marasigan.

326
327 Matapos maayos ang kaunting “technical problem” ay agad iminungkahi ni
328 PAMB Member Tamayo na muling ipagpatuloy ang pagpupulong at agad naman itong
329 pinangalawahan ni PAMB Member Toriana at ito naman ay pinagtibay ni G. Marasigan.

330
331 Humingi ng pahintulot si PAMB Member Grace Diamante na makapagsalita at
332 agad naman siyang pinahintulutan ni G. Marasigan. Sinabi ni PAMB Diamante na gusto
333 sana niyang dagdagan ang sinabi ni Chief TSD Almazan tungkol sa kakulangan ng data
334 ng BMS. Ayon sa kanya ay iminungkahi na niya ito sa lahat nga “Protected Area” na
335 dapat lahat ng mga files ay nasa “google drive” nang sa ganoon ay maiwasan ang
336 ganitong pangyayari na pag napalitan ang mga staff ng PAMO ay kulang-kulang na ang
337 mga “files” na naiiwan. Ayon pa sa kanya, ito ay isang mabisang paraan sa pagkalap ng
338 mga dokumento na dapat ginagawa ng PAMO. Dagdag pa niya, dapat sa susunod na
339 magpapalit ng PASu ay magkaroon sana ng proper “turn-over” at hindi lamang ito
340 “ceremonial”, dapat pati ang mga “files” at datos ay kasama din sa “turn-over”. Agad
341 namang sumang-ayon dito si PASu Francisco at sinabi na gagawin ito ng PAMO. Sinabi
342 din ni PASu Francisco na marahil ay napapansin din ng PAMB members na kapag
343 nagpapalit nga ng PASu ay pinapalitan din ang mga “staff”. Ayon sa kanya, ito ay hindi
344 magandang panuntunan sapagkat ang mga nasabing staff na nakatalaga na sa PAMO ang
345 siyang mas may karanasan sa mga gawain dito. Sinabi din niya na sana sa “management”
346 din ng DENR ay hindi din dapat basta-basta pumapayag na nagpapalit ng mga staff
347 kapag nagpalit ng PASu nang sa ganoon ay maiwasan na ang ganitong pangyayari.
348 Sumang-ayon naman dito si G. Marasigan, dahil ayon sa kanya kung palaging ganito ang
349 mangyayari ay palagi din tayong magba-”back to zero.” Ayon naman kay Chief TSD
350 Almazan ay hindi niya alam na hindi pa na-turnover ang ibang records dahil sa
351 pagpupulong lamang niya ito nalaman. Siniguro din niya dahil nalaman niya ito, ay
352 magbibigay ang kanyang tanggapan ng “instruction” sa dating PASu para maibigay lahat
353 ng records na nasa kanya pa. Hiniling din ni Chief TSD Almazan sa PAMO na bigyan
354 sila ng mga detalye tungkol sa mga dokumento o records na hindi pa nai-turnover ng
355 dating PASu. Agad namang nagpasalamat si G.Marasigan kay Chief TSD Almazan.

Kaugnay naman ng isyu tungkol sa nangyari sa Sitio Pinagbayanan, sinabi ni G. Marasigan na sana sa susunod na pupunta ang PAMO personnel sa mga Sitio ay mag-imbata sila ng Barangay Officials upang sa ganoon ay sila ang manguna sa pagpapaliwanag sa mga tao tungkol sa mga aktibidad na kailangang gawin sa kanilang mga nasasakupan. Tinawag niya ang pansin ni PAMB Member Toriana bilang Kapitan ng may pinakamalaking sakop sa MCWS. Sinang-ayunan naman ito ni PAMB Member Toriana at sinabi na wala namang problema ito dahil kung hindi man siya ang makasama ay may naka-assign na Kagawad sa bawat Sitio na nasasakupan ng kanyang barangay. Nagpasalamat naman dito si G. Marasigan at sinabi kay PASu Francisco na sa susunod na may mga lakad ang PAMO ay masabihan si Kapitan Toriana. Agad naman itong sinang-ayunan ni PASu Francisco. Sumang-ayun din dito si PAMB Member Tamayo at PAMB Member Mulingbayan.

Humingi naman ng pahintulot upang makapagsalita si PAMB Member Delfin na agad namang pinahintulutan ni G. Marasigan. Tinanong niya kung ang DENR ba ay ISO na at sinagot naman ito ni PASu Francisco at sinabi na ito ay ISO na. Dagdag pa niya na kung ito ay ISO, dapat ay may proper turn-over talaga dahil ayon sa kanya ay maging sa kanya ay nangyari ito kaya alam niya kung gaano kahirap ang walang proper turn-over. Tinanong din niya kay Bb. Corpuz kung sa Paluan lamang ba matatagpuan ang Mindoro Tarictic. Sinagot naman ito ni Bb. Corpuz at sinabi na sa ibang parte ng Mindoro ay matatagpuan din ito. Sinabi din niya na isa ito sa napiling “priority monitoring species” sapagkat ang conservation status nito ay “endangered na at “flagship species” din ito ng MCWS. Tinanong din ni PAMB Member Delfin ang tungkol sa pag-aaral na ginagawa ng project MATAPAT sa MCWS, hiniling niya na kung maaari ay makahingi siya ng “contact information” ng mga ito upang makausap niya para sa posibleng “partnership” ng OMSC at MCWS sa kanilang proyekto. Sinabi naman ni Bb. Corpuz na hindi pa tapos ang ginagawang pag-aaral ng mga ito sa MCWS at tungkol naman sa “contact information” ng mga ito ay sinabi niya na maaari naman itong ibigay sa kanya. Agad namang nagpasalamat si PAMB Member Delfin dito.

B. Presentation of Work and Financial Plan for CY 2023

Ang presentasyon ay ginampanan ni PASu Francisco, bumati ito ng magandang umaga sa lahat. Ipinakita ni PASu Francisco ang mga “proposed targets” ng MCWS para sa taong 2023.

Una ay ang monitoring ng tenured migrants using “SEAMS tool”, ayon kay PASu Francisco noong taong 2018 ay nagsagawa ang PAMO ng “Socio-Economic Assessment and Monitoring System (SEAMS)” at nakapagtala noon ng 160 “tenured migrants” at ang kabuuang nabanggit ang imo-”monitor” ng PAMO sa susunod na taon. Sinabi din niya mayroong nakalaan na P180,000.00 na pondo para dito.

Pangalawa ay ang Biodiversity Assessment and Monitoring System (BAMS). Sinabi niya na noong taong 2019 ay nakapag-establish na ng dalawang (2) ektarya na “Permanent Biodiversity Monitoring Area” (PBMA) at ito ay matatagpuan sa Karaga na nasasakupan ng Sitio Hinugasan, Brgy. Harrison, Paluan, Occidental Mindoro. Binanggit din niya na ang minamanmanan dito ay ang “flora at fauna”. Sinabi din niya kada tatlong (3) taon ang “monitoring” ng Fauna at kada limang (5) taon naman ang monitoring ng “flora” pero base sa workplan ay pagsasabayin na ang “monitoring” ng mga ito sa

406 susunod na taon. Sinabi din niya na mayroong nakalaan na P200,000.00 na pondo para
407 dito.

408
409 Ikatlo ay ang PA Management Zone Delineation, sinabi niya na base sa
410 "Protected Area Management Plan (PAMP)" ay mayroon ng "indicative management
411 zones" ngunit hindi pa ito nalalagyan ng marka sa "ground" kaya napakagandang
412 pagkakataon na ma-delineate ito. Sinabi din niya na mayroong 267 corners na target na
413 may nakalaang pondo na P3,400,000.00 para sa gagawing "delineation". Idinagdag pa
414 niya na bago isagawa ang gawain ay magkakaroon muna ulit ng mga "consultation
415 meetings" lalong-lalo na sa mga komunidad ng mga kapatid na katutubo dahil siguradong
416 napakalaking usapin na naman ito para sa kanila. Sa huli, ay hiningi ulit nya ang pakiki-
417 isa ng mga Punong Balayan at Punong Barangay tungkol dito upang maging maayos ang
418 pagsasagawa ng nasabing aktibidad.

419
420 Ika-apat ay ang "PA Habitat Protection", sinabi niya na nakapaloob dito ang BMS
421 at ito ay isinasagawa ng dalawang (2) beses sa isang taon tuwing "1st semester" at "2nd
422 semester" na nag-re-representa ang "dry and wet season." Binanggit din niya na may
423 nakalaan na P250,000.00 na budget para dito.

424
425 Ika-lima ay ang "Communication Education and Public Awareness (CEPA)",
426 mayroong tatlong gawain na nakapaloob dito kasama ang paggawa ng "Communication
427 Plan" na kung saan ay nakalagay dito kung anu-ano ba ang mga "CEPA materials" at
428 aktibidad na isasagawa ng PAMO sa susunod na limang (5) taon. Idinagdag din niya na
429 kasama din sa CEPA ang paglalagay ng "interpretive signs" sa nasasakupan ng MCWS at
430 ang paggawa at pamamahagi ng mga CEPA materials katulad ng "brochure" at
431 "booklet". Kaugnay nito, sinabi niya na ngayong taon ay nakapagpa-imprinta ng
432 "brochures" na ipinamahagi sa mga eskwelahan na nasa loob ng MCWS at sa iba pang
433 mga ahensya at opisina. Sinabi din niya na mayroon din isang "booklet" na naglalaman
434 ng mga hayop na makikita sa loob ng MCWS ang naipagawa ng PAMO at ito ay ipapa-
435 reproduce sa susunod na taon. Sa huli ay binanggit niya na mayroong nakalaang pondo
436 na P516,000.00 para sa CEPA.

437
438 Ika-anim ay ang PAMB Operationalization, sinabi niya na magkakaroon ng
439 "Capacity Building" para sa mga bagong member ng PAMB member at refresher course
440 na din para sa mga dati ng PAMB members at gayundin sa mga PAMO staff. Sinabi din
441 niya na nakapaloob sa target na ito ang pagsasagawa ng regular na PAMB meeting na
442 isinasagawa "every quarter" at kasabay narin nito ang pagsasagawa ng "Management
443 Effectiveness Assessment (MEA)" para sa mga PAMB members at PAMO staff.
444 Idinagdag din niya na ang MEA ay isinasagawa kada ika-tatlong taon. Sa huli ay
445 binanggit niya na may nakalaang P699,000.00 na pondo para sa PAMB
446 Operationalization.

447
448 Ika-pito ay ang Protected Area Management Office, sinabi niya na dito
449 nakapaloob ang "hiring" ng PAMO staff para sa taong 2023. Ayon sa kanya, katulad ng
450 dati ay mayroong target na walong (8) Park Ranger at isang (1) EMS na may nakalaang
451 pondo na P1,700,000.00.

452
453 Ika-walo ay ang Ecotourism Development Program, sinabi niya na kasama dito
454 ang "rehabilitation and maintenance" ng PAMO at ng iba pang mga "Ecotourism
455 Facilities", kasama na dito ang Ranger station at ang tatlong monitoring stations. Sa huli
456 ay binanggit niya na mayroong nakalaan na 600,000.00 na pondo para dito.

Ika-siyam ay ang “Inventory of tenurial instruments, contracts, agreements, and issuances of permits for resource use within the protected area.” Sinabi niya na sa kanyang pagkakaalam ay mga Certificate of Stewardship Contracts (CSCs) lang ang “existing” na instrument sa MCWS at kung may iba pa ay susuriin pa ng PAMO.

Ika-sampu ay ang Caves and Wetlands, ayon kay PASu Francisco ay nagkaroon na ng imbentaryo ng mga kuweba sa loob ng MCWS ngayong taon at sa susunod na taon ay magkakaroon naman ng “assessment”. Dinagdag niya na ang Kuweba ni Gudo ang prayoridad na ma-“assess” sa susunod na taon. Samantala, sa wetlands naman ay magkakaroon ng “profiling of inland wetland” at ang ating natukoy para dito ay ang Igmanukan lake.

Sinabi ni PASu Francisco na sa kabuuan ay mayroong P7,849,000.00 ang nakalaang budget ng MCWS-PAMO sa buong taon ng 2023.
(Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex D).

Kaugnay ng presentasyon ni PASu Francisco ay humingi ng pahintulot si Chief TDS Almazan upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni G. Marasigan. Tinanong niya kay PASu Francisco ang tungkol sa “Development ng Ecotourism. Ayon sa kanya, since ang MCWS ay open na for mountaineering at naniningil na ng entrance at users fee, iminungkahi niya na dapat siguro ay maglagay na ng facilities tulad ng “comfort room” na malapit sa mga “camp site” gayundin ang pagmi-maintain ng mga “trail” papuntang camp site at siguraduhin na malagyan ng alokasyon sa pondo ang mga ito dahil ayon pa sa kanya ay para naman makita at malaman ng mga mga turista na mayroong ginagawa ang management para ma-improve ang protected area in terms of facilities. Dinagdag din niya na kung walang nakalaang pondo para sa mga nabanggit, sinuhestiyon niya na sa susunod na taon ay gumawa ng proposal para sa iba pang tourism activities, dahil ayon pa sa kanya ay nakakahiyang maningil sa mga “mountaineers” kung wala man lang tayong “improvement in terms of facilities” kahit CR man lang, lalo na sa mga babaeng “campers or mountaineers” na kinakailangan ding gumamit nito. Sinang-ayunan naman ito ni PASu Francisco at sinabi na sana kahit “light materials” lang ang gamit ay magkaroon nga ng CR lalo na sa malapit sa “camp site.” Dagdag pa niya na kung light materials lamang ay baka kaya din naman na makakuha sa pondo para sa susunod na taon at kung ito man ay kukulangin ay baka maari naman silang maka-request ng pondo para dito. Sinabi naman ni PAMB Member Tamayo na baka maaring “portalet” na lamang ang ilagay ngunit sinalungat ito ni Chief TSD Almazan at sinabi na may “guidelines” para sa paglalagay ng mga “facilities” sa mga pinangangalagaang pook na kagaya ng MCWS. Iminungkahi din ni Chief TSD Almazan na baka maaaring matulungan ng LGU Paluan ang PAMO tungkol dito. Aniya pa, baka mas maganda na maglatag ang PAMO ng plano tungkol dito at isumite ito sa LGU at bahala na ang mga ito kung ano ang magiging desisyon nila. Sinabi naman ni PASu Francisco na maaaring sa PAMO na muna manggagaling ang pondo para paglalagay ng CR at kung sakali ay dalawa ang ipapatayo, para sa babae at lalaki. Humingi naman ng pahintulot na makapagsalita si Bb. Saira Lara, representante ni Congressman Leody F. Tariela. Ayon sa kanya, bilang isang mountaineer ay “survival” ang ipinupunta doon pero kung magkakaroon ng “comfort room” ay hindi na iyon “survival” o kulang na yung “experience” nila ng pamumundok at mababawasan narin aniya ang “excitement” ng mga turista. Sinabi naman ni G. Marasigan na hindi lahat ng mga bisita ay hindi kailangan ng CR na sinang-ayunan naman ni Chief TSD Almazan. Ayon pa sa kanya,

dapat talaga ay mayroong CR dahil napakahalaga nito lalo na sa mga kababaihan. Kaugnay nito, sinabi niya na ang Barangay Harrison ay mayroong pondo na nagkakahalaga ng P250,000.00 para sa Agbokbok falls na nakalaan para sa pagpapagawa ng palikuran. Sinabi naman ni PAMB Member Toriana na totoong mayroon silang pondo para dito pero ito ay na-realign na nila dahil sa naging resulta ng pagpupulong nila noon kasama ang dating PASu na si Orlando Ramos at ang kanilang "Committee on Environment." Aniya pa, sa pamamagitan sana ng CR na ipapatayo malapit sa Agbokbok ay nais nilang maningil sa mga turista na bumibisita doon pero sinabi ni PASu Ramos na hindi sila maaaring maningil doon dahil ito ay sakop ng protected area, kung kaya't iyong pondo na P250,000.00 ay na-realign na nila at may kaukulang "program of works" na ito para sa ibang proyekto ng Barangay Harrison at kung aabot ay maipapagawa na nila ito bago matapos ang taong 2022. Sinabi naman ni G. Marasigan na baka maaari pang i-realign ang pondo ng Barangay para sa purpose na pagpapatayo ng palikuran pero doon na sa mga "ecotourism sites." Aniya pa ay maaari naman sigurong bumawas sa nasabing pondo para hindi na humanap pa ng ibang pondo dahil sakop naman ng Barangay Harrison ang protected area. Dinagdag pa niya na kailangan lamang siguro ng koordinasyon sa PAMB at sa PAMO kung saan ba ito ilalagay. Agad naman itong sinag-ayunan ni PAMB Member Toriana.

Sinabi naman ni Chief TSD Almazan na gusto din niyang idagdag sa usapan ang mga "signages" na dapat ilagay ang mga ipinagbabawal na gawain sa loob ng PA. Dagdag pa niya, dapat maglagay at mag-maintain ang PAMO ng mga signages sa mismong "trail" at sa iba pang bahagi ng PA upang malaman ng mga bibisitang turista kung saan ang mga kritikal at delikadong lugar papunta sa "summit" ng PA. Aniya pa, hindi dapat mag-alala ang Barangay dahil doon sa malilikom na kita sa "ecotourism activities" ay malinaw na nakasaad na mag-kakaroon ng share ang munisipyo at ang barangay sa bawat pakinabang na mapupunta sa "protected area." Ayon pa sa kanya ay nakahanda na ang PA para sa ganoong "computation" at ang kailangan na lamang ay maihanda ang mga facilities sa PA. Kaugnay naman sa komento ni Bb. Lara sa usapin na tungkol sa CR, sinabi niya na ginagalang niya ang ganoong pananaw ng ibang "mountaineers" pero kailangan din aniya na gawan ng plano ang tungkol dito dahil kailangang ipatupad ang "solid waste management" sa loob ng MCWS. Dagdag pa niya, nais niyang pasalamatan ang LGU Paluan sa pamumuno ni SB Member Marasigan sa ginawa niyang suhestiyon na makahanap ng pondo para sa CR, dahil maliit man ito ay malaking bagay na rin iyon para makita ang "concern" at inisyatibo ng LGU Paluan para suportahan ang MCWS.

Humingi naman ng pahintulot si PASu Francisco na makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni G. Marasigan. Sinabi niya na tungkol sa nabanggit na proyekto ni PAMB Member Toriana ay mas maganda kung mai-presenta muna sa PAMB ang mga detalye nito ng sa ganoon ay maaprubahan ito ng Board. Sumang-ayon naman dito si PAMB Member Toriana at G. Marasigan. Nilinaw din ni PASu Francisco ang tungkol sa usapin ng fees na sinisingil ng PAMO sa mga bumibisitang turista. Sinabi niya na para sa kaalaman ng lahat ay P90.00 lamang ang kabuuang sinisingil sa mga turista, para sa "users" (P60.00) at "entrance fees" (P30.00). Nilinaw din niya na wala pang share na nakukuha dito ang LGU at Barangay pero nairekomenda na niya dati na maaari silang maghain ng Resolusyon para maningil ng environmental fee at iyon ang mapupunta sa LGU at Barangay. Ayon naman kay G. Marasigan, ay isa din ito sa tinututukan ng LGU sa ngayon at nagkaroon na din sila ng kaunting pag-aaral kung magkano pa ang kanilang idadagdag para sa environmental fee. Nabanggit din niya na nasa P30.00 hanggang

P40.00 pesos ang proposal ng LGU Paluan para sa sisingiling environmental fee at umaasa sila na maisa-pinal nila ito bago matapos ang taong 2022.

Humingi ulit ng pahintulot si PASu Francisco upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni SB Marasigan. Sinabi ni PASu Francisco na noong nakaraang buwan ay nagbukas na ulit ang MCWS para sa mga “mountaineers” na gustong umakyat dito. Kaugnay nito ay sinabi niya na ang isa sa kanilang problema sa ngayon ay ang isinaradong daan o “trail” papunta sa “camp site” at “summit” ng MCWS. Hinalimbawa niya noong nakaraang bumisita sila “source” ng SWIS na matatagpuan sa Sitio Ulasan. Aniya ay hindi na sila nakadaan sa dapat na daanan dahil ito ay nabakuran at pribado na. Dagdag pa niya na umikot pa sila sa panibagong daan na napakalayo. Ayon din sa kanya ang dating dalawampu’t limang (25) minuto lamang na lakarin papunta doon ay inabot na ng halos isang (1) oras bago makarating. Sinabi niya na malaki din ang posibleng maging epekto nito sa mga papasok na “mountaineers.” Ayon pa sa kanya sumubok naman sila na humanap ng alternatibong ruta pero maging sila ay nahirapan din. Ayon naman kay G. Marasigan ay natalakay na ang isyu na iyon noong 3rd Quarter PAMB meeting na isinagawa noong ika-8 ng Setyembre 2022. Kaugnay nito ay tinanong niya kung ano na ba ang naging hakbang o aksyon ng DENR tungkol dito. Aniya pa sa kanyang pagkakataanda ay napagkasunduan ng Board noong nakaraang pagpupulong na bibisitahin ito para imbistigahan ng DENR kasama ang PAMO. Sinagot naman ito ni PASu Francisco at ayon naman sa kanya, maging siya man ay nahihirapan kung paano sasaliksikin kung bakit at paano ba nakapagtayo doon ng “building”. Ayon din sa kanya tama na ang lugar na kinatatayuan ng building ay nasa Alienable and Disposable land na nasa loob naman ng MCWS, base sa approved na Public Land Survey (PLS) mula sa DENR-Regional Office. Bagama’t sinasabi na mayroong “approved plan” ang lupang iyon na nakapangalan kay G. Abelardo Pangilinan, subalit base sa “records” ng CENRO Sablayan at nakatala sa Land Administration Management System (LAMS) ay walang “issued” na titulo sa pangalan ni G. Pangilinan. Kaugnay naman nito ay sinabi ni G. Marasigan na dapat ito ay pagtuunan ng pansin at huwag hayaang mas lumaki pa ang problema, dahil naniniwala siya na mas alam ng DENR kung ano ba ang dapat at tamang proseso tungkol dito. Ayon pa sa kanya, sinabi din dati ni CENRO Anastacio A. Santos na titingnan niya at bibisitahin ito para matingnan kung sa papaanong paraan mababawi ito o kung hindi man lahat mabawi ay at mabuksan man lamang ang trail papunta sa camp site. Sinabi din G. Marasigan na mas maganda sana kung mabawi ito dahil ilegal ang pagpapatatayo nito. Binigyang diin niya na dapat siguro ilapit na ang isyu sa mga nakakataas at kailangan na ding hingin ang tulong mula higher officials ng DENR. Ayon naman kay PASu Francisco ay ito na talaga ang na-i-suggest ni PAMB Member Diamante noong nakaraang pagpupulong. Dagdag pa niya, kung sila lamang sa PAMO ang magsasagawa ng imbestigasyon ay wala silang kakayahan dahil siya mismo ay hindi sapat ang kaalaman sa proseso ng pagpapatitulo ng lupa. Sinabi din ni PASu Francisco na mayroon ng ipinadalang sulat ang PAMO papunta sa “Registry of Deeds (ROD)” na naglalaman ng request upang magkaroon ng kopya ng mga tituladong lupa sa mga Barangay ng Harrison, Alipaoy at Mananao. Sa ganitong paraan ay mapagsama-sama nila ang mga nakalap na impormasyon at masiguro kung mayroon nga ba talagang titulo itong sinasabing pinagtayuan ng “building” na nakapangalan kay G. Abelardo Pangilinan. Sinabi niya na ang mga nabanggit na impormasyon laman ang maibabahagi ng PAMO sa Board. Nagpasalamat naman dito si G. Marasigan at sinabi na sana sa 1st Quarter PAMB meeting sa taong 2023 ay mayroon ng development tungkol sa nasabing usapin. Sinabi naman ni PASu Francisco na baka may maitulong o suhestiyon si Chief TSD Almazan sa Board at sa PAMO tungkol sa usapin. Agad namang sumagot si Chief TSD Almazan at sinabi na sa nabanggit na sitwasyon, at kung ano man ang maging

desisyon ng Regional Office ay babalik pa din ito sa PAMO. Kaya sinabi niya na dapat gumawa ng report ang PAMO na ang porma ay "Completed Staff Work (CSW)" sa pangunguna ng PASu. Sinabi niya na ang CSW ay ang kompleto at detalyadong paglalahad ng mga pangyayari "in chronological event" at ito ang magiging basehan ng mga decision - makers o ng Regional Office "to come up with solutions" na pwedeng "win-win" dahil ang layunin nito ay makuha o maitala ang mga "facts" upang makapagbigay ng tamang solusyon sa anumang usapin. Aniya pa, ito ay hindi magagawa ng Regional Office hangga't walang isinusumiteng CSW report ang PASu. Ayon pa sa kanya, asahan na ni PASu Francisco na kung wala pa man siyang natatanggap na "instruction" ay gumawa na sya ng report (CSW). Sinabi din niya na ito ay mangangailangan ng suporta mula sa LGU sa pamamagitan ng pagbibigay ng mga tamang impormasyon tungkol dito. Ayon sa kanya, dahil may naitayo ng building, ito ay mahaba-habang proseso ang pagdadaan, pero hinimok niya ang lahat na dapat hindi lamang sila maghihintay kundi maging pro-active dahil kailangan ng makagawa ng CSW report. Ayon pa sa kanya, saan man humantong ang desisyon, ang pagbabasehan pa din nito ay ang report na ginawa ng PASu bilang siya ang "Chief Operating Officer" ng "protected area." Agad namang tumugon dito si PASu Francisco at sinabi na sa totoo lang ay hindi pa niya mapagtuunan ng pansin sa ngayon ang nasabing usapin dahil marami pang tinatapos ang PAMO na "activities" na naiwan pa lalo na ang "inventory of A&D lands" dahil ito ay masyadong maselan at kailangang pagtuunan ng pansin. Patunay nga nito ay humingi pa ang PAMO ng assistance sa PENRO at hiniram nila si Engr. Mary Dominique Lavadia at si G. Noriel Dulatre pero nagkulang parin ang isang (1) linggo para gawin ang inventory. Kaugnay nito ay sinabi niya na siguro ay magagawa nila ang CSW report by first quarter ng susunod na taon. Binanggit din niya ang naging history noon sa dating punong-bayan ng Paluan kung kaya't isa din aniya itong dahilan kung bakit siya medyo hrap ding gumalaw patungkol sa usapin. Dagdag pa niya na doon pa lamang sa pagkuha ng larawan ng naipatayong istruktura ay nahihirapan na ang PAMO dahil hindi sila makapasok sa bakuran nito. Sa puntong ito, hiniling niya ang "assistance" ni PAMB Member Tioriana bilang siya ang Kapitan na nakakasakop sa Barangay Harrison.

Humingi naman ng pahintulot si Chief TSD Alamazan na makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni G. Marasigan. Nagsuhestiyon siya na para hindi mahirapan si PASu Francisco at para matulungan siya ng PAMB ay dapat gumawa ang PAMB ng isang Resolusyon na humihingi ng tulong mula sa ating Regional Executive Director (RED) upang padaliin ang imbestigasyon sa pagkakatayo ng "building" ng walang "clearance" sa loob ng MCWS at naharangan ang trail papunta sa Matinggaram (camp site) at kasama din sa resolusyon na ito ang pagkakaroon ng "composite team" upang magsagawa nito. Sinang-ayunan naman ito ni G. Marasigan at sinabi na maganda ang suhestiyon na ito ni Chief TSD Alamazan ng sa ganoon ay hindi lamang ang Board at ang PAMO ang gagawa nito bagkus ay makakatulong din ang Regional Office.

Kung kaya't sa mungkahi ni PAMB Member Josue C. Delfin na agad namang pinangalawahan ni PAMB Member Anthony Dantis na humingi ng tulong mula sa Regional Executive Director upang mas padaliin ang imbestigasyon sa pagkakatayo ng building sa loob ng MCWS na nakaharang sa trail papunta sa "campsite" at hilingin din na mapabuksan ito, agad namang pinagtibay ito ni SB Marasigan.

C. Presentation of MCWS PAMB Manual of Operation with comments from Regional Office

Ang presentasyon ay ginampanan ni PASu Francisco. Sa panimula ng kanyang presentasyon ay tinanong ni PASu Francisco ang mga PAMB members kung natatandaan pa ba nila ang ginawa nilang PAMB Manual of Operations (ManOps) noong taong 2020. Sinabi din niya na ito ay naisumite na ng PAMO sa Regional Office at pagkaraan nga'y nagbaba ang mga ito ng memorandum tungkol sa kanilang komento at suhestiyon sa naisumiteng ManOps, kung kaya't ito ay ipini-presenta niya sa PAMB nang sa ganoon ay mapag-usapan na nila ito at ma-reflect na ito sa final na Manual of Operations at "eventually" ay magkaroon na ng Resolusyon ang PAMB na ito ay ina-adopt na. Aniya pa, hindi pa maaaring gamitin ng PAMB ang ManOps kung ito ay hindi pa nabago base sa mga komento ng Regional Office at kung walang kaukulang Resolusyon para dito. Ipinakita at binasa ni PASu Francisco ang mga comments ng Regional Office. Habang pinapakita at binabasa ni PASu Francisco ay humingi ng pahintulot si PAMB Member Dantis upang makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni G. Marasigan. Sinabi niya na ang PAMB Manual of Operations pala ay naipa-imprenta na at dahil sa ito ay na-imprenta na, sinuhestiyon niya na maaari sigurong gumawa na lamang ang PAMB ng addendum para dito para hindi na uulitin ang pag-imprenta nito.

Tinalakay ni PASu Francisco ang mga bahagi ng ManOps na may komento ang Regional Office. Walang masyadong naging diskusyon sa karamihan ng ipinakitang komento maliban sa Section 7.7 (*Preparation and approval of the conduct of meeting and Resolutions*), ayon sa komento ng Regional Office, pinapatanggal ang huling talata na kung saan nakasaad dito na kung sa looban ng labing-limang araw (15) pagkatapos matanggap ang mga dokumento katulad ng katitikan ng pagpupulong at mga resolusyon, at walang naging pagtugon o aksyon mula sa Regional Office ay nangangahulugan na ang mga naaprubahang mga dokumento sa mga naganap na pagpupulong ay kinokonsiderang "affirmed" na ng PAMB "Chairperson." Ayon naman sa komento ng Regional Office, base sa BMB Technical Bulletin No. 2017-04, ang mga katitikan ng pagpupulong na ang PAMB Chairperson ang nag-preside ay awtomatikong siya ang mag-aaprub nito at kapag hindi naman siya ang nag-preside ay dapat ma-affirm niya ito." (*Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex E*).

Nilinaw naman ni PAMB Dantis na ang ibig sabihin pala ay walang limitasyon kung ilang araw dapat ma-aprubahan o ma-affirm ni PAMB Chairperson ang katitikan ng pagpupulong at nangangahulugan na hindi pa maaaring ma-implement ang mga bagay na napag-usapan hangga't hindi pa ito approved or affirmed ng PAMB Chairperson. Kaugnay nito sinabi ni PASu Francisco na ang 2nd quarter PAMB "minutes of the meeting" sa taong kasalukuyan ay hindi pa naibalik sa PAMO dahil hindi pa "affirmed" ng PAMB Chairperson. Ayon naman kay PAMB Dantis, ang ibig sabihin pala nito ay wala pang maaaring ma-implement na napagkasunduan noong 2nd quarter PAMB meeting. Pinaliwanag naman ni PASu Francisco kung bakit ito nangyari at nagbigay din ng update tungkol sa sinabi niya na ayon sa Focal Person ng Occidental Mindoro sa Regional Office, hindi nila alam kung ipapasok na ba nila sa opisina ni RED ang katitikan ng "2nd quarter PAMB meeting" dahil "upon review" nila ay hindi nila maintindihan ang naging flow ng nangyaring pagpupulong. Ayon pa sa kanya, sobrang haba daw nito pero hindi naman "comprehensive" ang ginawang katitikan at ang kasamang resolusyon nito ay hindi natalakay sa pagpupulong. Sinabi din ni PASu Francisco na nagka-problema din ang minutes ng 2nd quarter dahil ang naipadalang minutes sa Regional Office ay iba doon sa naipadala sa mga PAMB members kay noong

iwina-wasto ito noong nakaraang pagpupulong ay hindi magkatugma, pero ayon sa kanya ay naayos na ito ng Secretariat at ang i-winastong katitikan para sa 2nd quarter ay tugma na sa kopya na nasa Regional Office. Kaugnay nito ay tinanong ni PASu Francisco ang mga PAMB member na base sa nalaman nila na kapag nagbibigay ng “notice of meeting” ang dating PASu, ay mayroon ng mga nakalagay na “proposed” na resolusyon dito. Kaya aniya, nahirapan ang Regional Office lalo na ang Focal Person ng Occidental Mindoro at hindi pa niya maipasok sa opisina ni RED ang nabanggit na minutes para mapaprubahan ito. Sinabi din niya na mayroong walong (8) target na aprubadong resolusyon para ngayong taon ang PAMO at ang worry nila ay baka hindi ma-affirm ni RED iyong mga nagawang resolusyon noong 2nd quarter meeting, tapos ina-assume na ng PAMB na aprubado na ang mga iyon. Dinagdag din ni PASu Francisco na mayroon ding mga resolusyon na for revision sa 1st quarter PAMB meeting. Ayon naman kay G. Marasigan ay mali ang ganoong proseso dahil hindi dapat “ready-made” ang resolusyon, aniya pa dapat ay sa mismong meeting pa gagawa ng resolusyon depende sa mapagkasunduan ng PAMB. Sabi naman ni PAMB Member Dantis na puwede naman na ready na iyong resolusyon bago pa ang pagpupulong, pero dapat ay babasahin pa rin iyon sa mismong pagpupulong at kapag walang nag-object dito ay dapat meron pa din itong mosyon mula sa mga kasapi ng PAMB. Muli ay nilinaw din ni PAMB Member Dantis na lahat ng resolusyon na walang “affirmation” ni RED ay hindi maaaring ma-implement at ito ay base sa komento ng Regional Office na ipanapabago sa PAMB Manual of Operations. Sinabi naman ni PASu Francisco na dahil si RED ay bagong upo pa lamang kaya siguro ito ay medyo nasa transition period pa din lamang kaya nahihirapan siya sa parte ng mga minutes. Pero siniguro ni PASu Francisco na kanyang ipapa-abot sa Regional Office ang tungkol sa isyu ng kung gaano ba katagal dapat i-affirm ni RED ang minutes para makonsiderang aprubado na ang mga ito.

Matapos ang presentasyon ay sinabi ni PASu Francisco na kailangan na magkaroon ng resolusyon na ina-adopt ng PAMB ang Manual of Operations as corrected per comment ng Regional Office. Ayon naman kay PAMB Member Dantis, kailangan munang ma-final ito base sa mga komento ng Regional Office bago ito ma-adopt ng PAMB. Sinabi din niya na dahil nakapag-imprinta na ng maraming kopya nito, maaari na lamang itong gawan ng addendum o erratum ng sa ganoon ay hindi na ito ipa-imprenta ulit. Sumang-ayon naman ang Board sa suhestiyon ni PAMB Member Dantis.

Tinanong ni SB Marasigan kung gusto na bang ipagpatuloy ng board ang susunod na presentasyon o pansamantala muna itong ititigil para bigyang daan ang pagkain ng pananghalian. Iminungkahi naman ni PAMB Toriana na pansamantala munang itigil ang pagpupulong at agad naman itong pinangalawahan ni PAMB Mulingbayan.

Lunch Break 12:30 PM

Sa mungkahi ni PAMB Toriana na pinangalawahan naman ni PAMB Mulingbayan at agad pinagtibay ni SB Marasigan na muling ipagpatuloy ang pagpupulong.

D. Result of Survey, Mapping and Planning of Proposed Enhanced National Greening Program (ENGP) sites conducted at So. Ignonok, Barangay Harrison, Paluan Occidental Mindoro by DENR CENRO Sablayan, Occidental Mindoro.

Ang presentasyon ay ginampanan ni Forester Jacinto Calingay, “NGP Coordinator” ng CENRO Sablayan. Bumati ito ng isang maka-kalikasang tanghali sa lahat. Sinabi nito na sa ngalan ng CENRO Sablayan ay siya ang naatasan na magpresenta sa PAMB sa naging resulta ng Survey, Mapping and Planning (SMP) na ginawa nila. Sinabi niya na ang presentasyon niya ay for “comments and suggestions” pa din ng PAMB upang ma-finalize na nila ang resulta ng kanilang SMP na isinagawa ngayong taon. Sinabi niya na ang “survey” ay isinagawa nila noong September 14, 15 hanggang 16 taong kasalukuyan sa Sitio Ignonok, Brgy. Harrison, Paluan, Occidental Mindoro. Nagbigay din siya ng “background” tungkol sa “Enhanced National Greening Program (ENGP)”. Sa kanyang presentasyon ay ipinakita niya at ipinaliwanag kung ano ba ang Strength, Weaknesses, Opportunities at Threats (SWOT) ng ENGP. Ipinakita din nya ang resulta ng isinagawang nilang SMP at ini-report niya na sa kabuuan ay nakapagsukat sila ng 111.21 ektarya ng potensyal na ENGP Site. Pinakita din niya iba’t-ibang land cover ng area na kanilang na-survey katulad ng grassland, brush/shrubland at open forest. Na-ipresenta din niya ang mapa kung saan makikita ang mga ito at binanggit din niya ang mga species na nakita nila sa lugar ganun din ang mga uri ng pananim na “recommended” nila at ng komunidad na maaring itanim sa lugar. Gaya ng kanyang nakaraang presentasyon noong 3rd quarter PAMB meeting, sinabi niya na ang pagsasagawa ng proyekto ay sa pamamagitan ng family approach at ito ay base sa revised na FMB “Technical Bulletin No. 30.” Ayon din sa kanya, mas maganda na “family approach” ang “mode of implementation” ng ENGP. Pinaliwanag niya na ang Peoples Organization (PO) ang magiging ka-kontrata ng DENR sa looban ng tatlong (3) taon at ang PO ang mamimili ng pamilya para maging “beneficiaries and managers” ng isang bahagi ng lugar na nasukat kung saan mag-e-“establish” ng ENGP. Ipinakita din niya ang mga “schedule of activities” ng proyekto. Tinapos niya ang kanyang presentasyon sa pamamagitan ng pagpapakita ng mga larawan nila habang isinasagawa ang SMP. *(Tingnan ang kabuuan ng presentasyon sa Annex F).*

Nagpasalamat si G. Marasigan kay For. Calingay sa naging presentasyon nito at tinanong ang mga dumalo sa pagpupulong kung mayroon ba silang mga katanungan o komento tungkol sa dito. Humingi naman ng pahintulot si PASu Francisco na makapagsalita at agad naman siyang pinahintulutan ni SB Marasigan. Tinanong ni PASu Francisco si For. Calingay kung ang ginawa bang SMP ay para sa taong 2024. Sinagot naman ni For. Calingay na ito ay para sa taong 2023 hanggang taong 2027. Pero nilinaw ni PASu Francisco na ang “plantation establishment” na nito ay sa taong 2024 pa dahil ina-assume niya na sa taong 2023 ang mga gawain ay ang preparasyon ng mga kaukulang dokumento at paggawa ng nursery dahil ayon pa sa kanya, ang mga species na natukoy ng grupo ni For. Calingay ay mga klase ng puno na mahirap palakihin at hindi makakabot ng “planting size” kung ang pagtanim ay gagawin din sa taong 2023. Tinanong naman ni Chief TSD Almazan kung ang natukoy bang “area” para sa ENGP ay nasa loob ng multiple use-zone (MUZ) at sinagot naman ni For. Calingay na ito nga ay pasok sa loob ng MUZ. Ayon pa kay Chief TSD Almazan, dapat ay siguraduhin na nasa loob ito ng MUZ dahil sa susunod na taon ay magsasagawa na ng ground delineation kaya dapat in accordance ito sa Forest Land Use Plan (FLUP) at Comprehensive Land Use Plan ng Paluan. Nilinaw din niya na ang ENGP sa mga PA ay hindi katulad sa NGP sa ibang lugar dahil sa PA, ang itanim dito ay para maging pagkain ng mga “wildlife” at

walang mangyayaring “harvesting” dito pagkatapos ng kontrata at umaasa siya na sana ay na-klaro ito sa “community”.

Tinanong naman ni PASu Francisco ang PAMB na kung base ba sa presentasyon ni Forester Calingay ay pinapayagan na ng PAMB na magkaroon ng ENGP sa loob ng MCWS, dahil ayon sa kanya ay magkakaroon ng delineation ng management zones ang PA sa taong 2023. Sinabi din niya na dapat ang natukoy na lugar para sa ENGP ay nasa loob talaga ng MUZ at kung ito ay nasa loob ng CADC at CADT ay dapat masiguro na ito ay nakasaad din sa kanilang aprubadong Ancestral Domain Sustainable Development and Protection Plan (ADSDPP). Gayunpaman, idinagdag niya na ang lahat ng aktibidad na gagawin sa loob ng lupang ninuno ay mangangailangan ng “Free Prior Inform Consent (FPIC)”. Muli, giniit niya na kung payagan man ng PAMB ang ENGP sa loob ng MCWS ay dapat lahat ng mga “requirements” na kinakailangan ay asikasuhin ng maaga upang sa ganun ay maiwasan ang problema bago pa man maisagawa ang proyekto. Sinabi naman ni For. Calingay na “concern” talaga kung may mga lugar silang natukoy na nasa loob ng CADC/CADT dahil aniya ay “special mention” ito ni PENRO Ernesto Tañada na kung maaari ay maiwasan na ang CADT “areas” dahil mas malaking usapin ito, kung kaya’t dahil doon ay iniwasan na nila ang mga lugar na ito at nag-focus na lamang sila sa mga PA at iyon ay kung papayagan ito ng PAMB. Binanggit din niya na may target na naman silang 700 ektarya para sa SMP sa taong 2023, aniya pa ay wala silang ibang pupuntahan dahil “mandatory” na sa PA o “within critical watershed area” sila mag SMP, unless ma-justify na wala ng bakanteng lugar sa mga ito. Dagdag pa niya ay dapat 1500 ektarya ang target pero pino-propose nila sa Regional Office na kung maaari ay gawin na lamang itong 700 ektarya. Sinabi din niya na makikiusap ulit siya sa PAMB na magsagawa ulit sila ng SMP sa loob ng PA kung talagang kinakailangan. Nilinaw naman ni Chief TSD Almazan na ang naging basehan sa pagbibigay ng malaking target ay ang “google map in terms of open areas” at aniya ang MCWS ay “natural grassland” kung kaya’t pastuhan din ito ng mga hayop. Dagdag pa niya na kung titingnan ay “open areas” ito pero hindi nangangahulugan na pwede na itong gawing “forestland” dahil “natural grassland” talaga ito, kaya kinakailangan pa rin ng “site validation” kung ito ba talaga dati ay ma-puno kasi baka naman hindi tapos pipiliting lagyan ng mga puno. Pinaalalahanan niya din si For. Calingay na hindi kailangang mag target ng malaki kung wala talagang makukuhang site. Ayon pa sa kanya, kahit na maliit ang target kung kaya naman nating itaas ang “performance by high percentage of survival” ay mas maganda iyon kesa mas malaking target pero mababa naman ang “survival rate.”

Nagpasalamat naman si SB Marasigan sa sinabi ni Chief TSD Almazan. Sinabi niya kay For. Calingay na sana ay ma-isaayos ang lahat ng kailangan dahil ayon sa kanya ay nasa PAMB pa rin ang desisyon kung papayagan ba o hindi ang proyekto.

Humingi naman ng pahintulot si PAMB Dantis na makapagsalita at agad naman siyang pinahintuluan ni G. Marasigan. Tinanong niya kung kaninong “approval” ba ang dapat mauna, ang PAMB ba o ang “community, dahil ayon sa kanya kung magdesisyon man ang PAMB ng “approve” at hindi naman pumayag ang mga kapatid na katutubo ay balewala din ang pagpayag ng PAMB, kaya aniya ang kanyang suhestiyon, as part ng ating requirements, bago ibigay ng PAMB ang pahintulot ay dapat munang mapapayag ang ating mga kapatid na katutubo.

Naging pinal naman ang desisyon ng PAMB at sinabi ni G. Marasigan na dapat munang unahin ang kapahintulutan ng mga kapatid na katutubo bago humingi ng

861 kapahintulutan sa PAMB. Sumang-ayon naman dito si For. Calingay. Humingi naman ng
 862 pahintulot si PAMB Member Piling Villanueva upang makapagsalita at agad naman
 863 siyang pinahintulutan ni G. Marasigan. Sinabi niya na bilang Punong Balayan na
 864 nakakasakop sa Sitio Ignonok ay pakiramdam niya ay hindi pumapayag ang mga nakatira
 865 doon dahil noong nakausap niya ang mga ito ay sinabi na hindi sila papayag na
 866 magkaroon ng NGP sa lugar. Sinabi niya na kung gusto talagang mapapayag ang mga ito,
 867 dapat ay pulungin at kausapin ang mga tao sa pamayanan at kapag pumayag ang mga ito
 868 ay mas maganda pero kung hindi ay wala na siyang magagawa dahil ayon sa kanya ang
 869 lugar na nabanggit ay “kaingin area” ng mga nasa pamayanan. Sumang-ayon naman dito
 870 si For. Calingay at sinabi na ang ginawa nilang SMP ay unang hakbang pa lamang.
 871 Sinabi din niya na kung matatandaan noong unang beses na nag-present siya sa PAMB
 872 tungkol sa proyekto ay nakikiusap talaga ang CENRO Sablayan na kung puwede lang
 873 naman na sila ay mapayagan na makapaglagay ng ENGP sa loob ng PA at kung hindi
 874 puwede ay nasa desisyon na ito ng PAMB. Muli ay pinaalalahanan ni PASu Francisco na
 875 dapat ay kailangan muna ng grupo ni For. Calingay na magkaroon ng mga konsultasyon
 876 sa lugar at kung sakali naman na mapagkasunduan ng buong pamayanan at pumapayag
 877 sila ay dapat magkaroon din ang mga ito ng resolusyon o kasulatan na nagsasabi na sila
 878 talaga ay pumapayag na isagawa ang proyekto sa lugar upang sa oras na isasagawa na
 879 ang nasabing proyekto ay mayroon ding panghahawakan ang DENR upang maiwasan
 880 ang problema. Sumang-ayon naman dito si G. Marasigan.

881 6. Other Matters

882 Matapos ang lahat ng presentasyon ay hiniling ni G. Marasigan sa Board na
 883 talakayin ang tungkol sa hinihingi na permiso ni PAMB Member Toriana na maisama sa
 884 usapin ang tungkol sa mga natumbang punong-kahoy noong nakaraang bagyo.

885 A. Kahilingan ni PAMB Member Menardo A. Toriana na ihingi ng permiso sa 886 PAMB na magamit ang mga punong kahoy na natumba ng mga nakaraang 887 Bagyo.

888 Humingi ng pahintulot si PAMB Member Toriana upang makapagsalita at sinabi
 889 nito na nais sana niyang ihingi sa PAMB ng permiso ang mga punong-kahoy na natumba
 890 noong nakaraang bagyo, na kung maaari ay ma-“utilize” ito upang maibigay sa mga
 891 nasalanta ng bagyo. Ayon pa sa kanya ay may mga residente na lumapit sa kanya at
 892 sinabi na nasira ng bagyo ang kanilang mga bahay at may ilang mga tulay din ang nasira
 893 nito. Tinanong naman ni G. Marasigan kung mayroon bang listahan ang PAMO ng mga
 894 natumbang kahoy noong nakaraang bagyo. Sumagot naman si PASu Francisco na
 895 nagkaroon ng inventory ang PAMO ng mga natumbang kahoy ng nakaraang bagyo sa
 896 Sitio Hinugasan at ang grupo ay nakakita ng anim (6) na natumbang puno. Dagdag pa ni
 897 PASu Francisco na may ilang guro na lumapit sa PAMO para mag-request ng kahoy para
 898 sa pagkukumpuni ng mga paaralan na nasa loob ng PA. Nangangailangan sila ng
 899 materyales para sa mga upuan lalo pa at may “face to face classes” na ang mga mag-
 900 aaral. Ayon pa sa kanya, ang CENRO naman ay nagdo-donate ng kahoy dahil meron
 901 namang mga “lumber” na nakumpiska at walang kaso. Subalit may mga proseso pa na
 902 kailangan gawin upang mabigyan ng “order of finality” ang nasabing mga kumpiskadong
 903 “lumber” sa Regional Office. Ang problema aniya ay nagkataong marami ang nagre-
 904 request kaya naubos na ang mga ito. Sinabi din ni PASu Francisco na isa din sanang
 905 maaaring maging “source” ng kahoy ay iyong mga puno na pinuputol na bahagi ng “road
 906 construction project”, ang problema lamang ay parang hindi pa nila ito natu-turnover.
 907 Ayon sa kanya ay tama din ang naisip ni CENRO na magkaroon ng imbentaryo ng mga

912 natumbang punong kahoy at i-present ito sa PAMB upang maihingi ng pahintulot na mai-
913 donate ito. Kaugnay naman nito ay tinanong ni G. Marasigan si PASu Francisco na kung
914 ang ibig sabihin nito ay granted na ang request ni PAMB Toriana. Sinagot naman ni
915 PASu Francisco na hindi pa dahil ito ay dadaan pa rin sa proseso at kailangan pa ding
916 pag-usapan sa Board. Tinanong naman ni PAMB Dantis kung may policy ba ang DENR
917 tungkol sa mga "salvage trees" at kung may "special authority" ba ang PAMB na maaari
918 tayong magbigay ng permit kapag within PA? Sinagot naman ni PASu Francisco na si
919 RED lamang talaga ang pwede, kaya maaari namang magpasa ng resolusyon ang PAMB.
920

921 Sinabi naman ni SB Marasigan na kailangan nang gawan ng resolusyon ang
922 "request" ni Kapitan Toriana. Nilinaw naman ni PASu Francisco ang tungkol sa nagre-
923 request din ng kahoy para sa kanilang pagpapa-repair ng bahay. Ayon sa kanya, ito ay
924 private na at ang maaari lamang mapagbigyan ay ang mga kapatid na katutubo. Sinabi
925 naman ni G. Marasigan na dapat siguro sa gagawing resolusyon ay nakasaad dito kung
926 sino lamang ba ang "covered" na pwedeng mabigyan ng donation na kahoy at dapat
927 nakalagay din dito kung sino lamang ang nangangailangan ay iyon lamang talaga ang
928 bibigyan. Tinanong naman ni PAMB Tamayo na since ito naman ay "salvage trees" na at
929 talagang kailangan na ito ng mga eskwelahan at sa paggawa ng tulay, ay baka naman
930 bilang PAMB ay maaari na silang pagbigyan sa request na ito. Sumang-ayon naman dito
931 si PAMB Mulingbayan at sinabi na katulad ni PAMB Toriana ay madami ding mga
932 eskwelahan sa kanyang Barangay ang nangangailangan ng donasyon na kahoy. Pero
933 sinabi naman ni PASu Francisco na hindi siya makapag-desisyon tungkol dito dahil may
934 mga kaukulang proseso para dito. Dagdag pa niya ay mas maganda kung magkakaroon
935 ng mosyon na magkaroon ng resolusyon tungkol dito upang ito ay ipadala kay RED at
936 nangako na ipa-follow up niya ito sa Regional Office. Sinang-ayunan naman ito ni
937 PAMB Member Dantis at sinabi na naiintindihan niya si PASu Francisco dahil alam ng
938 lahat na kung hindi ito idadaan sa proseso ay hindi uusad ang nasabing usapin. Dagdag
939 naman ni G. Marasigan na tama ito, dahil mas magandang may hinihintay kaysa sa wala
940 kaya sinabi niya na magkaroon ng isang mosyon tungkol dito, dahil kung ipipilit na
941 magkaroon na ng desisyon patungkol dito ng walang kapahintulutan mula sa awtoridad
942 ay baka ang PAMB naman ang magkaproblema sa bandang huli.
943

944 *Kung kaya't sa mungkahi ni PAMB Toriana na agad namang*
945 *pinangalawahan ni PAMB Tamayo na humihingi ng aprubal mula sa*
946 *Regional Executive Director na maaring gamitin ang mga natumbang*
947 *punong kahoy sa loob ng Protected Area noong nakaraang bagyo bilang*
948 *donasyon sa mga eskwelahan at gamiting tulay at pinagtibay naman ni*
949 *G. Marasigan.*
950

951 **B. Sulat mula sa mga kapatid nating katutubo na humihiling na magkaroon sila ng**
952 **baryuhan sa Sitio Ignonok**
953

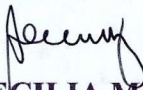
954 Binasa ni PAMB Toriana ang sulat mula sa mga kapatid nating katutubo na
955 residente ng Sitio Ignonok. Nilalaman ng sulat na ito ang hiling ng mga kapatid na
956 katutubo na magkaroon ng maayos na baryuhan malapit sa tabing dagat sa kanilang Sitio.
957 Sinabi niya na kasama sa mga nakalagda dito ay ang Punong Balayan ng Sitio Hinugasan
958 na si PAMB Member Villanueva. Tinanong naman ni SB Marasigan si PAMB Member
959 Villanueva kung saang lugar iyong sinasabi sa sulat. Sinabi naman ni PAMB Villanueva
960 na ang mga katutubong sumulat ay mga residente na galing sa Sitio Igmanukaan at
961 mayroon ng mga kamag-anak na nakatira sa Sitio Ignonok at ang nais nilang mas lumapit
962 sa tabing dagat kaya sila ay lilipat. Tinanong naman ni PASu Francisco kung ito bang

usapin na ito ay naipaabot na nila sa NCIP. Sumagot naman si PAMB Villanueva na hindi pa nila ito nailapit sa tanggapan ng NCIP. Ayon naman kay PASu Francisco ay papupuntahan niya ito sa mga PAMO staff upang malaman kung saan mismo ang lokasyon nito at kung ano ang status nito, kung iyon ba ay titulado o kung ito ba ay may CLOA o ito ba ay within A&D. Sumang-ayon naman si G. Marasigan kay PASu Francisco na dapat ang usapin na ito ay ipaabot muna sa NCIP at sila ang siyang dapat na makipag-negosasyon sa PAMB, dahil ayon pa sa kanya na kapag mga ganitong usapin at tayo ay nakialam agad ay tayo naman ang ma-kwestiyon ng NCIP. Aniya pa ay dapat makipagugnayan muna ang Kapitan ng nakakasakop na Barangay dito at kung ano ang magiging desisyon ng NCIP ay iyon ang bibigay sa PAMB. Dagdag naman ni PASu Francisco na dapat gumawa ng isang sulat si PAMB Toriana para sa NCIP kalakip ang sulat mula sa mga kapatid nating katutubo nang sa ganoon ay maipaalam sa NCIP ang usaping ito at kung ano ang magiging hakbang nila. Sumang-ayon naman dito si PAMB Member Toriana.

7. Pagtatapos ng pagpupulong

Ang pagpupulong ay natapos sa ganap na ika-3:34 ng hapon, sa mungkahi ni pag PAMB Member Tamayo, na pinangalawahan ni PAMB Member Mulingbayan at idineklara ni G. Marasigan na tapusin na ang pagpupulong sa kadahilanang wala ng iba pang paksang pag-uusapan.

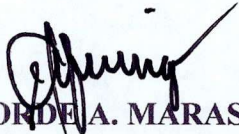
Inihanda ni:

MA. CECILIA M. ABEJAR
Tagatala ng PAMB
Office Support Staff ©
MCWS-PAMO

Sinuri at pinatutunayan:

ARLENE V. FRANCISCO
Punong Tagatala
Protected Area Superintendent
Mt. Calavite Wildlife Sanctuary

Pinatotohanang Wasto/Pinagtutibay:

ELORDE A. MARASIGAN
Punong Tagapangulo

Pinagtutibay:

LORMELYN E. CLAUDIO, CESO IV
Ang Punong-Konseho ng PAMB
The Regional Executive Director
DENR-MIMAROPA Region

COMMENTS ON THE DRAFT MANUAL OF OPERATIONS

The following are the comments/recommendations of this Office on the draft Manual of Operations:

- i. Clarification to Section 4.1 (*Composition*):
 - Item 11 should be written as "three (3) representatives from either NGO or PCF" per Section 11(h) of RA 11038.
 - On items 6, 7, and 10 and 2nd paragraph of item 4.1, the Regional Directors of DA, NEDA and DND may also designate their representative to the PAMB with voting power per Rule 11.1 of DAO 2019-05. The undersigned, Regional Directors of DOST and PNP, and Barangay Chairs may designate their representative to the PAMB but with no voting power.
 - On the 3rd paragraph, the PAMB members present during a meeting may elect a "presiding officer" and not the "Chair" per BMB TB 2017-04 as the undersigned remains the Chair of the PAMB.

(Recommend and concur on any DENR-initiated changes in PAMB and other staff positions in the MCWS PAMB) as this is beyond the powers and functions granted to the PAMB per Section 11-A of RA 11038. The intervention of the PAMB on appointment/designation of a PASu is already captured in item 11 of your draft Manual of Operations (and consistent with Section 11-A(4) of RA 11038). However, the appointment of staff positions in the PAMB is under the responsibility of the DENR and consistent with Civil Service Commission's (CSC's) Rules and Regulations.

- iii. On Section 4.3 (*Terms of Office of PAMB Members*), add another clause saying, "the representative of ex officio members (numbers 2-4, see Section 4.1) shall be appointed by the DENR Secretary" per Rule 11.9 of DAO 2019-05.
- iv. On Section 4.6 (*The PAMB Executive Committee and Technical Working Committees and their Functions*), item 8(f) should be re-written as "Lead in the preparation/updating of the Ecotourism Plan." Note that MCWS has an existing Ecotourism Management Plan submitted to this Office in January 2019, hence, there is no need to prepare a new EMP, instead you should focus on its implementation. Attached is the memorandum of this Office dated February 16, 2021 providing a few reminders in the finalization of your EMP and encouraging to initiate already the implementation of your EMP by completing the preliminary activities.
- v. On Section 4.7 (*Grounds for Removal and Suspension from MCWS-PAMB*), the phrase "of the IRR" at item 2 should be removed. Rather, the prohibited acts are found on Section 20 of the ENIPAS Act of 2018.
- vi. On Section 6.2 (*Duties and Functions of PASu*), add items j, k & l in Section 11-B of RA 11038 on the duties of the PASu.
- vii. On Section 7.3 (*Quorum*), specifically on the statement regarding online participation in PAMB En banc meetings that "the PAMB member can participate in the discussions but can't vote," the PAMB to revisit said statement in due consideration of the restrictions brought by the pandemic and similar situation(s) that may arise in the future. RA 11038, Section 11 and DAO 2019-05, Rule 11.1 provide the members of the PAMB and those members that are authorized to designate their official representatives in case of their absence during meetings. All these members and authorized representatives shall have voting powers regardless on the mode by which the meeting is conducted. The PASu, as Secretariat to the PAMB, shall ensure that their attendance and participation are properly recorded and reflected in the minutes of meeting.

As earlier mentioned, the undersigned, Regional Directors of DOST and PNP, and Barangay Chairs may designate their representative to the PAMB but shall have no voting power.

- viii. On Section 7.7 (*Preparation and Approval of the Conduct of Meeting and Resolutions*), remove the last paragraph stating that "If there is no response from the Regional Office within 13 calendar days upon receipt by electronic mail or whichever is received first, the minutes and resolutions approved during the PAMB meetings are considered affirmed." The minutes of the meeting shall be approved by the Chair if presided by the undersigned or affirmed if not presided by the undersigned per BMB TB 2017-04. Likewise, the Resolutions passed shall be cleared by this Office especially those crucial decisions of the PAMB.

- ix. Research Activities in Section 8.1, item 2 (*Approval of Programs and Projects*) may be removed in the list of categories of programs and projects as a separate section has already been allotted in the draft manual specifically on Section 8.9 (*Research and Studies*)

WORK AND FINANCIAL

Mt. Calavite Wildlife Sanctuary CY 2023

Protected Areas, Caves and Wetlands Development and Management

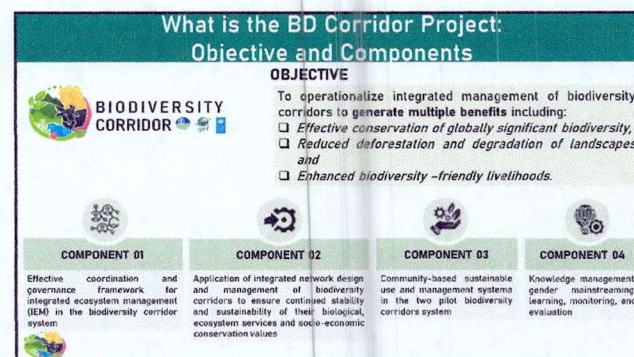
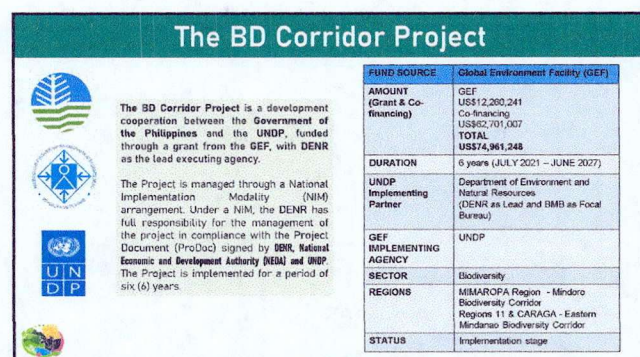
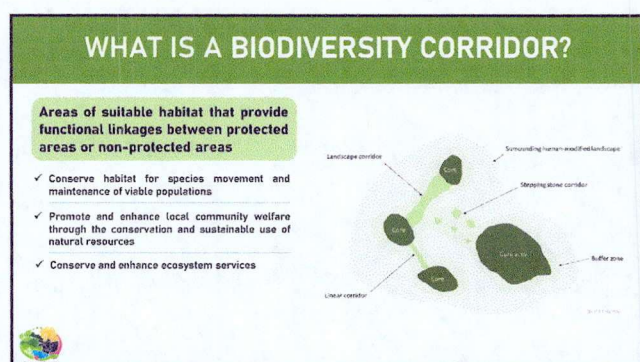
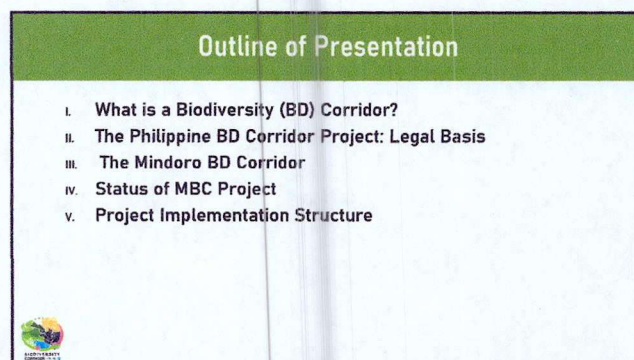
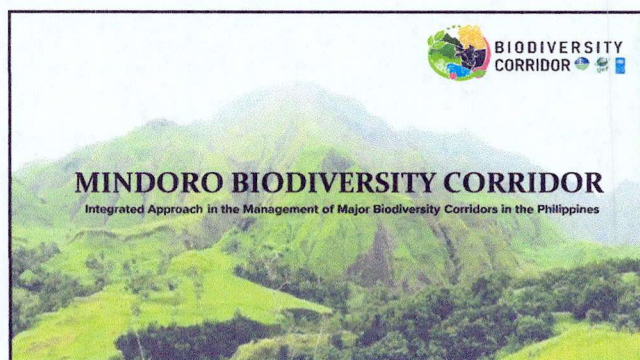
PROGRAM/ACTIVITY/PROJECT	PERFORMANCE INDICATOR	TARGET	BUDGET (000)
For Proclaimed and Legislated PAs			
1. Monitoring and maintenance of monuments and signages.	Number of monuments monitored and maintained	7	7
	Number of signages monitored and maintained	206	558
2. Monitoring of Tenured Migrants using SEAMS Tool (Form 1).	Number of Tenured Migrants (HM) monitored	160	175
3. PA Management Planning Biodiversity Assessment and Monitoring System (BAMS)	Flora and Fauna(wet & dry) monitoring conducted within the 2-hr PBMA conducted with 3 reports	3	180
4. PA Habitat Protection A. Biodiversity Monitoring System (BMS)	BMS Report with analysis and summary submitted to BMS (no.)	2	225

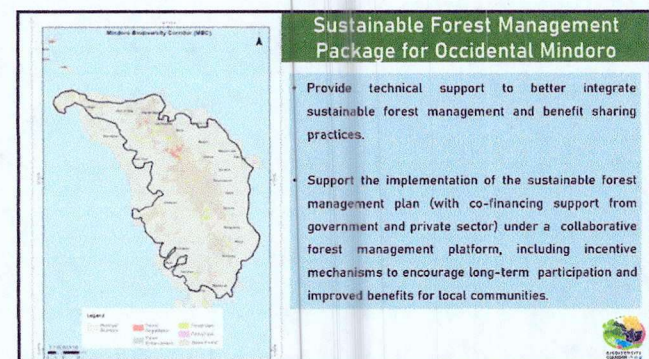
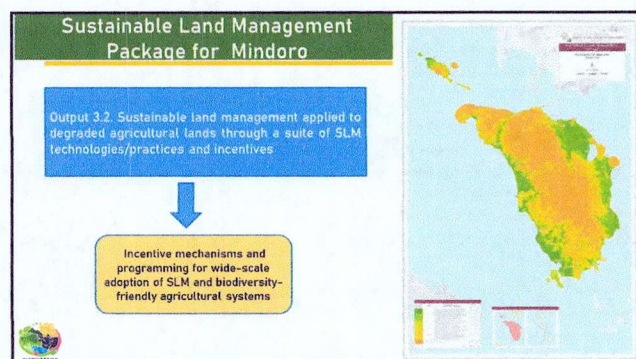
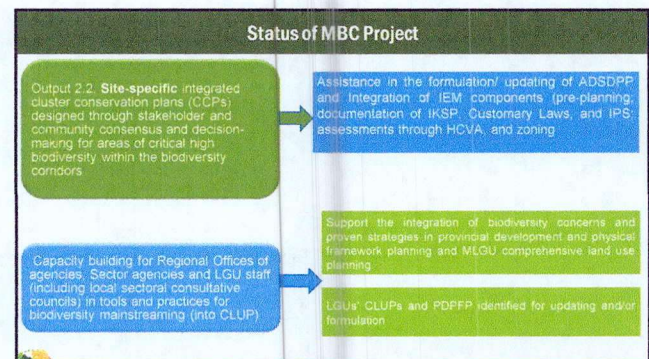
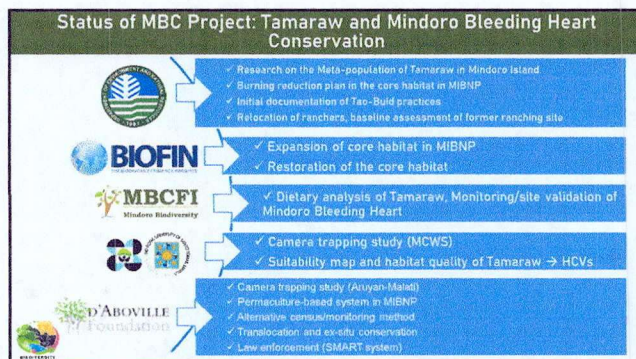
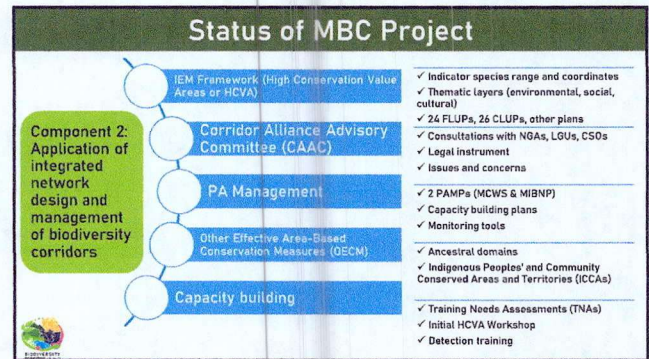
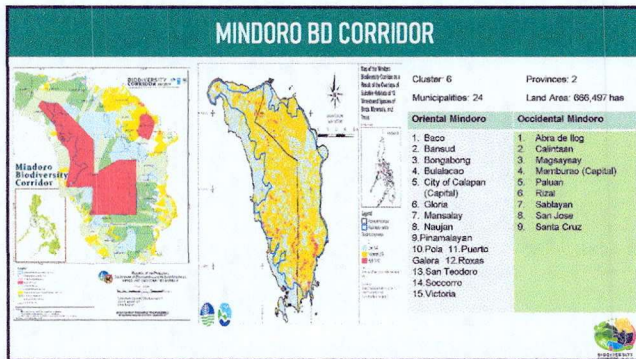
PROGRAM/ACTIVITY/PROJECT	PERFORMANCE INDICATOR	TARGET	BUDGET (000)
For Proclaimed and Legislated PAs			
5. Communication, Education and Public Awareness (CEPA) 1. Preparation of Communication Plan	No. of Communication Plan Prepared	1	270
	No. of Interpretive signs installed	4	16
2. Booklet	No. of CEPA materials developed/produced and distributed/disseminated	80	270
3. Consultation/building awareness with IPs (PA mgt. zones)		6	
5. PAMB Operationalization a. Capacity Building	Capacity building conducted/participated by the PAMB members and PA staff	2	567

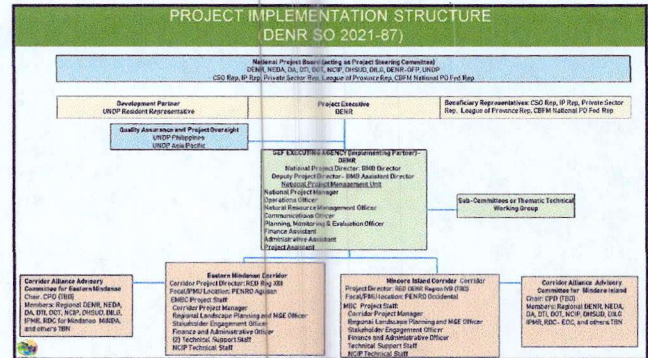
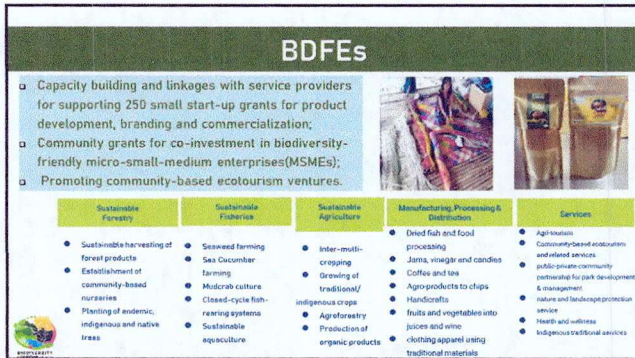
PROGRAM/ACTIVITY/PROJECT	PERFORMANCE INDICATOR	TARGET	BUDGET (000)
For Proclaimed and Legislated PAs			
b. PAMB Meetings	No. of approved Minutes of the Meetings	4	590
	No. of approved PAMB resolutions with minutes of meeting	4	
C. Management Effectiveness Assessment (MEA)	MEA results endorsed to CO thru BMS (no.)	1	Included to PAMB meetings
6. Protected Area Management Office (PAMO) a. Hiring of PAMO Staff	No. of PAMO staff/JO hired (PA Ranger)	8	1,440
	EMS I	1	305
7. Construction of PAMO building	PAMO building constructed and/or rehabilitated		
8. Ecotourism Development Program	No. of ecotourism facilities maintained	4	540

PROGRAM/ACTIVITY/PROJECT	PERFORMANCE INDICATOR	TARGET	BUDGET (000)
For Proclaimed and Legislated PAs			
9. Inventory of tenurial instruments, contracts, agreements, and issuances of permits for resource use within the protected area	Inventory conducted (no.)	1	20
III. Caves and Wetlands Cave evaluation and classification of priority caves	No. of caves assessed with recommended (Kweba ni Guda)	1	225
IV. CONSERVATION OF INLAND WETLAND INSIDE PAs	No. of inland wetlands profiled	1	180
	TOTAL		5,568

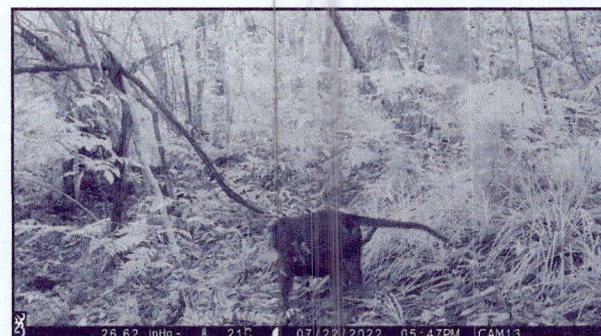
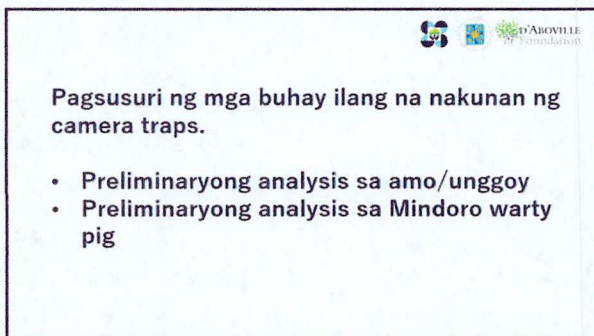
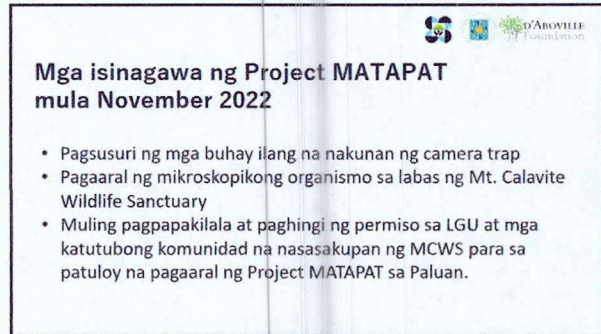
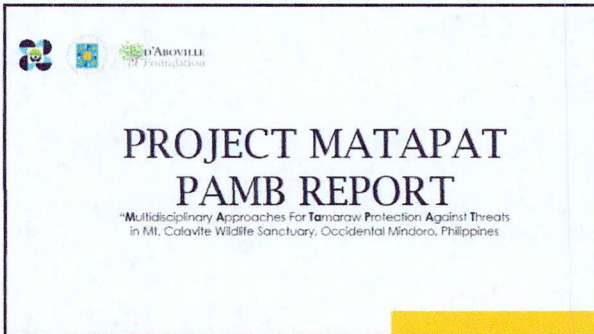
Thank you

ISANG MAKAKALIKASANG ARAW PO!

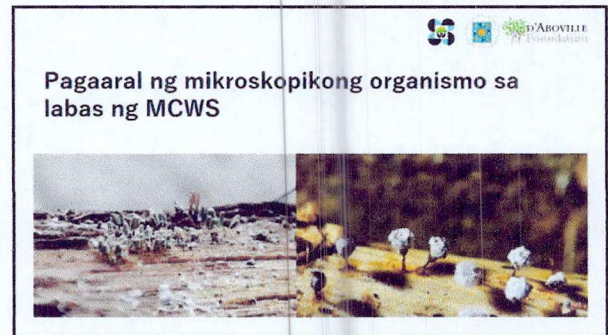

Philippine serpent eagle

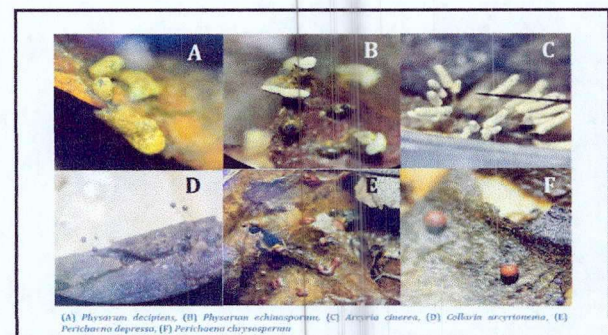
Mindoro hornbill

Pangunahing layunin nito ay idokumento ang iba't ibang mikroskopikong organismo sa bayan ng Paluan at MCWS.

- Ang mga ito ay nakikita sa mga patay na dahon, tangkay at dumi ng hayop
- Dalawang pagaaral palang sa Mindoro ang naisagawa para idokumento ang mga maliliit na organismo

Muling pagpapakilala at paghingi ng permiso sa LGU at mga katutubong komunidad

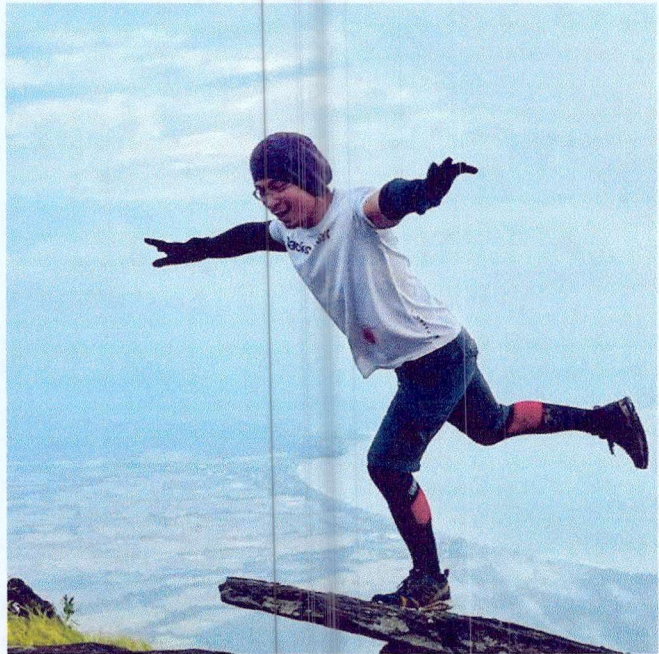
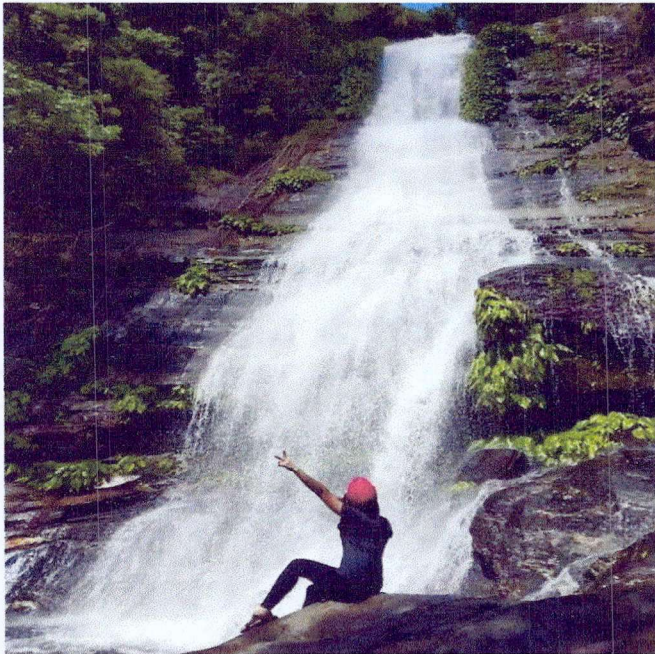

Maraming salamat po!

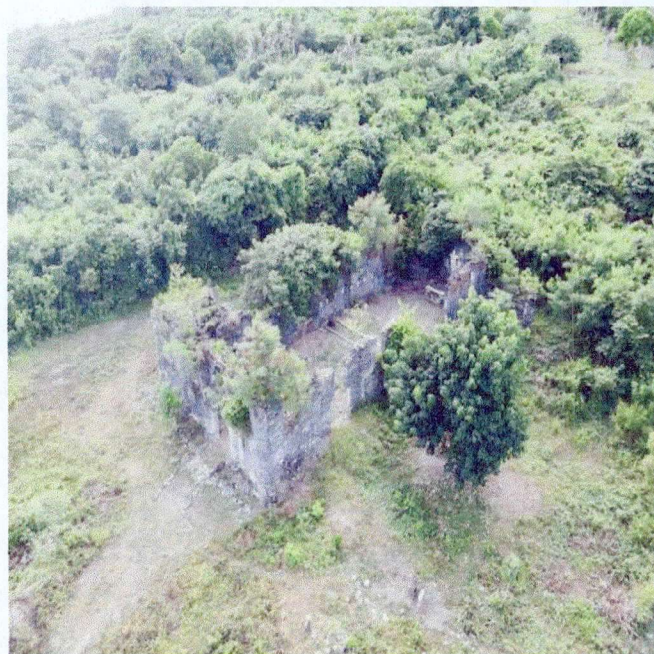
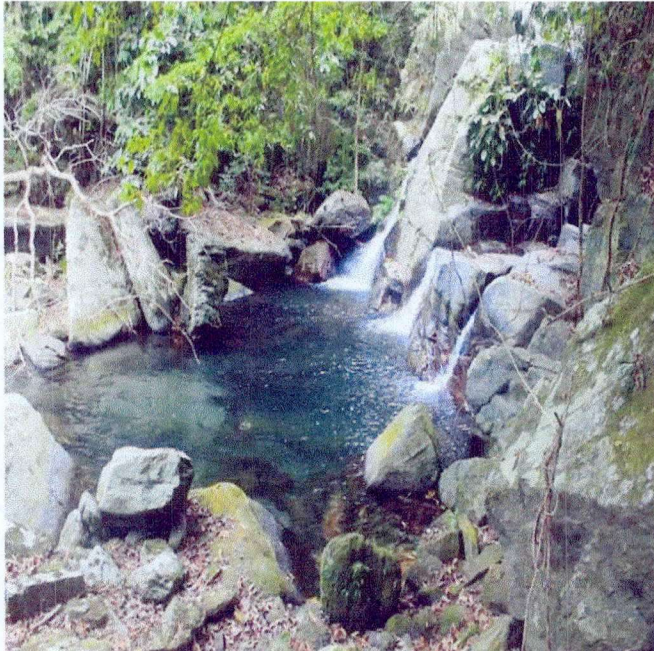
Annex H

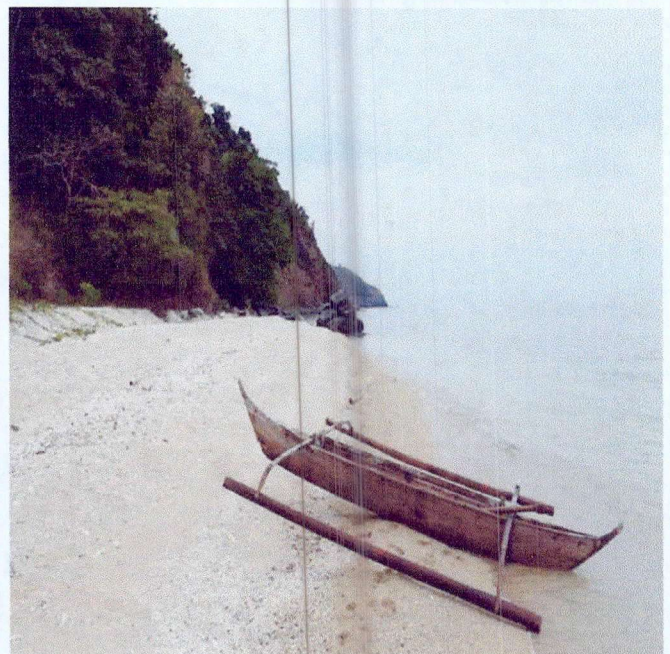
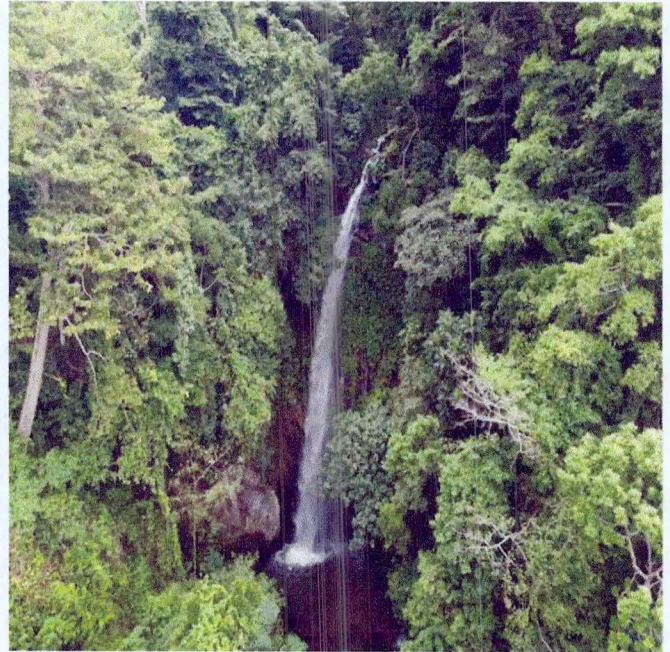
Annex H

Annex H

Annex H

Ablaw Luwas!

5-Day Ridges to Reefs Off-Grid Adventure

PALUAN **GRAND TURISMO**

October 28 - November 1, 2022
PALUAN, OCCIDENTAL MINDORO
In celebration of the Tamaraw Month

Tama sasaray!
THIS IS AN OPEN INVITATION FOR
Nature Lovers, Vloggers
and Adventurers

18 years old and above only

Contents

Acronyms	iv
Figures	v
1 Introduction	1
2 Overview	2
2.1 Scope of application	
2.2 Declaration of policy	
2.3 Guiding principles	
2.4 Definition of terms	
3 Vision and mission statements	6
3.1 Vision	
3.2 Mission	
3.3 Purpose of the manual of operations	
4 MCWS-Protected Area Management Board	7
4.1 Composition	
4.2 Powers and functions of the PAMB	
4.3 Terms of Office of PAMB Members	
4.4 Selection Process for PAMB Members from NGOs, IPs, Academe, and Private Sector	
4.5 Organizational Structure	
4.6 The PAMB Executive Committee and Technical Working Committees and their Functions	
4.7 Grounds for Removal and Suspension from MCWS-PAMB	
5 Functional Relationship between DENR and the PAMB	16
6 Protected Area Management Office and Functions	17
6.1 The Protected Area Management Office	
6.2 Duties and Functions of PASu	
7 MCWS-PAMB Conduct of Meetings	18
7.1 PAMB Regular Meetings	
7.2 PAMB Special Meetings	
7.3 Quorum	
7.4 Agenda of the Meeting	
7.5 Presiding Officer	
7.6 Conduct of the Business/Meeting	

7.7	Preparation and Approval of the Conduct of Meeting and Resolutions	
7.8	Adoption of PAMB Resolutions and Issuance of Clearances	
8	PAMB Procedures Based on its Responsibilities and Functions	21
8.1	Approval of Plans, Programs, and Projects	
8.2	Development of Policies and Guidelines	
8.3	PA Boundary and Management Zones Delineation and Demarcation	
8.4	Ancestral Domains and Customary Rights	
8.5	Recognition of Tenured Migrants, Land Tenure and Conflict Resolution	
8.6	Sustainable Financing	
8.7	Preparation of Protected Area Management Plan and Annual Work and Financial Plan	
8.8	Monitoring and Evaluation	
8.9	Research and Studies	
8.10	PAMB Capacity Building	
8.11	CEPA Program	
8.12	Wildlife Crime Prevention and Law Enforcement	
9	PAMB Official Station	37
10	Funding Sources and Financial Administration	37
11	Review and Updating of the Management Plan	38
12	Review and Updating of the Manual of Operations	39
13	Effectivity	39
Annexes	39

**Mount Calavite Wildlife Sanctuary
Protected Area Management Board
Manual of Operations**

December 2020

Acronyms

CENRO	Community Environment and Natural Resources Officer
DENR	Department of Environment and Natural Resources
GPS	Global Position System
IPAF	Integrated Protected Area Fund
MA	Millenium Assessment
MCWS	Mount Calavite Wildlife Sanctuary
NGO	Non-Government Organization
NIPAS	National Integrated Protected Areas System
PAMB	Protected Area Management Board
PAMO	Protected Area Management Office
PENRO	Provincial Environment and Natural Resources Officer
PO	People's Organization
TWC	Technical Working Committee

Figures

Figure 1. Organizational structure of MCWS-PAMB12

Photo credits:

1 Introduction

The MCWS is one of 94 protected areas established under the Expanded National Integrated Protected Areas System Act of 2018. As early as 1920, MCWS was already declared as a Game Refuge and Bird Sanctuary. In 1992, upon the passage of Republic Act No. 7586 or the National Integrated Protected Area System (NIPAS) Act of 1992, it was listed as an initial component of the Philippine National Protected Areas System. In 2000, it was formally proclaimed as a national park and was renamed as *Mt. Calavite Wildlife Sanctuary* by virtue of Presidential Proclamation No. 292.

The MCWS has a total land area of 18,172.69 hectares and lies in the Municipality of Palauan, which is located in the northern-west tip of the Province of Occidental Mindoro. It is bounded in the north by the Verde Island Passage and on the west and south by the Mindoro Strait and the West Philippine Sea, respectively.

The MCWS supports a rich biodiversity. It forms part of the Greater Mindoro Biogeographic Region. It is classified as one of the Key Biodiversity Areas (KBAs) in the Philippines and is also a recognized Important Bird Area (IBA). The wildlife sanctuary is known to be home to hundreds of species of flora and fauna, with a high percentage of endemism. According to recent studies, MCWS is one of the few remaining areas in the whole province where the critically endangered endemic Tamaraw (*Bubalus mindorensis*) can be found. Other rare, and threatened species in MCWS include the Mindoro Bleeding-heart pigeon (*Gallicolumba platenae*), Spotted Imperial-pigeon (*Ducula carola*), Mindoro Tarictic Hornbill (*Penelopides mindorensis*), and Scarlet-collared Flowerpecker (*Dicaeum retrocinctum*).

MCWS serves as home to groups of Mangyans who consider the protected area as their ancestral land. These indigenous peoples rely on agriculture, fisheries, hunting and forest resources for their livelihood. The protected area is also very valuable because of its watershed services, catering to the Municipality of Paluan with a population of more than 15,000 as of 2010. It is culturally rich, being one of the oldest towns in the province. Recently, the ecotourism potential of the protected area has also drawn attention. MCWS is an ideal mountaineering/ trekking site not only for its scenic view especially at the mountain peak, but also because of its good weather, clean water (rivers and lakes) and fresh air.

This is the first time that a PAMB Manual of Operations will be written for the MCWS.

2.3 Guiding principles

The PAMB as a multi-stakeholder body composed of representatives from different institutions, agencies, academe, indigenous people and civil societies adheres to the following principles, values and norms as standards in the performance and execution of its official duties and responsibilities:

1. **Sustainability** - the PAMB shall uphold the principle of sustainability in all its actions and decisions. It shall endeavor to achieve a balance between ecological integrity, cultural sensitivity and socio-economic development. It shall strive to ensure that implemented activities are not one-offs and can be sustained.
2. **Precautionary Principle**- the PAMB shall exercise caution in taking actions and making decisions. However, in case of threats or serious irreversible damage to the environment or human lives, the lack of full scientific and local knowledge about the situation should not be a cause for delay in the PAMB's decision.
3. **Accountability**- the PAMB shall be accountable to the government and the public for all its actions including the proper management and utilization of protected area fund. The decisions or actions of the PAMB shall be equally responsive to the needs of environmental protection and the welfare of the local communities.
4. **Participation**- As far as practicable, the PAMB shall engage the various stakeholders in the management of the MCWS to ensure ownership and responsible investment.
5. **Transparency** - All information pertaining to the management of the MCWS and the local communities, and documents such as, but not limited to, management plans and financial statements shall be made available to the public upon request. Sharing of IPs/ICCs related information and knowledge shall be only in accordance with customary laws of IPs.
6. **Adherence to Laws and Policies**- the PAMB members are expected to abide by relevant laws and policies governing protected areas and specific rules and regulations to wetland management and should act within the limits of their powers.
7. **Efficiency and Effectiveness**- the PAMB shall ensure financial sustainability of the MCWS through a proper formulation and implementation of the management plan. All revenues generated by the MCWS shall be used solely to contribute to the protection, maintenance, administration, and management of the MCWS.
8. **Commitment to Public Interest**- the PAMB shall extend prompt, courteous and adequate service to the public. The members shall always uphold public interest over personal interest. All government resources and powers of their respective offices must be employed and use efficiency, honesty, and economically, particularly to avoid wastage in public funds and revenues.
9. **Professionalism**- the PAMB shall perform and discharge its duties with the highest degree of excellence, professionalism, intelligence and skill. The members shall perform public service with utmost devotion and dedication to duty.

2 Overview

2.1 Scope of application

Pursuant to the provisions of RA 11038 or the Expanded National Integrated Protected Areas Act of 2008 and DAO 2019-05 or its Implementing Rules and Regulations, the provisions of this Manual of Operations shall apply to the Mount Calavite Wildlife Sanctuary Protected Area Management Board (MCWS PAMB) which membership has been officially appointed by the DENR Secretary.

2.2 Declaration of policy

This Manual of Operations adopts the following policy and policy statements:

1. The MCWS-PAMB shall protect and conserve significant economic, biological, physical and socio-cultural values of the MCWS to sustain human well-being and development into perpetuity for the enjoyment of present and future generations. This shall be pursued by participatory and collaborative management and effective administration of the MCWS to maintain its ecological character and ecosystem services through adopted policies by all stakeholders.
2. Recognizing the important role that indigenous cultural communities play in living harmoniously and sharing living space with wildlife species within their Ancestral Domain and the MCWS, the PAMB shall put special focus on the preservation of indigenous social and political structure and the promotion of traditional knowledge systems and customary laws to be integrated into all structures and plans of the MCWS-PAMB.
3. Land use and natural resource management practices in MCWS should aim to maintain or improve habitats, ecosystem services and cultural values.
4. The potential impacts of climate change in disaster risk reduction should be considered in planning for biodiversity conservation and natural resources management.
5. Research into the ecology of MCWS should be encouraged to better understand and support land use planning and management, law enforcement activities, and Indigenous Knowledge Systems and Practices shall be acknowledged and adopted.
6. Cooperation and incentives among farmers, government authorities, nongovernment organizations, indigenous peoples, academic institutions, churches, international partners, and the general community are essential for effective management.
7. Data-driven planning, adaptive management, and results-based monitoring and evaluation are vital to enhance management performance, understand the wildlife sanctuary dynamics, and achieve meaningful results.

10. ***Fairness and Sincerity***- the PAMB must act with fairness and sincerity and shall not discriminate against anyone and the underprivileged. It shall at all times respect the rights of others, and shall refrain from doing acts contrary to law, good moral, good customs, public order, public policy, public safety and public interest. It shall not dispose or extend undue favour on account of their officers to their relatives whether by consanguinity of affinity.
11. ***Political Neutrality***- the PAMB shall provide service to everyone without unfair discrimination and regardless of party affiliation or preference.

2.4 Definition of terms

1. “Biological diversity” or biodiversity refers to the variability among living organisms from all sources including, inter alia, terrestrial, marine and other aquatic ecosystems and the ecological complexes of which they are part; this includes diversity within species, between species and of ecosystems;
2. “Bioprospecting” refers to the research, collection, and utilization of biological and genetic resources for purposes of applying the knowledge derived therefrom solely for commercial purposes;
3. “Delineation” refers to the actual ground survey of the boundaries of the protected area and their buffer zones and management zones using global positioning system (GPS) or other applicable survey instruments and technologies, with the intention of producing a map of the area.
4. “Demarcation” refers to the establishment of the boundaries of protected areas and their buffer zones using visible markers, monuments, buoys in case of marine areas, and known natural features and landmarks, among others, as a result of actual ground delineation.
5. “Endemic species” refers to the species or subspecies of flora and fauna which are naturally occurring and found within specific areas in the country;
6. “Ecosystem service” as defined by the Millennium Assessment (MA), ecosystem services are “the benefits people obtain from ecosystems. These include provisioning services such as food and water; regulating services such as regulation of floods, drought, land degradation, and disease; supporting services such as soil formation and nutrient cycling; and cultural services such as recreational, spiritual, religious, and other nonmaterial benefits.”
7. “Governance” refers to interactions among structures, processes and traditions that determine how power and responsibilities are exercised, how decisions are taken and how citizens or other stakeholders have their say;
8. “Hunting” refers to the killing or catching of wild fauna for food and recreational purposes, with the use of weapons, such as guns, bow and arrow, spears, traps and snares, and the like;
9. “Indigenous Cultural Community” refers to a group of people sharing common bonds of language, customs, traditions and other distinctive cultural traits and who have since time immemorial, occupied, possessed and utilized a territory;
10. “Integrated Protected Area Fund (IPAF)” refers to the special account established for the purpose of financing projects of the NIPAS and individual protected areas;

11. "Invasive alien species" refers to species introduced deliberately or unintentionally outside their natural habitats where they have the ability to establish themselves, invade, outcompete native species, and take over the new environment;
12. "Multiple use zone" refers to the area where settlement, traditional and sustainable land use including agriculture, agroforestry, extraction activities, and income-generating or livelihood activities may be allowed to the extent prescribed in the protected area management plan;
13. "National Integrated Protected Areas System (NIPAS)" refers to the classification and administration of all designated protected areas to maintain ecological processes and life-support systems, to preserve genetic diversity, to ensure sustainable use of resources found therein, and to maintain their natural conditions to the greatest extent possible;
14. "National Park" refers to the lands of the public domain classified as such in the Constitution which include all areas under the NIPAS pursuant to this Act, primarily designated for the conservation of native plants and animals, their associated habitats and cultural diversity;
15. "Protected Area" refers to identified portions of land and water set aside by reason of their unique physical and biological significance, managed to enhance biologically, genetically and ecologically diverse and protected against destructive human exploitation;
16. "Special Account in the General Fund (SAGF)" refers to the trust fund deposited in the national treasury representing the twenty-five percent (25%) of the revenues generated from the operation of the protected area and earmarked to support the NIPAS;
17. "Strict Protection Zone" pertains to the management zones of protected areas consisting of natural areas with high biodiversity value closed to all human activities except for scientific studies and/or ceremonial or religious use by the ICCs/IPs. It may include habitats of threatened species, or degraded areas that have been designated for restoration and subsequent protection, even if these areas are still in various stages of regeneration;
18. "Tenured migrants" refers to protected area occupants who have been actually, continuously, and presently occupying a portion of the protected area for five (5) years before the proclamation or law establishing the protected area, and are solely dependent therein for subsistence;
19. "Threatened species" refers to species or subspecies considered critically endangered, vulnerable, or other accepted categories of wildlife whose population is at risk of extinction;
20. "Wildlife" refers to the wild forms and varieties of flora and fauna, in all development stages, including those which are in captivity or are being bred, or propagated; and
21. "Wildlife Sanctuary" comprises an area which assures the natural conditions necessary to protect nationally significant species, groups of species, biotic communities or physical features of the environment where these may require specific human manipulations for their perpetuation;

3 Vision and mission statements

3.1 Vision

“A protected area wherein biodiversity is valued, conserved and protected and ecosystems are resilient and functional, achieved through the collective effort of empowered indigenous peoples and local communities led by well-informed protected area managers”

3.2 Mission

The MCWS-PAMB mission is to formulate policies, review and endorse relevant management initiatives, and oversee the overall management of MCWS to achieve sustainable results by taking into consideration the diverse perspectives of stakeholders represented in the PAMB.

3.3 Purpose of the manual of operations

Effective management of the Protected Area starts with a fully functioning PAMB and having a clear Manual of Operations. If Protected Areas were to perform their expected role in contributing to achievement of conservation and their ecosystem services objectives, the PAMB have to be actively engaging with stakeholders, communities, and performing as a multi-stakeholder body.

The performance of the PAMB hinges on the knowledge of its members about relevant laws, policies and procedures governing PA management. The Manual of Operations will guide the conduct of the PAMB's affairs. The PAMB members has to be properly oriented about the nature, scope and limitations of their roles, functions and responsibilities as approving authorities, decision makers, accountable persons, and managers of PAs.

As decision-makers that are primarily responsible for formulating strategies and assessing results and working in an inter-agency/multi-sectoral management system, the PAMB needs to delegate authorities to address sectoral concerns by committees or task forces that shall be within the PAMB membership or if needed experts from the stakeholders which are not appointed PAMB members.

If necessary the PAMB shall endorse the deputization LGU and IP groups to manage certain portion of MCWS within their political boundaries and ancestral domains. Such teams needs to be organized and environmentally trained.

Likewise, organized and strongly empowered environmentally trained IPs and other on-site stakeholders' groups can be allocated with certain areas to manage within their respective territorial domains.

On top of the Manual of Operations, a variety of instruments can be used to govern and manage the MCWS: International law, conventions, standards and best practices for conservation in general and protected areas in particular, especially international conventions that have been nationally ratified;

- 1) National legislation, policies, strategies, agreements and plans— ranging from the national constitution to sector-specific legislation; and from accepted customary law to established conservation goals relating to protected areas;
- 2) Formal management plans and regulations e.g., for establishing priorities and a zoning system, timing the use of a resource, opening or closing access to an area, and allowing or disallowing a particular activity or technology, and agreements such as legally binding memoranda of understanding;
- 3) Customary and local rules and plans, including traditional systems of resource access and use regulated by local institutions and depending on local knowledge and skills;
- 4) Technical and other forms of advice on what kind of decisions might be effective, desirable, proper, feasible, cost-effective, etc., including through advisory committees and taskforces; and
- 5) Social incentives and disincentives, such as social recognition and esteem, awards and rewards (e.g., for environmental stewardship actions), ostracism for destructive or careless behavior, etc.

4 MCWS-Protected Area Management Board

4.1 Composition

Pursuant to the ENIPAS Act of 2018, the MCWS-PAMB is composed of the following:

1. DENR Regional Director, as Chairperson;
2. Governor of Occidental Mindoro or his/her duly designated representative;
3. Representative of the Lone District of Mindoro or his/her duly designated representative;
4. Mayor of the Municipality of Paluan or his/her duly designated representative;
5. Barangay Captains of the following barangays: Harrison, Mananao, Alipaoy;
6. Regional Director of the Department of Agriculture (DA);
7. Regional Director of National Economic Development Authority (NEDA);
8. Regional Director of Department of Science and Technology (DOST);
9. Regional Director of Philippine National Police (PNP);
10. Regional Director of Department of National Defense (DND);

11. Three (3) representatives from either NGO or PO per Section 11(h) of RA 11038;
12. Three (3) representatives of IPs: Tribal Leaders of barangay Harrison, Alipaoy, and Mananao;
13. One (1) representative from an academic institution;
14. One (1) Representative of the private sector.

Comment[af1](Done): Representative of an NGO (currently Mindoro Biodiversity Conservation Foundation, Inc)

The Regional Directors of DA, NEDA, and DND may also designate their representatives to the PAMB with *voting power* per Rule 11.1 of DAO 2019 – 05. The undersigned, Regional Directors of DOST and PNP, and barangay chairs may designate their representative to the PAMB but with *no voting power*.

Comment[af2](Done): Only the above members of the MCWS-PAMB have voting powers. Representatives from other government agencies and relevant NGOs maybe invited to PAMB meetings as resource persons with no voting powers

The PAMB members present during a meeting may elect a “*presiding officer*” per BMB Technical Bulletin 2017-04 as the undersigned remains the Chair of the PAMB.

Comment[af3](Done): In the absence of the DENR Regional Director, PAMB members present during a meeting may elect the chair during a PAMB regular meeting.

At least 40% of the PAMB members shall be women, pursuant to Republic Act No. 9710 or the “The Magna Carta of Women.”

The members of the PAMB shall serve without compensation except for the actual and necessary traveling and subsistence expenses incurred in the performance of their duties, either in their attendance in meetings of the PAMB or in connection with official business authorized through a resolution of the PAMB.

4.2 Powers and functions of the PAMB

The MCWS-PAMB have the following powers and functions:

1. Oversee the management of the protected area;
2. Approve policies, plans and programs, proposals, agreements, and other related documents for the management of the protected area;
3. Approve the management plan of the protected area and ensure its harmonization and integration with the ADSDPP, land use plan and other development plans, public and private, and its implementation;
4. Adopt a manual of operations to include rules of procedures in the conduct of business, and the creation of committees and their respective terms of reference;
5. Recommend the deputation of appropriate agencies and individuals for the enforcement of laws, rules and regulations governing the management of the protected area;
6. Allocate financial resources for the implementation of the management plan and manage the Protected Area Retention Income Account and other funds in accordance with the accounting and budgeting rules and regulations;
7. Set fees and charges in accordance with existing guidelines;
8. Issue rules and regulations for the resolution of conflicts through appropriate and effective means;

9. Recommend appropriate policy changes to the DENR and other government authorities;
10. Monitor and assess the performance of the Protected Area Superintendent (PASu) and other protected area personnel and compliance of partners with the terms and conditions of any undertaking, contract or agreement;
11. Recommend from among a shortlist of qualified candidates, the designation or appointment of the PASu;
12. Assess the effectiveness of the management of the protected area.

4.3 Terms of Office of PAMB Members

1. The ex-officio members of the MCWS-PAMB (members 1 to 10; see Section 3.1) shall serve for the duration of their respective elective or appointive positions;
2. PAMB members 11 to 14 (see Section 3.1) shall be appointed by the DENR Secretary after the conduct of a transparent and fair selection process. They shall serve a term of three years and may be appointed for another term.
3. The Regional Director of the DENR shall ensure that the relevant members of the PAMB are duly appointed by the DENR Secretary.
4. The representatives of ex-officio members (members 2 – 4, see Section 4.1) shall be appointed by the DENR Secretary per Rule 11.9 of DAO 2019-05.

Comment[af4](Done): Added clause per comment of Regional Office.

4.4 Selection Process for PAMB Members from NGOs, IPs, Academe, and Private Sector

1. The application of and selection of NGOs and POs shall be in accordance with Rule 11.4 of the IRR of the ENIPAS Act of 2018:
 - a. The PENRO shall post a call for applications at its office premises, DENR Regional Office, DENR Regional Office website and as applicable through traditional and social media.
 - b. The call for applications shall clearly indicate the requirements, procedures, and the thirty (30) day deadline for submission.
 - c. Within thirty (30) calendar days from the posting of the call for applications, interested NGOs or POs, that have been in existence for at least five (5) years and possess a track record in or related to environmental conservation and protected area management, shall submit the following documents to the PENRO:
 - i. Letter of application
 - ii. Board Resolution signifying intent to be accredited for the purpose of representation in the PAMB;
 - iii. Certificate of accreditation from the *Sangguniang Panlalawigan*;

- iv. Certificate of good community standing or endorsement from any two of the following: 1] the Paluan LGU; 2] local leaders; 3] head of local religious organizations; and 4] other network organizations;
 - v. Accomplished NGO/PO Data Sheet with Organizational Structure;
 - vi. Registration with the Securities and Exchange Commission, Cooperative Development Authority, or Department of Labor and Employment (DOLE); and
 - vii. Financial statement for the past year duly signed by the Executive Officers of the organization and duly notarized, and indicating the organization's source of funds.
- d. The PENRO shall determine the completeness and sufficiency of the applications and issue a Certificate of Accreditation to each applicant that satisfies the aforementioned requirements. Within fifteen (15) calendar days from the deadline of submission of applications, the PENRO shall forward the application documents of all accredited applicants to the PAMB Chairperson.
 - e. Upon receipt of the application documents of accredited NGOs/POs, the PAMB shall assess the applicants based on the following criteria:
 - i. Area(s) of operation;
 - ii. Length and extent of service in biodiversity conservation, environmental management, and other related fields;
 - iii. Track record and impact of relevant projects and activities; and
 - iv. Integrity and commitment to environmental and social issues.
 - f. The PAMB shall prioritize locally-based NGOs/POs.
2. The application of and selection of IP representatives shall be in accordance with Rule 11.5 of the IRR of the ENIPAS Act of 2018. There shall be at least one (1) but not more than three (3) representatives from different ICCs/IPs present in the area and recognized by the NCIP.
- a. The CENRO shall post a call for applications at its office premises, the DENR Regional Office, the DENR Regional Office website, and as applicable through traditional and social media.
 - b. The call for applications shall clearly indicate the requirements, procedures, and the sixty (60) day deadline for submission,
 - c. Within sixty (60) calendar days from the posting of the Call for Applications, each ICC/IP within the protected area shall submit to the CENRO, the names of their chosen representatives validated by the NCIP. The selection shall be in accordance with the customary laws, practices, and traditional organization structure of the ICCs/IPs.
 - d. Within five (5) days from the receipt of applications, the CENRO shall forward the names of the representatives, through channels, to the Secretary.

3. The application of and selection of a representative from an academic institution shall be in accordance with Rule 11.6 of the IRR of the ENIPAS Act of 2018,
 - a. The PENRO shall post a call for applications at its office premises, the DENR Regional Office, on the DENR Regional Office website, and as applicable, through traditional and social media.
 - b. The call for applications shall clearly indicate the requirements, procedures, and the thirty (30) day deadline for submission.
 - c. Within thirty (30) calendar days from the posting of the call for applications, interested members of the academe, who have track record in or related to protected area management, shall submit the following:
 - i. The applicant's curriculum vitae;
 - ii. A letter of intent that indicates the applicant's contributions to protected area management; and
 - iii. Endorsement from the head of the university or college.
 - d. Within five (5) calendar days from receipt of applications, the PENRO shall forward the application documents, through channels, to the Secretary.
4. The application of and selection of a representative from the private sector shall be in accordance with Rule 11.7 of the IRR of the ENIPAS Act of 2018.
 - a. The CENRO shall post a call for applications at its office premises, the DENR Regional Office, on the DENR Regional Office website, and as applicable, through traditional and social media.
 - b. The call for applications shall clearly indicate the requirements, procedures, and the thirty (30) day deadline for submission.
 - c. Within thirty (30) calendar days from the posting of the call for applications, interested members of the private sector, who have a track record in or related to protected area management, shall submit the following:
 - i. The applicant's curriculum vitae;
 - ii. A letter of intent that indicates the applicant's contributions to protected area management; and
 - iii. Any two (2) of the following documents: 1] certificate of good standing from the head of local religious organizations, or other network organizations; 2] endorsement from the LGU of Paluan, local leaders, or any ex-officio member of the PAMB; or 3] NBI clearance.
 - d. The applicant must submit an affidavit declaring that he/she is not a member of any political party and not affiliated within the fourth degree of consanguinity or affinity with the endorsing entity and other members of the PAMB.
 - e. The application may be in English or Filipino.

- f. The CENRO shall evaluate the applications based on the satisfaction of prescribed qualifications. Within fifteen (15) calendar days from the end of the application period, the CENRO shall submit the documents of qualified applicants to the PAMB Chairperson, who shall submit a shortlist of qualified applicants to the Secretary, within twenty (20) calendar days from the receipt of documents from the CENRO.

4.5 Organizational Structure

The organizational structure of the PAMB is shown in Figure 1 below.

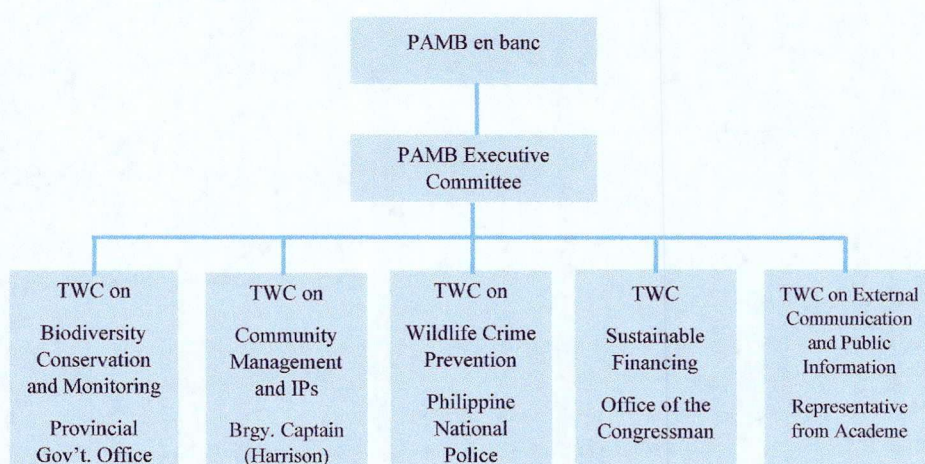

Figure 1. Organizational structure of MCWS-PAMB

Comment[af5](Done): Biodiversity - Engr. Dantis;
Community Mgt. - Brgy. Capt. Toriana; Wildlife Crime -
P.Cpt. Utara, Jr.; Sustainable Financing - SB Villar;
Extended Communication - Dr. Caponpon

4.6 The PAMB Executive Committee and Technical Working Committees and their Functions

1. The MCWS-PAMB shall have the following committees:
 - a) Executive Committee;
 - b) Technical Working Committee on Biodiversity Conservation and Monitoring;
 - c) Technical Working Committee on Community Management and IPs;
 - d) Technical Working Committee on Wildlife Crime Prevention;
 - e) Technical Working Committee on Sustainable Financing; and
 - f) Technical Working Committee on External Communication and Public Information

2. The Executive Committee shall be headed the PAMB Chair and the chairs of the technical working committees.
3. The members of the technical working committees shall be determined during regular PAMB meetings through a voluntary selection process. Those who volunteered shall choose among themselves their committee chair.
4. The duties and functions of the Executive Committee are the following:
 - a) Conduct detailed review of the PA management plan and endorse this to the PAMB en banc for adoption;
 - b) Review, recommend for approval the annual work and financial plan;
 - c) Establish criteria and recommend fees and charges for use of protected area resources in accordance with NIPAS guidelines for protected areas to PAMB en banc to be adopted and endorsed to the DENR Secretary;
 - d) Oversee the PAMB-PAMO operations and PAMB Technical Working Committees that would include regular periodic monitoring and evaluation;
 - e) Draft policies and guidelines relevant to effective management of the MCWS and endorse this to the PAMB en banc for adoption;
 - f) Review and recommend for approval proposed programs, projects and activities to be implemented by other stakeholders of MCWS which are within the scope and coverage of the PAMP, including endorsement to the DENR Regional Office for the issuance of Gratuitous Permit for any scientific surveys and studies;
 - g) Review and recommend the adoption of any agreement between the PAMB and other stakeholders on any program, project or activity to be implemented in MCWS; and
 - h) Perform other functions authorized through a resolution of the PAMB.
5. The duties and functions of the Technical Working Committee on Biodiversity Conservation and Monitoring are the following:
 - a) Identify studies/research activities that are necessary to provide information for the management planning and monitoring of status of resources;
 - b) Prepare and recommend actions needed to address the findings of the studies in terms of policies and programs and inclusion in the management plan;
 - c) Facilitate and coordinate the establishment of linkage with research institutions, academe and organizations to carry out relevant studies and research activities needed for effective PA management;
 - d) Conduct regular reviews of BMS and patrol reports, consolidate these into an annual report on the status of biodiversity, and make recommendations to PAMB, LGUs, and concerned stakeholders;
 - e) Prepare and recommend policy guidelines on allowable resources uses within the PA.
 - f) Formulate policies and guidelines on the practical and technical aspects of conservation management for plants, animals, ecosystems, habitats and landscapes, including the

restoration and rehabilitation of degraded sites and control and eradication of invasive species within the PA; and

- g) Review, evaluate, and recommend proposals for developments like the construction of visitor facilities, trails and roads, water system within the PA.
6. The duties and functions of the Technical Working Committee on Community Management and IPs are the following:
- a) Monitor the completion of Survey and Registration of Protected Area Occupants and awarding of Protected Area Community-Based Resources Management Agreement (PACBRMA);
 - b) Review reports, studies, research findings, maps, and inventory of resources that can be sustainably utilized, allowable volume of utilization of each resource and how the resources can be sustainably harvested;
 - c) Coordinate the formulation of the Community Resource Management Plan (CRMP), monitor compliance in its implementation, and review and recommend approval of updated CRMP;
 - d) Facilitate the establishment of ICCAs as identified by ICCs within the Ancestral Domain that shares boundaries with the protected area;
 - e) Facilitate the process for the resolution of conflicts and disputes among IPs;
 - f) Oversee the implementation of customary laws of ICCs/IPs and the creation of IP Council on customary laws to deal with unlawful acts committed by IPs;
 - g) Develop and recommend training and capacity building for IPs for the conservation of MCWS;
 - h) Assist in the harmonization of the ADSDPP and ICCA plans with the PAMP;
7. The duties and functions of the Technical Working Committee on Law Enforcement are the following:
- a) Formulate a strategy and a plan for preventing wildlife crime prevention;
 - b) Review the threats and sources of threats to biodiversity resources and ecosystems of the PA as well as location of exits, entry, and routes to the PA;
 - c) Review the policies and regulations on acceptable/allowable activities in the PA including gathering of non-timber forest products, pasture land ownership, farming activities, etc. inside and around the PA;
 - d) Facilitate the establishment of coordinating mechanisms with local communities to prevent illegal activities, dealing with violators, seizure or confiscation and preservation of evidence;
 - e) Facilitate the establishment of coordinating mechanism with law enforcement and regulating agencies such as the police, military, and members of the judiciary;
 - f) Coordinate the deputation of community forest guards and Wildlife Enforcement Officers including their training and subsequent deployment; and

- g) Monitor the implementation of regular patrols, review the process of patrol planning and regular meeting of rangers to evaluate and discuss patrol data using the SMART software; and
 - h) Monitor and guide the activities of the Deputized Environment and Natural Resources Officers, Volunteers and other stakeholders.
8. The duties and functions of the Technical Working Committee on Sustainable Financing are the following:
- a) Review the PA Management Plan and prepare estimates of medium-term and long-term financing requirements;
 - b) Identify possible sources of PA financing, the requirements for access and utilization of the funds and mechanism to incorporate such financial resources into the Integrated Protected Area Fund (IPAF) of the protected area;
 - c) Formulate a PA Financing and Plan and obtain approval from the PAMB;
 - d) Coordinate and facilitate the development of information materials and packages for the potential partners/funding institutions to promote the significance of funding in order to manage the protected area;
 - e) Monitor and report on the establishment and operations of biodiversity-friendly enterprises;
 - f) **Lead in the preparation/updating of the Ecotourism Plan, ensuring that such is consistent with the PAMP;**
 - g) Review and propose policies and guidelines to ensure that all visitor and ecotourism related facilities such as roads, trails, and path walks, viewing decks, camping grounds, picnic areas, tree houses, shed houses, water system for the safety and comfort of the visitors are in accordance with the PAMP and Ecotourism Plan;
 - h) Review and recommend protected area entrance fees and other fees imposed inside the protected area within each LGU entrance site;
 - i) Coordinate and review the visitor management program to ensure the inclusion of measures for prevention, reduction, or mitigation of visitor impact on the protected area;
 - j) Review and monitor information materials on every recreation activity to ensure that they incorporate the safety and security of the visitors.
9. The duties and functions of the Technical Working Committee on on External Communication and Public Information are the following:
- a) Review reports, studies and research findings as to the goals and objectives, messages and themes; identify target groups, specify appropriate media for nature interpretation;
 - b) Reviewe plan and design interpretive information exhibits/signs such as panels, educational and interactive displays and the use and application of a wide range of interpretive media/materials/techniques;
 - c) Prepare a Nature Interpretatin Plan of the protected area;

Comment[af6](Done): added the word updating since MCWS has an existing Ecotourism Mgt. Plan

- d) Review and monitor the implementation of Nature Interpretation Program, including training of visitors/ tourist guides of the protected area;
- e) Formulate a Public Awareness, Communication and Education Plan and Program for the PA;
- f) Coordinate with media, Department of Education (DepEd), academic institutions and other organizations in securing support for the implementation of the Public Awareness, Communication and Education Program.

4.7 Grounds for Removal and Suspension from MCWS-PAMB

A member of the MCWS-PAMB may be removed for any of the following grounds:

- 1. More than three (3) consecutive unexcused absences from regular meetings of the management board;
- 2. Commissioned of acts prejudicial to the management of the protected area as embodied in the Prohibited Acts found in Section 20 of the ENIPAS Act of 2018 and other existing rules and regulations governing protected areas;
- 3. Disassociation from the office or organization being represented;
- 4. Termination of relationship with the office or organization being represented; Or
- 5. Conviction by final judgment of any criminal act.

Comment[af7](Done): "of the IRR"

5 Functional Relationship between DENR and the PAMB

The DENR exercises overall control and administration of the NIPAS at the national level, while the PAMB exercises management prerogatives at the site level consistent with existing laws, rules and regulations. This decentralization and participatory decision-making are in accordance with the policy statement in the ENIPAS Act of 2018 that the effective administration of protected areas is possible only through cooperation among the national government, local governments and concerned private organizations. The IRR of the ENIPAS Act of 2018 clearly illustrates the site-specific functions of the PAMB, which to a certain extent are delegated authorities of the DENR Secretary.

The RED shall review the decisions of the PAMB, in his/her capacity as DENR Officer; to ensure that these are consistent with relevant laws, rules and regulations. The RED shall record his/her recommendations to the Secretary, through the BMB, on all decisions or resolutions made by the Board.

All PAMB decisions are subject to the DENR Secretary's power to review all plans and proposals for the management of the protected areas. The DENR Secretary shall ensure that the PAMB's decisions and actions are in accordance with the PA Management Plan, the ENIPAS Act of 2018 and its Implementing Rules and Regulations, and other relevant rules and

regulations. He/she shall reverse or modify a decision of the PAMB only on grounds that same violates existing laws, rules and regulations, or is inconsistent with the management plan.

6 Protected Area Management Office and Functions

6.1 The Protected Area Management Office

The MCWS Protected Area Management Office (PAMO) shall be responsible for the day-to-day supervision of the management, protection and administration the protected area. The PAMP shall be headed by the PASu. Apart from the PASu, the PAMO shall be composed of a sufficient number of staff (30 staff for the size of the MCWS; ie 18 rangers at a ratio of 1 ranger per 1,000 ha and 12 PAMO technical staff) with plantilla positions.

6.2 Duties and Functions of PASu

The PASu shall be primarily accountable to the PAMB and the DENR for the management and operation of the protected area. The PASu shall have the following duties and responsibilities:

1. Lead the preparation of the management plan in consultation with the stakeholders including the annual work and financial plan and ensure its implementation;
2. Ensure the integration of the protected area management plan, programs, projects, and policies with relevant national and LGUs' plans and programs;
3. Provide secretarial services to the PAMB and its committees and ensure the availability of relevant and timely information for decision-making;
4. Formulate and recommend to the PAMB proposed policies, rules, regulations, and programs;
5. Establish, operate, and maintain a database management system which shall be an important basis for decision-making;
6. Enforce the laws, rules and regulations relevant to the protected area, commence and institute administrative and legal actions in collaboration with other government agencies or organizations, and assist in the prosecution of offenses committed in violation of the ENIPAS Act of 2018;
7. Monitor, evaluate, and report the implementation of management activities of the protected area;
8. Request for and receive technical assistance, support or advice from any agency or instrumentality of the government as well as academic institutions, NGOs, private sector as may be necessary for the effective management, protection and administration of the protected area;
9. Issue permits and clearances for activities that implement the management plan and other permitted activities in accordance with the terms, conditions and criteria established by the PAMB. Provided, That all permits for extraction activities, including collection for research

purposes, shall also continue to be issued by relevant authorities, subject to prior clearance from the PAMB through the PASu, in accordance with the specific acts to be covered.

Comment[af8](Done): Added 3 items from section 11-B of RA 11038 as per comment of the Regional Office

10. Collect and/or receive pertinent fees, charges, donations, and other income for the protected area: Provided, That such fees, charges, donations, and other income collected/received shall be reported regularly to the PAMB and the DENR in accordance with existing guidelines;
11. Prepare and recommend to the PAMB approval of the annual work and financial plans of the protected area based on the management plan; and
12. Perform other functions as the PAMB and the DENR may assign.

7 MCWS-PAMB Conduct of Meetings

7.1 PAMB Regular Meetings

The MCWS-PAMB en-banc shall convene for its regular meeting at least four times a year while the Executive Committee and the Technical Working Committees shall meet as often as the need arises. Through a resolution, the PAMB shall fix the date, time and venue for regular meetings and such resolution shall be added to this Manual of Operations as Annex. The PASu shall send notice of regular meeting, signed by the PAMB Chairperson, to all PAMB members at least 7 working days prior to the scheduled meeting. The notice of the regular meeting shall contain the date, time, venue, provisional agenda and pertinent documents, such as minutes of the previous meeting.

7.2 PAMB Special Meetings

The PAMB Chair may convene special meetings in case there is a need to resolve urgent concerns. The PASu shall send notice of special meeting, signed by the PAMB Chairperson, allowing sufficient time for the members to attend.

The PASu may also request for a special meeting, which shall be approved by the PAMB Chairman. The request should be made in writing, stating the proposed agenda and the reason or justification why it is necessary to hold such special meeting. The PASu shall send notice of special meeting, signed by the PAMB Chairperson, to all PAMB members at least 5 working days prior to the scheduled meeting. The notice of the special meeting shall contain the date, time, venue, provisional agenda and pertinent documents.

7.3 Quorum

1. Based on Rule 11.13 of the IRR of the ENIPAS Act of 2018, the quorum for the MCWS-PAMB shall consist of a majority representing fifty percent (50% plus one (1) of all the PAMB members.

2. Online participation in PAMB en banc meetings: Online participation in PAMB en banc meetings is not encouraged, but online participation is allowed/accepted and is recorded as part of the quorum; the PAMB member can participate in the discussions and can vote.

Comment[af9](Done): deliberate with the PAMB

7.4 Agenda of the Meeting

The PASu, based on pressing issues and concerns of the protected area, shall recommend the provisional agenda of the meeting to the Chair, who in return shall instruct the PASu to prepare a notice of meeting to all appointed PAMB members. The PASu shall review the minutes of the previous meetings and identify concerns that require follow up actions from the PAMB and propose them to be included in the agenda. The PASu may also include in the agenda, actions undertaken out of concerns presented in the previous meeting and updates from the Technical Working Committees.

The Chair shall also include in the agenda the regular update on the status, issues and concerns of the protected area, since the previous meeting was held. The updates may include reports of the PASu related to biodiversity monitoring, protection and law enforcement, community affairs and other concerns.

Any member of the PAMB may further propose other agenda, to the regular meeting, which shall be written and communicated to the PASu in advance or presented during the meeting proper. The Chair shall present the provisional agenda for approval, through a motion and duly seconded, during the meeting.

The calendar of business for regular PAMB meetings are as follows:

1. Approval of the provisional agenda
2. Reading and approval of the minutes and matters arising from the previous meeting
3. Specific agenda items for discussion
4. Status of existing programs (i.e. annual WFP viz 5-year implementation plan) and projects
5. Technical Working Committee Reports, as applicable
6. Assessment of facilitating and hindering factors in achieving results
7. Other Matters

7.5 Presiding Officer

The concerned DENR RD, as Chair of the PAMB shall preside during PAMB meetings. In the absence of the DENR RD during the meetings, the members by highest number of votes of those in attendance, shall choose from among themselves a Presiding Officer. Only voting appointed PAMB members shall be voted as Presiding Officer.

7.6 Conduct of the Business/Meeting

Prior to call to order by the Presiding Officer, the PASu and his/her staff shall set up a secretariat table for registration of the attendees. The PASu shall prepare a registration or attendance sheet, and be filled in by the attendees, duly classifying the PAMB members and those invited as resource persons. The attendance sheet would include the (a) name; (b) institution represented; (c) position title; (d) updated contact details; (e) gender; and (f) signature. Prior to the meeting, the PASu shall also prepare a kit for distribution to PAMB members. The kit shall include (a) list of provisional agenda; (b) minutes of the previous meeting (if minutes of the meeting were not enclosed to the notice of meeting earlier sent); and (c) documents relevant to the agenda. The Presiding Officer shall call the meeting to order and determine, through a roll call of all those in attendance, and announce the presence of a quorum.

The Presiding Officer shall present the provisional agenda for the meeting, which shall be adopted by a motion and duly seconded.

The PASu shall ensure that the attendance of members is properly documented.

7.7 Preparation and Approval of the Conduct of Meeting and Resolutions

The PAMO shall keep the minutes of the proceedings, which shall include a concise, brief and exact account of the business transacted and actions taken during the meeting. The minutes must clearly indicate the following:

1. Nature of the meeting, whether regular or special, and if special, a copy of the call for such meeting;
2. Date, time, and place of the meeting;
3. Names of members present and absent, including the organization represented;
4. Whether the minutes of the previous meetings were read and approved, citing corrections, if any;
5. Every resolution in full, if the resolution was approved unanimously, a brief statement of the minority opinion;
6. Nominal voting; and
7. Time of adjournment.

The minutes of every meeting shall be read and approved by a majority of the PAMB members present at the meeting at which they are read, and if necessary corrected by the same vote or by general consent. The reading of the minutes shall not be interrupted or suspended except by unanimous consent of the body.

The minutes of meeting shall be prepared by the PASu and approved by the PAMB Chair. In case the PAMB Chair is not the Presiding Officer, minutes of meeting shall be approved by the Presiding Officer and affirmed by the PAMB Chair.

All decisions of the PAMB shall be duly documented as PAMB Resolutions passed by PAMB members.

Copy of the minutes of PAMB meetings and resolutions shall be submitted to the DENR RD within seven (7) working days after the meeting and be furnished to the BMB promptly.

The minutes of the meeting shall be approved by the chair if presided by the undersigned of affirmed if not presided by the undersigned per TB 2017-04. Likewise, the resolutions passed shall be cleared by this Office especially those crucial decisions of the PAMB.

Comment[af10](Done): Per comment of the Regional Office, this item should be removed. "The minutes of the meeting shall be approved by the chair if presided by the undersigned of affirmed if not presided by the undersigned per TB 2017-04. Likewise, the resolutions passed shall be cleared by this Office especially those crucial decisions of the PAMB."

7.8 Adoption of PAMB Resolutions and Issuance of Clearances

The resolutions and clearances issued by the MCWS PAMB must be consistent with the ENIPAS Act of 2018 and the MCWS Management Plan. The PAMB members are expected to be knowledgeable of the MCWS Management Plan so that decisions that may be made will support the objectives of that plan. All PAMB members making the decisions must also be given full documentation of what they are deciding on, in hard or electronic format.

8 PAMB Procedures Based on its Responsibilities and Functions

8.1 Approval of Plans, Programs, and Projects

1. Approval of Management Plan

Pursuant to Rule 9.7 of the ENIPAS Act of 2018, the PASu shall submit the proposed PAMP to the PAMB for consideration and endorsement to the Community Environment and Natural Resources Office, Provincial Environment and Natural Resources Officer (PENR Officer) of Occidental Mindoro, and DENR Mimaropa Regional Executive Director through a resolution concurred by the majority of the members. The CENRO being part of the planning process shall endorse the proposed PAMP to the PENRO within 7 calendar days upon receipt. The PENRO on the other hand shall endorse the proposed PAMP to the RO within 15 calendar days upon receipt. Otherwise, the proposed PAMP shall be endorsed to the higher level. The RED shall endorse the same for affirmation by the DENR Undersecretary for Policy, Planning and International Affairs through the BMB who shall act within 60 days upon receipt thereof. Otherwise, the same shall be deemed affirmed.

The PAMB shall review, update, and if necessary, modify the PAMP, at least every three (3) years, in accordance with scientific studies, sound resources assessments, and surveys, as well as

relevant developments in biodiversity conservation, and the social dynamics in the protected area. If applicable, the PAMB may also update and modify the PAMP after the occurrence of calamities that may have an adverse impact on the protected area.

2. Approval of Programs and Projects

There shall be the following categories of programs and projects:

1. Public works (school, health clinic, road, multi-purpose halls, water impounding systems)
2. Biodiversity and habitat assessment
3. Socio-economic assessments
4. Tourism-related projects
5. Communication-related projects (filming and documentation)

In case of requests for the conduct of any activity within the PA, the proponent shall submit a written request with relevant information on their proposal. Relevant information includes:

1. Name of the proponent;
2. Organization of the proponent;
3. Objectives and expected results of the program or project and link to the objectives and programs in the PA management plan;
4. Proposed activities and timeframe;
5. Indicative project costs;
6. Persons who will be involved in the implementation and profile;
7. Map of area where the activities will be conducted;
8. Potential benefits to the PA.

It is encouraged that proponents should communicate with the PASu before they secure funding for their programs and projects. Proposals received at this stage will be reviewed and assessed by the relevant technical working group, who shall evaluate the proposal and give their recommendation to the PAMB en banc. If the recommendation is positive, the proposal shall be invited to present in person to the PAMB en banc, even if funding is not yet secured. If the recommendation is for disapproval, the PASu shall notify the proponent to not proceed with the application anymore.

The PASu shall initially evaluate requests and proposals to determine their conformity with the PA Management Plan, ENIPAS Act of 2018 and its implementing guidelines, and policies issued by the PAMB.

The PASu shall give the proposal to the relevant Technical Working Committee for their preliminary review. The proponent shall present their proposal in person to the TWG. The

Comment[af11](Done): Per comment of the Regional Office, this item maybe removed in the list of categories of programs and projects as a separate section has already been allotted in the draft manual specifically on Section 8.9 (Research and Studies)

relevant Technical Working Committee shall discuss and evaluate the proposal and present the result of their review and assessment to the PAMB en banc along with their recommendations.

Projects that have already secured funding will undergo the same process and can be disapproved if the review and the recommendation of the relevant technical working group is for disapproval.

At the PAMB en banc meeting, before the presentation of the technical working committee's review and recommendation, all proposals/projects shall again be presented to the PAMB in person during a PAMB regular or special meeting. The TWG then presents the results of their review.

Proposals/projects found acceptable and recommended for approval by the technical working committee and affirmed by the PAMB en banc after deliberation shall be approved. Proposals/projects already endorsed for approval at the committee level should only be affirmed by the PAMB en banc and shall not be deliberated upon again. A PAMB resolution shall be prepared by the PASu and signed by the Chair and relevant members of the PAMB. The PASu shall notify in writing the proponent of the decision rendered by the PAMB. The PASu shall conduct regular monitoring of the implementation of the approved activity or project and report the same to the PAMB.

3. DENR Projects

The MCWS PAMB should be informed of all DENR projects affecting the PA during the first quarter of the year. The PAMB will not accept projects that require a longer timeframe to complete, even if this has been approved by higher DENR authorities, submitted for its consideration beyond the third quarter of the year. Projects which require a longer timeframe to complete will be considered and implemented in the following year.

8.2 Development of Policies and Guidelines

1. Any PAMB member and/or the PASu may suggest any policy and/or guidelines within the bounds of PAMB authority, as provided for in the ENIPAS Act of 2018 and its Implementing Rules and Regulations during PAMB meetings. The Chair/Presiding Officer may refer the proposed policy to the appropriate Technical Working Committee for review, deliberation, and submission of recommendations;
2. The concerned Technical Working Committees shall evaluate the proposed policy as to its merits and conformity with the ENIPAS Act of 2018 and related laws, rules and regulations. The Committee shall thoroughly study the proposal and, when necessary, gather relevant information for the enhancement of the proposed guidelines;
3. The Technical Working Committee shall submit the proposed policy or guidelines to the PAMB for deliberation and approval;

4. All policies and regulations passed by the PAMB shall be in accordance with existing laws, rules and regulations;
5. The approved policy shall be disseminated for public information;
6. The PASu shall implement all the policies or regulations passed by the PAMB and make periodic reports on their implementation to the PAMB; and
7. The PAMB shall monitor the implementation of all policies or guidelines it has issued, and make necessary amendments of such policies if the situation and circumstances warrant.

8.3 PA Boundary and Management Zones Delineation and Demarcation

The PAMB shall instruct the PASu to oversee the conduct of ground delineation of the boundaries of the protected area and the demarcation of the boundaries of the PA.

The PASu shall oversee the conduct of delineation and demarcation based on DENR-BMB Technical Bulletin 2019-01 “Clarifying the Guidelines and Procedures in the Demarcation of Boundaries of Legislated Protected Areas under the National Integrated Protected Areas system (NIPAS).

8.4 Ancestral Domains and Customary Rights

1. Pursuant to Section 13 of the ENIPAS Act of 2018, the MCWS-PAMB recognizes and respects ancestral territories covered by CADT and CALT that share common area with the protected area.
2. The MCWS-PAMB adopts the following rules in the ENIPAS Act of 2018 IRR:
 - a) Rule 13.2 that states “The ICCs/IPs concerned shall govern, maintain, develop, protect, and conserve ancestral territories covered by CADT/CALT that share common areas with protected areas, in accordance with their ADSDPP or Community Conservation Plan (CCP), except upon submission to DENR of a written notice of their intent to co-manage with or relinquish management to the PAMB.
 - b) Rule 13.3 that states “The PAMP shall be harmonized with the ADSDPP of ICCs/IPs. In the absence of an ADSDPP, or in the event that ICCs/IPs determine the need to enhance the current iteration of their ADSDPP to fully incorporate their sustainable traditional resource rights and IKSP, and to strengthen their governance, development, and conservation of their ancestral territories, the ICCs/IPs, shall craft their CCP, which shall, in turn, be harmonized with the PAMP. The MCWS-PAMB shall direct the PAMO to assist the ICCs/IPs concerned in the identification, mapping, and documentation of the areas to be included in the CCP.
 - c) Rule 13.4 that states “All policies, rules, regulations, and guidelines shall be subjected to notice and hearing, with the full and engaged participation of the community and the assistance of the NCIP, in consonance with their customary laws and practices, and in a language they understand.

- d) Rule 13.5 that states “Development interventions in a protected area that shares common area with the ancestral territories covered by CADT/CALT, and any activity that will affect ICCs/IPs, shall require the Free and Prior Informed Consent (FPIC) of the concerned ICCs/IPs, in compliance with the IPRA, and other applicable laws, rules, and regulations. The ICCs/IPs shall determine the FPIC process, based on their customs and governance structure.

Bioprospecting in a protected area sharing common areas with ancestral territories covered by CADT/CALT shall be in accordance with Joint DENR-DA-PCSD-NCIP Administrative Order No. 01 series of 2005, otherwise known as Guidelines for Bioprospecting Activities in the Philippines along with the other relevant existing guidelines.

- e) Rule 13.6 that states “The local communities, ICCs/IPs shall be entitled to a fair and equitable share of benefits arising from the utilization of resources and ecosystem services and the use of Indigenous Knowledge Systems and Practices.
- f) Rule 13.7 that states “In protected areas that share common areas with ancestral territories covered by CADT/CALT, the PAMB shall convene a Coordination and Complementation Committee which shall have the following functions:
- 1) Conduct regular meetings and consultations in the community’s traditional meeting places;
 - 2) Coordinate between the PAMB and the community for the purposes of:
 - i. Ensuring that the concerns of the community are communicated to the PAMB;
 - ii. Promoting awareness of the agenda ahead of the PAMB meetings; and
 - iii. Facilitating discussion on issues affecting the community and ensuring active participation of the ICCs/IPs representatives concerned;
 - 3) Contribute to the harmonization of the PAMP and the ADSDPP;
 - 4) Assist in the planning and implementation of the community’s ADSDPP or CCP;
 - 5) Foster intercultural understanding between the ICCs/IPs and the PAMB; and
 - 6) Perform functions as may be required by the ICCs/IPs or directed by the PAMB, and such other acts as may be necessary for the accomplishment of the purposes and objectives of the Committee.

8.5 Recognition of Tenured Migrants, Land Tenure and Conflict Resolution

1. The MCWS-PAMB shall instruct the PASu to conduct a socio-economic assessment, using the Socio-Economic Assessment and Monitoring System (SEAMS) to generate the socio-economic information necessary for the issuance of tenurial instrument and for management purposes.
2. The MCWS-PAMB adopts the following Rules in the ENIPAS Act of 2018 IRR:

- a) Rule 23.2 “The household head shall be considered a tenured migrant if proven to have actually and continuously occupied a portion of the protected area for five (5) years before its designation as a protected area (April 23, 2000), and is solely dependent thereon for subsistence. A person is considered solely dependent on the project area for subsistence, when the utilization of resources from the protected area is indispensable for the survival of the household, and the provision of needs, such as food, clothing, shelter, and health.”
- b) Rule 23.3 “A Certification of Recognition shall be issued to those who qualify as tenured migrants. The five (5) year continuous occupation is reckoned on 23 April 1995 or five years prior to the declaration of MCWS as a PA in 2000.”
- c) Rule 23.4 “Physical structures indicating prolonged occupancy or a Certification under oath from the Barangay Chairperson, or any two (2) respected members of the nearest community, attesting to the occupancy, and any two (2) or more of the following shall be considered as proof of occupancy:
 - 1) Planted trees;
 - 2) Inventory report of forest occupants of concerned government agencies, if applicable; and
 - 3) Other relevant documents to prove occupancy.”
- d) Rule 23.5 “In case where the tenured migrants are in locations that share common areas with the CADT/CALT, the MCWS-PAMB with the FPIC of the affected ICCs/IPs, shall enter into a PACBRMA with the tenured migrant communities of the protected area.
 The DENR shall organize individual tenured migrants into communities. Within one (1) year from the issuance of the PACBRMA, tenure holders shall be required to prepare a Community-Based Resource Management Plan (CBRMP, on the basis of the following processes: community mapping, plan preparation, map integration, final validation, PAMB endorsement, and affirmation by the DENR Regional Executive Director. Failure to implement the CBRMP shall be basis for the cancellation of the PACBRMA.
 In the event of cancellation of the PACBRMA for cause, or by voluntary surrender of rights, the PAMB shall take immediate steps to rehabilitate the area, without prejudice to recourse to legal remedies.
 For cancellation of the PACBRMA for reasons of public interest as determined by the Secretary, the affected tenured migrants shall be accorded just compensation, based on the fair market value of the improvements they introduced in the areas, and granted as substitute site for resettlement in the appropriate zone within the protected area.”
- e) Rule 23.6 “The rights of tenured migrants may be transferred only to the spouse or one of their direct descendants listed at the time of the survey.”
- f) Rule 23.7 “In the event of termination of a tenurial instrument, the PASu shall take immediate steps to rehabilitate the area.”

- g) Rule 23.8 “Should areas occupied by tenured migrants be designated as zones in which no occupation or other activities are allowed, pursuant to the attainment of sustainable development, the MCWS-PAMB provides for the transfer of tenured migrants to Multiple Use Zones or buffer zones through just and humane means. Any resettlement within the protected area shall be in accordance with the PAMP, and the zoning regulations specified in the CLUP of the affected LGUs.

Provided that, protected area occupants who are not qualified as tenured migrants shall be resettled outside the protected area. The resettlement of non-tenured migrants shall be undertaken by the PAMB, led by the DENR and the LGUs concerned, with the assistance of the local offices of HLURB, National Housing Authority (NHA), the DSWD, the PNP, and if applicable, the NCIP and other concerned agencies.”

- h) Rule 23.9 “The recognition, transfer, and termination of tenurial rights, and the resettlement of tenured migrants, and other protected area occupants, shall be subject to the guidelines of the DENR.”

8.6 Sustainable Financing

To the extent feasible, the PAMB shall facilitate the generation of resources to effectively manage MCWS, in addition to the annual budget allocated for protected areas by the DENR and other contributions. Relative to this, and based on existing laws and guidelines, the PAMB adopts the following responsibilities and processes:

- a) Review and approve the Financial Plan that is included in the Protected Area Management Plan;
- b) Develop a marketing strategy to secure funding for the implementation of the approved management plan/financial plan;
- c) Based on the MCWS assets, income and Investment Plan, the PASu shall make recommendations to PAMB to identify potential sources of funds and income for the protected area, and cause proper evaluation/assessment, study and valuation;
- d) Based on the assessment/evaluation, study and valuation, the PAMB shall review and develop user’s fee system for MCWS through resolutions. Prior to the approval of such resolution, it is necessary that the PASu shall conduct consultation on the proposed guidelines. The PAMB-approved guidelines on fee system shall be endorsed by the concerned DENR Regional Director to the Secretary, through the BMB, for affirmation;
- e) The PAMB shall establish a trust fund under the Integrated Protected Area Fund (IPAF) for purposes of financing the projects and sustaining the operation of the protected area and contributing to the entire System. Income generated from the operation and management of the protected area shall accrue to the IPAF. The income shall be derived from fees and charges from the use of resources and facilities of protected areas; contributions from industries and facilities directly benefitting from the protected area; and such other fees and income derived from the operation of the protected area.

- f) The PAMB shall retain seventy-five (75%) of all revenues raised, which shall be deposited in the Protected Area – Retained Income Account (PA-RIA) in any authorized government depository bank within the locality; Provided, That disbursements out of such deposits shall be used solely for the protection, maintenance, administration, and management of the protected area and implementation of duly approved projects of the PAMB. Voluntary or legislated payments for ecosystem good and services, including fines, penalties, and compensation for damages from protected area offenses shall accrue fully to the PA-RIA and shall be management by the PAMB;
- g) The remaining twenty-five percent (25%) of revenues shall be deposited as a Special Account in the General Fund (SAGF) in the National Treasury for purposes of financing the projects of the NIPAS;
- h) Grants, donations and endowments from various sources, domestic or foreign, shall be deposited in full in a special account in the National Treasury to be used for the purpose specified in the deeds and instruments covering them;
- i) Funds directly coming from LGUs shall be excluded from the SAGF pursuant to Section 26 of the ENIPAS Act of 2018 and Rules 26.1 to 26.5 thereof.

8.7 Preparation of Protected Area Management Plan and Annual Work and Financial Plan

1. Protected Area Management Plan

- a) The Management Plan shall serve as the basic long-term framework plan for the management of the protected area and guide in the preparation of its annual operations plan and budget. The Management Plan shall, at the minimum, promote the adoption and implementation of innovative management techniques including, when necessary, zoning, habitat conservation and rehabilitation, biodiversity conservation, community organizing and development, socio-economic and scientific research activities, site-specific policy development, climate change adaptation and mitigation, disaster risk reduction and management, waste sewerage and septic management, and gender and development among others.

The plan shall be harmonized with the Ancestral Domain Sustainable Development and Protection Plan (ADSDPP) required under Republic Act No. 8371 or “The Indigenous Peoples Rights Act of 1997”, the respective Land Use Plans (CLUPs) of the local governments required under Republic Act No. 7160 or the “Local Government Code of 1991” and other local plans.

- b) The MCWS-PAMB adopts the following rules in the IRR of ENIPAS Act of 2018:
 - 1) Rule 9.2: “The timeframe for the PAMP shall be ten (10) years. The crafting of the PAMP shall engender an inclusive and participative approach that involves local stakeholders in the planning process. The PAMB, thru the PASu, may create a technical working group composed of relevant government agencies at the regional

or provincial level, NGOs, LGUs, and stakeholders, including ICCs/IPs, local communities, CSOs and the private sector.”

- 2) Rule 9.3: “At the minimum, areas of stakeholder consultation shall include, but not be limited to, ground validation of appropriate landscape and seascape uses, actual uses, determination of issues and concerns, determination of zoning regions, and development of management prescriptions in specific zones, enforcement planning, monitoring and evaluation. The rights, obligations and responsibilities of the stakeholders shall be determined and presented in the management strategies, standards and guidelines.”
- 3) Rule 9.5 “Zoning shall be implemented as a strategy to effectively manage the ecosystem and landscapes/seascapes therein, in accordance with the objectives and principles of biodiversity conservation and sustainable development. The protected area shall be divided into Strict Protection Zone and Multiple Use Zone.”
- 4) Rule 9.6 “The PAMP shall include provisions on benefit-sharing schemes/mechanisms with the stakeholders, investors, and contributors, who are entitled to receive a fair and equitable share in the income and other benefits derived from the management and operations of the protected area.”
- 5) Rule 9.7 “The PASu shall submit the proposed updated PAMP to the PAMB for consideration and endorsement to the CENR Officer, PENR Officer, and DENR Regional Executive Director through a resolution concurred in by the majority of the members.” The RED shall then endorse the same for affirmation by the DENR Secretary for Policy, Planning and International Affairs through the BMB who shall act within 60 days upon receipt hereof. Otherwise, the same shall be deemed affirmed.
- 6) Rule 9.8 “The PAMB and the PASu, as the Chief Operating Officer of the protected area, shall be responsible for the effective implementation of the PAMP. The BMB and DENR Regional Office, through the Assistant Regional Director for Technical Services, shall be expected to provide overall guidance, technical assistance, as per the IRR of ENIPAS Act of 2018.”
- 7) Rule 9.9 “The PAMB shall conduct regular monitoring and evaluation of the implementation of the PAMP to document the achievement of its objectives, and the challenges encountered, and to measure the PAMB’s overall performance, using indicators prescribed in the PAMP.”

2. Annual Work and Financial Plan

- a) The Protected Area Superintendent shall prepare the Annual Work and Financial Plan (AWFP) based on the management plan following the annual national government budgetary cycle and its corresponding guidelines. The AWFP shall be submitted to

PAMB for approval prior to its submission to the concerned DENR Regional Office, LGUs and other concerned agencies.

- b) The AWFP shall be divided into quarters;
- c) The plan shall contain the overall goals for the year based on the PAMP and as agreed by the PAMB and the individual goals of the different program;
- d) The work (activities) and financial (budget) plan shall be endorsed by the PAMB Executive Committee and approved by the PAMB en banc;
- e) The fiscal year for the Annual Work and Financial Plan shall be January 1st to December 31st.

8.8 Monitoring and Evaluation

The MCWS-PAMB is responsible for monitoring and evaluating the effectiveness and efficiency of the implementation of the PAMP. It is also responsible for ensuring the harmonization and implementation of the PA management plan and ADSDPP, CLUP, ICCA/CCP; and the implementation of programs prescribed in the MCWS PAMP. It is also the responsibility of the PAMB to monitor and evaluate and assess the performance of the PASu and other PA personnel and compliance of partners to the terms and conditions of any undertaking, contract, or agreement.

While waiting for the issuance of the relevant guidelines for M&E of PAs to be prepared by BMB, the MCWS-PAMB sets forth the following M&E-related guidelines:

1. The MCWS shall adopt a results-based monitoring and evaluation system. The M&E system shall provide information to support adaptive management and serve the following purposes:
 - a) Demonstrating program performance (accountability)
 - b) Measuring progress towards results (outcomes and impact)
 - c) Analyzing what strategies and approaches deliver results and generating common understanding and capturing lessons learned for sharing (learning)
2. The MCWS-PAMB shall instruct the PASu to lead the preparation of a results-based M&E Plan for the PA, specifying the indicators for monitoring progress and evaluation of outcomes, based on the PAMP. Apart from results indicators, the M&E plan shall contain, as a minimum, information on the precise definition of the results indicators, their analytical value in terms of managing the PA, the method of data collection, frequency of data collection, responsibility for data collection, method for storing and analyzing data, and plan for disseminating the results of the analysis;
3. The PASu shall prepare quarterly progress report based on the annual work and financial plan that will contain a section on the progress made, quantitatively and qualitatively, on the results indicators for submission, information and guidance of the PAMB. Concerns arising in the PA during the period shall also be included in the report;

4. The PASu shall prepare an annual report, containing information on the results indicators that should reflect the state of the protected area, and shall be submitted to the PAMB for deliberation;
5. Based on the PASu's state of the PA report, the PAMB shall designate its Executive Committee to conduct a data quality assessment on selected results indicators;
6. For contracts and agreements, it is important that the PAMB shall stipulate the periodic monitoring and evaluation, which shall be the basis to either renew, amend or revoke the contract it has executed with the concerned party. In the evaluation of the PASu and PA personnel, it is necessary that the PAMB shall coordinate with concerned DENR Human Resources and Development Officer for the evaluation, so that the DENR standards for personnel evaluation may be used as one of the tools. The PAMB shall also conduct annual assessments to review effectiveness of its operations and management; and identify areas for improving the management of the PA.

8.9 Research and Studies

1. Any person or entity who shall conduct research activities that were developed and designed together with the MCWS-PAMO and the PAMB Technical Working Committee and which is part of the MCWS PAMP shall still be reviewed and decided upon by the PAMB en banc and undergo a basic FPIC process if such an undertaking may have an impact on indigenous peoples territories;
2. Any person or entity who shall conduct research activities within MCWS that do not fall under the category above must first secure a Research Permit from PAMB and shall undergo FPIC if any of the Research/Monitoring activities involves IP territories and/or if such undertaking may have an impact to the IP territories. In such a case the PAMB shall agree with IP representatives and NCIP to undergo a "basic" FPIC process to reduce the process of guaranteeing of Research/Monitoring request.
3. Requirements:
 - a) A research and monitoring proposal endorsed by the school or organization to which the researcher is affiliated, specifying the following:
 - 1) Objectives of the research or monitoring activities;
 - 2) The institution and the people involved, including profile of the lead researcher;
 - 3) The proposed date;
 - 4) Duration;
 - 5) Methodology;
 - 6) Particular sites where the proposed activities will be undertaken;
 - 7) Both the scientific, common names and local names (if known) of all the organisms that are subject of the research;

- 8) If collection of samples will be required, a subsequent Gratuitous Permit shall be obtained from DENR MIMAROPA Region pursuant to RA 9147. The proposal must include the names of the organisms or objects to be sampled, the quantity and specific collection sites of the specimens and the final disposition of the said specimens in the proposal. A local transport permit shall also be secured if specimens are to be transported from the place of origin/MCWS to any point where the samples are to be deposited for further study.
 - 9) Any species outside the indigenous people's territories but within the MCWS which has a spiritual importance to the indigenous peoples shall not be collected for any purpose. The PAMB shall guarantee that such spiritual flora and fauna identified by the ICCs/IPs even outside the Ancestral Domain are protected in the boundaries of the MCWS.
 - 10) Copies of the final results of the studies conducted inside the MCWS shall be submitted to the PAMB. This is to ensure that results of studies were provided to the PAMB to inform management decisions and that policies that will be made are based on scientific data.
- b) Procedure:
- 1) Complete requirements shall be submitted to PAMO
 - 2) The PAMO shall initiate the assessment of the proposal with its specific committees based on the impact to the environment, e.g., introduction of invasive alien species, use of chemicals or destructive methods;
 - 3) The PAMO shall make appropriate recommendation to the PAMB Executive Committee. Research proposals that contribute to the attainment of the objectives of the PAMP and thereby enhance PAMB's management effectiveness and initiated or requested by the PAMB shall be approved upon the recommendation of the PASu;
 - 4) The implementation of approved proposals shall be properly coordinated with the PAMO of the PAMB to ensure that the following measures are observed:
 - a. The proponent registers with the PAMO and secures the necessary visitor entry permits prior to entry into the park;
 - b. The proponent officially informs the PAMO in writing of any changes in the research (i.e. sites, number of samples, methodologies, etc.);
 - c. The PAMO assigns a counterpart staff to assist in the activities of the applicants with MCWS and to facilitate the transfer of skills, technology and learning experience to park staff, indigenous staff and LGU staff for the benefit of management;

- d. The proponent provides the PAMB with a copy of written and/or electronic material and pictures of the final results of the studies/research activities that may emanate from the research conducted in MCWS;
 - e. The proponent includes people and institutions involved in the conduct of the research in the acknowledgment of the written materials.
- c) The PAMB may withdraw, suspend or revoke the Research Permit in case of violation of the above rules, without prejudice to the filing of criminal and/or civil actions.
 - d) Any commercial scientific researches to be conducted inside the MCWS by any person or entity shall be governed by the provisions of ENIPAS Act of 2018 and the IPRA Law.

8.10 PAMB Capacity Building

The PASu, in coordination with the Human Resources Division (HRD) and the relevant units of DENR, NCIP, DILG and other relevant agencies' HRD staff, shall identify the possible capacity building requirements of the PAMB members. This process will be preceded by the conduct of a capacity needs assessment relevant to PAMB members to perform their functions. The PAMO shall prepare capacity building plan for the PAMB. The results of the capacity needs assessment and capacity building plan and costs shall be presented to the PAMB for approval. The capacity building program for the PAMB shall include enhancing knowledge of relevant rules and regulations pertaining to PA management (ENIPAS Act of 2018), knowledge and skills in facilitation and decision-making processes, monitoring and evaluation, adaptive management, and knowledge on the technical aspects of PA management so that PAMB members can appreciate and provide appropriate guidance and make good decisions related to the management of the PA.

8.11 CEPA Program

1. As the policy and decision-making body of the PA, the PAMB shall be primarily responsible for defining the strategy of the communication, education, and public awareness (CEPA) program of the MCWS. The PAMB shall also be responsible for assessing the effectiveness of CEPA strategies implemented.
2. The MCWS-PAMB shall instruction the PASu to lead in the formulation of a CEPA Plan;
3. The objectives of the MCWS CEPA shall be to
 - a. enable all stakeholders to be aware of the importance of the MCWS and its biological, cultural, and economic values;
 - b. enable stakeholders to be aware of all the regulations pertaining to access and use of resources within the PA and the corresponding penalties for infractions;
 - c. establish and maintain information and resource centers for the continuing education of the stakeholders on the PA; and
 - d. develop information and resource materials that can be used for awareness campaigns.

4. The CEPA approaches that MCWS will employ include the following:
 - a. Preparation and updating and brochures and pamphlets
 - b. Conduct of sitio-level community meetings
 - c. Conduct of lectures and discussions in schools
 - d. Establishment and maintenance of an information and resource center
 - e. Responding to requested speaking opportunities in radio stations and schools and other requests.

8.12 Wildlife Crime Prevention and Law Enforcement

1. As the major policy and approving body of MCWS, the MCWS-PAMB shall be primarily responsible for the formulation and implementation of the wildlife crime prevention plan and activities within MCWS and its harmonization with the law enforcement agencies and shall secure commitments and appropriate allocation of resources for the implementation of law enforcement activities. The responsibilities of the PAMB shall include:
 - a) Overseeing the formulation of a wildlife crime prevention strategy and plan;
 - b) Conceptualization and adoption of necessary policies to be adopted by the PAMB, and if appropriate, to require the provincial or municipal councils to enact corresponding ordinances;
 - c) Ensure that technical and legal assistance to rangers and other stakeholders involved in wildlife crime prevention are extended;
 - d) Overseeing the ranger-based data collection system to support wildlife crime prevention related strategies and activities;
 - e) Oversee the monitoring and evaluation of the effectiveness of the wildlife crime prevention strategies and guide the PAMO in applying adaptive management strategies in this respect.
 - f) Recommend to the DENR Regional Office names of local citizens, PAMO staff, LGU staff who are eligible for deputization.
2. For infractions related to forest products or apprehended forest products, the MCWS-PAMB adopts the provisions of DAO 97-32 on the “Rules for Administrative Adjudication of Illegal Forest Products, and the Machinery, Equipment, Tools, and Conveyances Used Therein.”
3. Any act or conduct of any park ranger beyond the authority conferred upon him shall constitute a ground for the revocation of the deputation or authority, without prejudice to other sanctions as provided by law, rules or Ordinance.
4. MCWS-PAMB will work with other law enforcement agencies sharing concurrent jurisdiction over wildlife crimes committed within MCWS. These agencies include the Philippine National Police, National Bureau of Investigation, Armed Forces of the Philippines, Local Government Units, and other government agencies. The agencies

enumerated below shall support and participate in all level of operations with specific or general duties and functions:

- 1) **Philippine National Police.** The PNP is charged with the enforcement of environmental laws in general. They also play an important role in the analysis and handling of certain evidence such chainsaws, cyanide and noxious substances. The specific mandate is given to the PNP to designate wildlife law enforcement officer under Republic Act No. 9147 or the Wildlife Conservation and Protection Act.
- 2) **Armed Forces of the Philippines.** Section 89(A) of Presidential Decree No. 705, as amended, or the Forestry Code of the Philippines provides that the Armed Forces of the Philippines shall organize a special force in every region to help enforce the provisions of the Act under such rules and regulations as may be agreed upon by the Secretaries of National Defense and Natural Resources. [As inserted by PD No. 1559] The AFP is also mandated to assist in forestry law enforcement by virtue of Executive Order No. 23 series of 2011 which created the Presidential Anti-Illegal Logging Task Force
- 3) **National Bureau of Investigation.** RA 9147 added specific powers to the National Bureau of Investigation in enforcing wildlife laws, rules and regulations.
- 4) **Local Government Units.** Under Republic Act No. 7160, otherwise known as the Local Government Code of 1991, the local chief executives are mandated to enforce all laws, rules and regulations as well as valid ordinances enacted by concerned *Sanggunian* within their areas of jurisdiction. With regard to environmental law enforcement, Section 16 of RA 7160 enjoins every local government unit to enhance the right of the people to a balanced ecology. There are host of environmental laws which also grant specific power to local government officials to engage in environmental protection. PD 1160, or the Environment Code of the Philippines deputized the Barangay Captain, the Barangay Councilman and the Barangay Zone Chairman as peace officers, with authority to effect arrest of violators in accordance with law, for purposes of enforcing and implementing national and local laws, ordinances and rules and regulations governing pollution control and other activities which create imbalance in the ecology or disturbance in environmental conditions.

Another law entrusted to the local government units is the implementation of the Ecological Solid Waste Management Act or RA 9003. The law covers households, barangay, and municipal/city governments in the segregation and collection of biodegradable and non-biodegradable wastes. Finally, the local governments have important roles and responsibilities as members of the PAMB when parts of LGU territories fall within protected areas.

5. **Crimes Committed in Ancestral Domains within Protected Areas.** Environmental law enforcement cooperates with the recognition of ancestral lands and domains but uses traditional property regimes exercised by Indigenous Cultural Communities/Indigenous Peoples (ICCs/IPs) in accordance with their customary laws to govern the relationship of all individuals within their communities with respect to all land and other resources found

within their ancestral lands and domains. The PASU shall use the rules on jurisdiction and procedures for enforcement of rights in ancestral domains provided under NCIP Administrative Order No. 1, Series of 1998 (Rules and Regulations Implementing Republic Act No. 8371, Otherwise known as “The Indigenous Peoples’ Rights Act of 1997”) for all violations cognizable under the rule. Otherwise, the PASU shall use any applicable rules governing all other environmental crimes. The PAMB shall serve as venue for continuing dialogue and for settling disputes and conflicts. The PAMB Technical Working Committee on Community Management and IPs shall advise and support PAMB for settling of disputes and conflicts. Under Indigenous Peoples Rights Act (RA 8371), jurisdiction and procedures for enforcement of rights in ancestral domains pertain to the ICCs/IPs, to the National Commission on Indigenous Peoples (NCIP), and the Court of Appeals. NCIP AO 1 provides the following procedures, viz:

- a) Jurisdiction and Procedures for Enforcement of Rights
- b) Primacy of Customary Law. All conflicts related to ancestral domains and lands, involving ICCs/IPs, such as but not limited to conflicting claims and boundary disputes, shall be resolved by the concerned parties through the application of customary laws in the area where the disputed ancestral domain or land is located. All conflicts related to the ancestral domains or lands where one of the parties is a non-ICC/IP or where the dispute could not be resolved through customary law shall be heard and adjudicated in accordance with the Rules on Pleadings, Practice and Procedures before the NCIP to be adopted hereafter. All decisions of the NCIP may be brought on Appeal by Petition for Review to the Court of Appeals within fifteen (15) days from receipt of the Order or Decision.
- c) Rules of Interpretation. In the interpretation of the provisions of the Act and these rules, the following shall apply:
 - 1) All doubts in the interpretation of the provisions of the Act, including these rules, or any ambiguity in their application shall be resolved in favor of the ICCs/IPs;
 - 2) In applying the provisions of the Act in relation to other national laws, the integrity of the ancestral domains, culture, values, practices, institutions, customary laws and traditions of the ICCs/IPs shall be considered and given due regard;
 - The primacy of customary laws shall be upheld in resolving disputes involving ICCs/IPs;
 - Customary laws, traditions and practices of the ICCs/IPs of the land where the conflict arises shall first be applied with respect to property rights, claims and ownership, hereditary succession and settlement of land disputes;
 - Communal rights under the Act shall not be construed as co-ownership as defined in Republic Act No. 386, otherwise known as the New Civil Code of the Philippines;

- In the resolution of controversies arising under the Act, where no legal provisions or jurisprudence apply, the customs and traditions of the concerned ICCs/IPs shall be resorted to; and
- The interpretation and construction of any of the provisions of the Act shall not in any manner adversely affect the rights and benefits of the ICCs/IPs under other conventions, international treaties and instruments, national laws, awards, customary laws and agreements.
- Decisions of the NCIP is appealable to the Court of Appeals by way of a petition for review within fifteen (15) days from receipt of a copy thereof.

9 PAMB Official Station

The PAMB, PAMO and PASu shall have two official stations. The principal station shall be at the MCWS - PAMO Office at DENR Provincial Office Compound, Barangay Payompon, Mamburao, Occidental Mindoro. The secondary station shall be at the MCWS Ranger station in Sitio Ulasan, Barangay Harrison, Municipality of Paluan. All meetings of PAMB, Executive Committee, and TWCs shall be held at the MCWS Ranger Station unless otherwise agreed by the PAMB.

The PAMB shall pass a resolution designating its official stations. Official communications can be addressed at both stations, depending on proximity to the station of the sender. The Office of the PASu shall also be located at the official station in Barangay Payompom and shall also serve as the official station of the PAMB.

10 Funding Sources and Financial Administration

1. Sources of Funds

The following are the possible sources of funds to support the operations of the protected area:

- a) Initial Protected Area Fund (IPAF) – shall be derived from the following sources:
 - 1) Fees from visitors (trekkers and mountaineers) to the protected areas;
 - 2) Proceeds from lease of multiple-use zones;
 - 3) Contributions from industries and facilities directly benefitting from the protected area; and
 - 4) Other fees and incomes derived from the operation of the protected area.
- b) Government subsidies thru the General Appropriations
- c) Assistance from donor agencies/development partners/civil society organizations through foreign and special programs and projects
- d) Assistance from national agencies and concerned local government units

2. Basis of Fees and Charges

DAO 2000-51 (Guidelines and Principles In Determining Fees for Access to and Sustainable Use of Resources in Protected Area) and DAO 2016-24 (Revised Rates of Fees for Entrance and Use of Facilities and Resources in Protected Areas, Amending DAO 1993-47) and other policies that may be subsequently issued shall be the bases in determining the amount of fees and charges to be collected for the use of the protected area and other relevant services.

3. Management of the Integrated Protected Area Fund (IPAF)

The MCWS shall establish a Special Account for the IPAF pursuant to Section 16 of the ENIPAS Act of 2018. Seventy five (75%) of the revenues generated by the protected area shall be retained and deposited in authorized bank as PA-Retention Income Account (PA-RIA). The 25% of the revenues shall be deposited as IPAF-Special Account in the General Fund (SAGF) to the Bureau of Treasury (BTr). The IPAF shall be used solely for the protection, maintenance, administration and management of the protected areas. The PASu shall be the IPAF Manager and is responsible for the collection of fees, charges, grants and contributions for the protected area. He/she is also responsible for depositing the collected amount in the Special Account created under existing regulations. The PAMB shall monitor the collection and utilization of protected area funds. It shall ensure that the utilization of the funds is in accordance with the approved PA Management Plan and Annual Work and Financial Plan.

11 Review and Updating of the Management Plan

1. As per Rule 9.10 of the ENIPAS Act of 2018, the PAMB shall review, update, and if necessary, modify the PAMP, at least every three (3) years, in accordance with scientific studies, sound resources assessments, and surveys, as well as relevant developments in biodiversity conservation, and the social dynamics in the protected area. The PAMB may also update and modify the PAMP after the occurrence of calamities that may have adverse impact on the protected area.
2. The PAMB shall delegate the responsibility to review, update, and if necessary modify the PAMP to the PAMB Executive Committee;
3. The PAMB Executive Committee shall conduct consultations with experts and partners in the process of updating the PAMP;
4. The PAMB Executive Committee shall present the draft updated PAMP to the PAMB en banc for approval.
5. The PAMB en banc shall review and decide on the draft updated PAMP and prepare a resolution adopting the updated PAMP it is approved.

12 Review and Updating of the Manual of Operations

1. The PAMB through the PASu may initiate the review and updating of the Manual of Operations as it deems it necessary. Should the PAMB decide to update its Operations Manual, it shall then issue the corresponding Resolution.
2. The PAMB shall direct the PASu to consult and coordinate with the PAMB Executive Committee in the updating of the Manual of Operations;
3. The PASu shall present the draft updated Manual of Operations to the PAMB en banc for review and approval;
4. The PAMB en banc shall review and decided on the draft and prepare a resolution adopting the updated Manual of Operations if it is approved.

13 Effectivity

This Order shall take effect fifteen (15) days after its approval by PAMB En Banc of MCWS.

Annexes

LIST OF RESOLUTIONS

1. Resolution No. 2017 – 02 – Kapasiyahang nagrerekomenda sa pagtatalaga kay Forest Ranger Marites M. Castillo bilang Special Collecting and Disbursing Officer ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary bayan ng Paluan, Occidental Mindoro.
2. Resolution No. 2017 – 03 – Kapasiyahan ng pagkilala sa Mountaineering Guides ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary bayan ng Paluan, Occidental Mindoro.
3. Resolution No. 2018 – 02 – Kapasiyahan na kumikilala at nagdedeklara sa Mindoro Tarictic Hornbill (*Penelopides mindorensis*) bilang Flagship Species ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary bayan ng Paluan, Occidental Mindoro.
4. Resolution No. 2018 – 03 - Kapasiyahan na kumikilala para sa pagpapatupad ng “Rates of Fees for the Entrance to and Use of Facilicites and Resources sa Mt. Calavite Wildlife Sanctuary alinsunod sa DENR Administrative Order (DAO) 2016 – 24.
5. Resolution No. 2018 – 05 - Kapasiyahan ng pagtanggap sa membership ng Mindoro Biodiversity Conservation Foundation, Incorporated (MBCFI) sa Protected Area Management Board (PAMB) ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary.

6. Resolution No. 2018 – 07 – Kapasiyahang humihiling sa Sangguniang Bayan ng Paluan na kilalanin at pagtibayin ang kapasiyahan ng PAMB Blg. 2018 – 02, serye ng 2018, “Kapasiyahan na kumikilala at nagdedeklara sa Mindoro Tarictic Hornbill (*Penelopides mindorensis*) bilang Flagship Species ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary na matatagpuan sa bayan ng Paluan, lalawigan ng Occidental Mindoro.
7. Resolution No. 2019 – 03 – Kapasyahan na naghahayag ng pagsang-ayon sa isasagawang pagtaya at pag-aaral (feasibility study) kung angkop ba ang konserbasyong ex-situ/translocation o captive breeding sa pagpaparami ng bilang ng tamaraw sa buong Mindoro.
8. Resolution No. 2019 – 04 – Kapasiyahang naghahayag ng pagsang-ayon sa pagsasagawa ng field work sa pamamagitan ng pansamantalang paglalagay ng camera traps upang mapagtibay o mapatunayan ang pagkakaroon ng tamaraw sa MCWS at makakalap ng karagdagang kaalaman tungkol sa tamaraw para mas mapangalagaan ito.
9. Resolution No. 2020 – 03 – Kapasiyahan na naghahayag ng kaparusahan para sa mga lumabag sa ipinagbabawal nag gawain sa loob ng Pinangangalagaang Pook o ang Mt. Calavite Wildlife Sanctuary ayon sa Expanded National Integrated Protected Area System Act of 2018 (ENIPAS) o ang RA 11038.
10. Resolution No. 2020 – 04 – Kapasiyahan ng paghiling sa tanggapan ng kagalang-galang Gobernador Eduardo B. Gadiano para sa karagdagang Park Ranger ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary.
11. Resolution No. 2020 – 06 - Kapasiyahan na nagtatakda ng panuntunan na kinakailangan para sa paglalahad ng sinumang nais magsagawa ng pag-aaral at mga proyekto sa Mt. Calavite Wildlife Sanctuary (MCWS).

Republic of the Philippines

Department of Environment and Natural Resources

MIMAROPA Region

COMMUNITY ENVIRONMENT AND NATURAL RESOURCES OFFICE

MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY

PROTECTED AREA MANAGEMENT OFFICE

PAMB-MCWS:

LORMELYN E. CLAUDIO, CESO IV
Regional Executive Director, DENR MIMAROPA
PAMB Chairperson

CONG. LEODY F. TARRIELA
Lone District of Occidental Mindoro
Represented by: Mr. Zernan Toledo

GOV. EDUARDO B. GADIANO
Represented by Mr. Anthony A. Dantis
Provincial Government of Occidental Mindoro

MAYOR MICHAEL O. DIAZ
Local Government Unit of Paluan, Occidental Mindoro

HON. DOMINGO A. TAMAYO, JR.
Punong Barangay
Alipaoy, Paluan, Occidental Mindoro

HON. MENARDO T. TORIANA
Punong Barangay
Harrison, Paluan, Occidental Mindoro

HON. ALLAN M. MULINGBAYAN
Punong Barangay
Mananao, Paluan, Occidental Mindoro

AGUSTIN C. MENDOZA
OIC, Regional Director
National Economic Development Authority
Represented by Ms. Maribel A. Bernardo
MIMAROPA Region

APOLONIA MARIE GRACE C. DIAMANTE
Executive Director, Mindoro Biodiversity Conservation
Foundation, Inc. MBCFI/NGO

JOSUE C. DELFIN Ph.D
Campus Director
Occidental Mindoro State University
Mamburao, Occidental Mindoro

PB Gen. SIDNEY S. HERNIA
Police Regional Director (PRD) MIMAROPA
PLt DENNIS C. TARIGA
PNP Representative Paluan Occidental Mindoro

DR. MA. JOSEFINA P. ABILAY
Regional Director DOST MIMAROPA
Represented by Engr. Gletser Malibiran

B. GEN. RUBEN L. CARANDANG PAF
Director II/ Regional Director DND MIMAROPA
Represented by Mary Ann Aceveda

ANTONIO GERUNDIO, Ph.D., CESO III
Regional Director
Department Of Agriculture
MIMAROPA Region

MR. PILING VILLANUEVA
Punong Balayan
Barangay Harrison, Paluan, Occidental Mindoro

HALAW MULA SA KATITIKAN NG 1ST REGULAR NA PAGPUPULONG NG PROTECTED AREA MANAGEMENT BOARD NG MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY NA GINANAP NOONG IKA-15 NG PEBRERO TAONG 2023, SA MCWS RANGER STATION, SITIO ULASAN, BRGY. HARRISON, BAYAN NG PALUAN, KANLURANG MINDORO.

KAPASIYAHAN BLG. 2023-001, SERYE NG 2023

(RESOLUTION NO. 2023-001, SERIES OF 2023)

KAPASYAHANG NAGPAPAHAYAG NG PAGTANGGAP AT PAG-APRUBA SA “MANUAL OF OPERATIONS” NG MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY PROTECTED AREA MANAGEMENT BOARD” BASE SA KOMENTO AT SUHESTIYON NG DENR-REGIONAL OFFICE NG MIMAROPA

SAPAGKAT, ang PAMB Manual of Operations ay nagawa at na-isumite noong Disyembre 2020;

SAPAGKAT, ito ay na-i-presenta na sa Protected Area Management Board noong unang “quarter” ng taong 2021 at may kaukulan ng resolusyon ng pagtanggap;

SAPAGKAT, pagkatapos masuri ng “Regional Office” ay may mga nakitang pagkukulang at taliwas sa nakasaad sa “R.A. 11038 as amended” at DAO 2019 – 05 o “Implementing Rules and Regulations”;

SAPAGKAT, noong ika-apat na quarter na pagpupulong ng PAMB, taong 2022 ay na-i-presenta ang mga naging komento at suhestiyon ng Regional Office at walang naging pinal na desisyon ang PAMB;

SAPAGKAT, muling prinesenta ni PASu Arlene V. Francisco ang nasabing komento sa PAMB noong unang pagpupulong na ginanap noong Pebrero 15, 2023;

SAPAGKAT, pagkatapos ma-i-presenta at mapag-usapan ay napag-desisyunan ng PAMB na ito ay i-adopt at ma-i-endorso sa “Chairperson” ng PAMB;

Republic of the Philippines

Department of Environment and Natural Resources

MIMAROPA Region

COMMUNITY ENVIRONMENT AND NATURAL RESOURCES OFFICE

MT. CALAVITE WILDLIFE SANCTUARY

PROTECTED AREA MANAGEMENT OFFICE

PAMB-MCWS:

LORMELYN E. CLAUDIO, CESO IV
Regional Executive Director, DENR MIMAROPA
PAMB Chairperson

CONG. LEODY F. TARRIELA
Lone District of Occidental Mindoro
Represented by: Mr. Zernan Toledo

GOV. EDUARDO B. GADIANO
Represented by Mr. Anthony A. Dantis
Provincial Government of Occidental Mindoro

MAYOR MICHAEL O. DIAZ
Represented by Mr. Elorde B. Marasigan
Local Government Unit of Paluan, Occidental Mindoro

HON. DOMINGO A. TAMAYO, JR.
Punong Barangay
Alipaoy, Paluan, Occidental Mindoro

HON. MENARDO T. TORIANA
Punong Barangay
Harrison, Paluan, Occidental Mindoro

HON. ALLAN M. MULINGBAYAN
Punong Barangay
Mananao, Paluan, Occidental Mindoro

AGUSTIN C. MENDOZA
OIC, Regional Director
National Economic Development Authority
Represented by Ms. Maribel A. Bernardo
MIMAROPA Region

APOLONIA MARIE GRACE C. DIAMANTE
Executive Director, Mindoro Biodiversity Conservation
Foundation, Inc. MBCFI / NGO

JOSUE C. DELFIN Ph.D.
Campus Director
Occidental Mindoro State University
Mamburao, Occidental Mindoro

PB Gen. SIDNEY S. HERNIA
Police Regional Director (PRD) MIMAROPA
PLt. DENNIS C. TARIGA
PNP Representative Paluan Occidental Mindoro

DR. MA. JOSEFINA P. ABILAY
Regional Director DOST MIMAROPA
Represented by Engr. Gletser Malibiran

B. GEN. RUBEN L. CARANDANG PAF
Director II/ Regional Director DND MIMAROPA
Represented by Mary An Aceveda

ANTONIO GERUNDIO, Ph.D., CESO III
Regional Director
Department Of Agriculture
MIMAROPA Region

MR. PILING VILLANUEVA
Punong Balayan
Barangay Harrison, Paluan, Occidental Mindoro

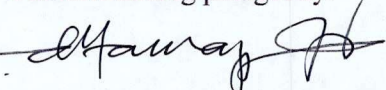
KUNG KAYA'T DAHIL DITO, pagkaraang mapag-usapan ang komento at suhestiyon, sa pamamagitan ng deliberasyon at sa mosyon ni PAMB Member Josue C. Delfin, na pinangalawahan ni PAMB Member Grace Diamante, PINAGTIBAY, AT SA NGAYON NGA'Y PINAGTITIBAY, ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary Protected Area Management Board, ang kapasiyahang nagpapahayag ng pagtanggap at pag-adopt sa Manual of Operations ng Mt. Calavite Wildlife Sanctuary-Protected Area Management Board.

PINAGTIBAY, ngayong ika-15 ng Pebrero taong 2023 na ginanap sa MCWS Ranger Station, Sitio Ulasan, Brgy. Harrison, Paluan, Occidental Mindoro.

Inihanda ni:

JOSIE R. CORPUZ
ECOMS I/Technical Support Staff
PAMB Secretariat, Member

Pinatotohanang pinagtibay:

DOMINGO A. TAMAYO, JR.
Punong Tagapangulo
PAMB Member

Sinuri at pinatutunayang wasto:

ARLENE V. FRANCISCO
Protected Area Superintendent
Head, PAMB Secretariat

Pinatotohanan:

LORMELYN E. CLAUDIO, CESO IV
Ang Punong-Konscho ng PAMB
Regional Executive Director
DENR-MIMAROPA Region